

Islamismus. Od založení Muslimského bratrstva směrem k jeho současným představitelům.

Islamism. From the Foundation of the Muslim Brotherhood to its Contemporary Representatives.

Vít Štaif, Politologie UK FF, LS 2007. Diplomová práce.

Prohlašuji, že jsem tuto práci provedl samostatně a použil uvedenou literaturu.

V Praze, dne 11. května 2007.

Děkuji prof. PhDr. Pavlu Baršovi za konzultaci stran této práce.

Další poděkování patří těmto účastníkům programu Erasmus na Universitaet Bremen, ZS 2006 – 2007:

Agnieszce, Cenayovi, Kamilovi, Krzystofovi a Mehmetovi.

Obsah.

Úvod.	6.
I. Začátky islamismu. Muslimští bratři v Egyptě.	11.
II. Muslimští bratři a další sunnitské islamistické skupiny a jejich vliv v ostatních státech Středního Východu.	29.
III. Šiitský islamismus v Iránu.	49.
IV. Hizballáh. První spojenec Iránu.	62.
V. Bahrajn. Šiitská většina versus sunnitská státní moc.	70.
VI. „Svatá válka“ v Afghánistánu. Vzestup vlivu globalizace při působení islamistů.	74.
VII. Taliban coby vládce Islámského emirátu v Afghánistánu.	81.
VIII. Působení vyhraněných islamistů v jihovýchodní Asii.	88.
IX. HAMAS a Palestinský islámský džihád. Na rozcestí mezi Muslimskými bratry a iránskými islamisty.	94.
X. Al – Káida. Od začátků v 80. letech v Afghánistánu do 11. září 2001. ...	108.
XI. Džihád coby součást války národních hnutí za nezávislost na ústřední moci v Evropě a na Kavkaze v 90. letech 20. století.	116.
XII. Islamisté a válka v Iráku od r. 2003. Teroristické útoky spáchané v souvislosti	

s iráckou válkou: Istanbul, listopad 2003, Madrid, březen 2004, Londýn, červenec 2005.	122.
XIII. Islamismus v Turecku.	137.
XIV. Islamisté a vzory uspořádání společnosti pocházející z ne – muslimského světa.	147.
XV. Povaha islámu a islamismu a jejich vztah k ostatnímu světu.	154.
Závěr.	165.
Conclusion	173.
Seznam literatury.	178.
Elektronické a ostatní zdroje.	190.

Úvod.

„Každý dospělý muslim v dobrém zdravotním stavu s přiměřeným vlastnictvím se musí podřít velení nejvyššího imáma a účastnit se války ve jménu islámu. Každý imám by měl alespoň jednou za rok zaútočit proti nevěřícím, pokud to neudělá, ať tedy pomůže při přípravě na takovýto zásah. Útočný džihád vedou ti muslimové, kteří o to projevují zájem, obranný džihád musejí vést všichni muslimové, a to zvláště tehdy, jde – li o osvobození se z nadvlády nevěřících. V uvedeném případě musejí všichni zahraniční muslimové poslat svým bratrům pomoc.“

Islamismus se – zejména po 11. září 2001 – stal jedním z nejčastěji uváděných politických hnutí, která co do svého působení přesahují hranice národních a / nebo jinak vymezených států, a tedy velmi významným způsobem ovlivňují povahu mezinárodních vztahů, a zvláště potom jejich bezpečnostní rozměr. I když se tento směr, který zahrnuje mnoho podob, pohybuje v politickém prostředí už poměrně dlouho, vlastně přinejmenším po celou druhou polovinu 20. století a v prvních

letech století následujícího, výzkum mezinárodních vztahů a také působnost sdělovacích prostředků se na vliv tohoto účastníka světové politiky začaly více soustřeďovat spíše až od konce Studené války.

Předtím mu, i když pouze krátkodobě, věnovaly pozornost hlavně v souvislosti s revolucí islamistů v Iránu r. 1979 a zčásti také s válkou v Afghánistánu, vedenou mezi SSSR a jeho zdejšími spojenci na jedné straně a místními protisovětskými skupinami, všestranně podporovanými jak od muslimských států a nestátních společenství, tak od USA, na straně opačné. Tento střet na konci Studené války se však mezi zahraničně politickými odborníky začal chápat jakožto jeden z prvních velkých úspěchů islamismu, od šíitské islamistické revoluce v Iránu v čele s imámem Ruhollahem Chomejním, směrem k současnosti, až podstatně později, a vlastně až v druhé polovině 90. let, kdy většinu Afghánistánu ovládlo islamistické seskupení Taliban. Zdejší válku z 80. let většina tehdejších zahraničních pozorovatelů viděla hlavně jako střet prosovětských a proamerických sil v „třetím světě“.

Tato práce se pokusí přiblížit vývoj islamismu jako politického a duchovního proudu během období Studené války a jeho pokračování v současnosti. Zvláštní pozornost si zasluhuje vzájemný poměr mezi islamismem a demokracií. Některé islamistické skupiny prosazují takový způsob vlády nad společností, jenž využívá jak některých přístupů vyskytujících se běžně v liberální demokracii, ale současně s tím také početných a naprosto autoritářských zásahů, které tuto část vnitřní politiky velmi jednoznačně usměřují – to aby vývoj v příslušné společnosti nevykročil mimo meze pocházející z islamistické ideologie. Toto vymezení se ovšem zdaleka nevztahuje na všechny islamisty, protože takový model vlády vyžaduje vysokou úroveň podpory, která musí pocházet z různých, a nejlépe ze všech anebo alespoň z většiny, součástí dané společnosti. Mnohé ze skupin islamistického hnutí usilují o prosazení jednoznačně autoritářské vlády.

Mimo tyto dvě skupiny stojí ti, kteří žádnou ujasněnou představu o podobě vlády potom, co by se jim podařilo některou společnost získat na svou stranu, nezastávají vůbec. V posledním uvedeném případě mnohdy jde nejčastěji o seskupení s širokou mezinárodní, jestliže ne rovnou celosvětovou, působností a pokud se jedná o ty z nich, která své zájmy prosazují hlavně prostřednictvím násilí, jenž velmi často získává podobu terorismu, stejně tak často usilují o dosažení cílů tak vzdálených svým skutečným možnostem, že se k nim jen sotva kdy mohou přiblížit. Sem patří v první řadě snaha o založení nového kalifátu, který by do sebe zahrnul všechno muslimské obyvatelstvo na světě, a takto by z muslimů zase udělal takovou společnost, ve které žili naposledy patrně v Mohammedově době, tedy jednotnou obec se silným / mocensky i duchovně / vůdcem v čele, která by v mezinárodních vztazích sehrávala nesrovnatelně výraznější úlohu, než různé státy současného muslimského prostředí anebo jejich spojení v takových seskupeních jako Liga arabských států / LAS /, Organizace zemí islámské konference / OIC / anebo Organizace zemí vyvážejících ropu / OPEC /, ve které sice zasedají také jiné než muslimské státy, představují zde ovšem jednoznačnou menšinu. Protože však tak vzdáleného cíle jako ustavení nového kalifátu nelze dosáhnout během několika málo let, což si většinou uvědomují i velmi fanatičtí islamisté, vedou mnozí z nich „svatou válku s cílem šíření islámu“ proti těm, kdo stojí v cestě jejich záměrům, aby jeho co možná nejbližší založení urychlili.

Islám se dělí na dva základní směry, sunnitský a šíitský, přičemž oba obsahují mnoho menších poddruhů, což se na činnosti a vývoji jednotlivých islamistických hnutí taktéž velmi významně podepsalo. Jde jednak o úlohu muslimských duchovních ve společnosti a jejich poměr k islamistům, dále pak o ideologické odlišnosti anebo naopak shody, které z rozdělení muslimů na sunnity a šíity vycházejí, a následně potom o vztahy mezi islamisty pocházejícími z těchto dvou hlavních částí muslimského světa.

Kromě výše uvedeného vztahu mezi islamismem a demokracií se v této práci věnuji islamistickému vidění nacionalismu. I když se v období na začátku Studené války většina islamistů vymezovala k této ideologii více nebo méně záporně, už tehdy se v tomto jejich založení vyskytovaly časté protiklady, což se v průběhu druhé poloviny 20. století prohloubilo ještě mnohem více, když se uvedený ideologický přístup mnohdy změnil v těsné spojení obou hnutí. Vývoj Hnutí islámského odporu / HAMAS / na palestinských územích dobytých Izraelem během Šestidenní války, Hizballáhu v Libanonu a iránské islamistické revoluce v Iránu představují tři výrazné zástupce této části islamismu.

Především sdělovací prostředky, a to jak v České republice a ve většině jiných evropských států, tak v severoamerickém prostředí, často uvádějí terorismus coby neoddělitelného průvodce islamismu. Rozšiřování mocenského vlivu pomocí teroru bezpochyby znamená pro některé části tohoto početného směru hlavní a někdy také jedinou podobu jejich činnosti. Vliv islamismu však nestojí a nepadá vždy jen ruku v ruce s teroristickou činností. Zde opět velice záleží na vývoji a celkovém založení jeho jednotlivých částí.

Vzhledem k přítomnosti muslimských menšin v Evropě a v Severní Americe se část základny islamismu nachází také zde. Po teroristickém útoku al – Káidy proti Světovému obchodnímu středisku v New Yorku z 11. září 2001 a hlavně potom, co, počínaje r. 2003, začala druhá protiirácká válka, vedená ze strany USA a jejich převážně evropských spojenců, získala tato skutečnost na významu. V USA a v Evropě žijící muslimové, ať už šlo o islamisty anebo ne, v naprosté většině stáli a dosud stojí proti irácké válce. Útoky islamistů v Madridu v březnu 2004 a v červenci 2005 v Londýně vyslaly velmi varovné znamení vypovídající o tom, že činnost těch islamistických skupin, které tíhnou k prosazování svých záměrů násilím, v evropském prostředí, nelze v žádném případě podceňovat, protože si tyto síly získaly mezi některými z tamních muslimů tak velký ohlas, že mezi nimi

nalezly zdroj dalších budoucích útočníků, ať už by podnikali svou násilnou činnost v Evropě, anebo jinde ve světě, v současné době jde především o střety probíhající v Iráku anebo v Afghánistánu.

Soupeři islamismu představují, právě tak jako islamisté, velice nesourodé společenství, které spojuje mnohdy pouze přítomnost společného protivníka.

Kromě „západních“ států se sem řadí početná řada středovýchodních, severoafrických a dalších vlád. Tato skupina rozhodně nesdílí společné ideologické vidění světa, což vytvoření širokého spojení proti islamismu, po kterém volají hlavně USA, velice ztěžuje. V jejich řadách se nacházejí jak takové státy, které odpovídají vymezení liberální demokracie podle „západní“ představy, ale zrovna tak jiné, v jejichž čele stojí vyhraněně autoritářští představitelé, kteří vládou místním společnostem s velkou bezohledností, přičemž porušování „západního“ výměru lidských práv zde patří k běžným záležitostem.

Závěr této práce se soustřeďuje na schopnost anebo naopak neschopnost islamistů zvládnout úlohu politicky vlivné síly v muslimských společnostech v současnosti. Sem náleží nejen schopnost úspěšné místní vlády, ale také jejich poměr směrem k nemuslimské části světa, a ovšem také k těm muslimům, kteří nesouhlasí s islamistickou ideologií. Stejně tak jako v případě výše uvedeného se mezi zástupci islamismu také v tomto ohledu nacházejí velké, možná až propastné rozdíly, protože islamismus zahrnuje velmi pestrou paletu zástupců poměrně umírněnými – v podstatě muslimskou obdobou křesťanských demokratů – počínaje a šířiteli „svaté války“ konče.

I. Začátky islamismu. Muslimští bratři v Egyptě.

„/ Muslimské / Bratrstvo zdaleka neznamená totéž, co tradiční muslimská seskupení – a ničím takovým se nesmí stát!“

/ Hassan al – Banná /

„Nejdražší bratře, půjdeš mezi lidi, které jsi dosud neznal a povahami, na něž nejsi zvyklý. Tito v Tobě uvidí příklad Muslima. Proto je ujisti, že v Tobě vidí nejlepší příklad a nejskvělejší zjev, aby porozuměli tomu, že Muslim zosobňuje ctnost a ušlechtilost.“

/ Hassan al – Banná, Dopis muslimskému studentovi /

„Nemusíme vždy zvláště podrobně zjišťovat, co si tito lidé myslí ... že je v jejich zájmu ... je nezbytné, aby každá jednotlivá záležitost byla rozhodnuta především

podle toho, co se my, ve světle západních zkušeností, při nejlepším vědomí a svědomí domníváme, že bude pro podřízený lid nejlepší. “

/ Evelyn Baring, britský agent a generální konzul v Egyptě / 1883 – 1907 //

Islamismus znamená politickou ideologii, která využívá některé z částí islámu k mocenským účelům. Jde o směr, který se již po několik desetiletí snaží odpovídat na výzvy muslimskému světu pocházející ze strany nemuslimských společností, a především těch z nich, které náleží k „Západu“, tedy hlavně bývalých koloniálních států v Evropě a, hlavně od 80. let, USA. To se vztahuje skoro k všem oblastem činnosti ve společnosti, k hospodářství, kultuře a politice.

Vývoj mnoha muslimských skupin, které kladly vypjatý důraz na prosazování velmi vyhraněného pojetí islámu, a k ovládnutí společnosti, v níž jejich zastánci žili, používaly často násilí, se nekryje zdaleka vždy s islamismem v jeho současném vymezení. V dějinách muslimského světa se s nimi setkáváme velmi často, šlo však mnohem spíše o fundamentalistická hnutí. S dnešními islamisty je spojuje často odboj proti nemuslimské nadvládě nebo muslimským vládcům, které považovaly za zkažené a obviňovaly je ze zneužívání islámu k zakrytí křivd, které páchali na svých poddaných, a celková neústupnost při šíření svého vidění světa, které považovaly za jediné skutečně odpovídající islámu, a proto správné, kdežto proti čemukoliv jinému musí zbožný muslim bojovat, jinak by se zpronevěřil zásadám islámu, a spáchal tak neodpustitelný hřích. Mezi takováto hnutí patřili mahdisté bojující v Súdánu v 80. a v 90. letech 19. století proti nadvládě Egypta, podporovaného Velkou Británií.

V některých jiných případech se jednalo v první řadě o odstranění všech těch vlivů přítomných v příslušné společnosti, které islámští fundamentalisté chápali jako nenacházející základ v Koránu, a už pro toto jejich založení samo o sobě

muslimské obci velmi škodlivé. Boj za nastolení „skutečně islámského“ řádu často provázelo sjednocování menších společenství do větší soustavy, kterou měly udržovat společně, z Koránu vzešlé zásady. Toto úsilí vyvíjeli mezi jinými následovníci duchovního Mohammeda Ibn Abd al - Wahhaba na území vnitrozemí Arabského poloostrova na přelomu poloviny 40. let 18. století. První ze jmenovaných směrů vyhraněného islámu coby politické ideologie spojuje se současnými islamisty více skutečností, především proti – „západní“ obsah jejich činnosti, což v jejich případě znamenalo válku s pro – britským Egyptem a později s Velkou Británií přímo.

Od většiny současných islamistů je odlišoval nejčastěji poměr k tradičním podobám islámu. Zatímco islamisté usilují spíše o jejich vytvoření, jakési obrození islámu, které však zdaleka nemusí odpovídat jeho předchozímu vývoji, a mnohdy ho zcela záměrně vynechává, wahhabistům nebo mahdistům šlo více o zvýraznění některých z již přítomných částí islámu, a jejich přesné dodržování, a to často až do krajnosti.

Islamisté navíc nacházeli své ukazatele cesty u některých zcela nemuslimských ideologií, a to jak u marxismu, tak u nacionalismu a některých krajně pravicových duchovních směrů v Evropě, což tradicionalisté z uvedených skupin dělat nemohli. V některých případech, a to hlavně u skupin působících na více světadílech současně jako al – Káida anebo „Strana osvobození“ / Hizb – ut – Tahrir, HT /, ať už přímo anebo za pomoci různých zprostředkovatelů, se však vyskytuje velmi úzké spojení wahhabistické a islamistické ideologie, přičemž obojí zde často získává zvláště neústupnou podobu.

K prvním zástupcům islamismu patří egyptští Muslimští bratři. Jejich působení udělalo v prvních desetiletích od jejich založení v Ismailíji r. 1928 z Egypta hlavní základnu islamismu ve světě. Egyptští Muslimští bratři sloužili za předlohu pro pozdější činnost mnoha jiných islamistů v zahraničí, hlavně v Alžírsku, Iránu,

Palestině, Saúdské Arábii a Sýrii.

První jejich vůdce a zakladatel Hassan al – Banná pracoval původně jako učitel.

Tato skupina velmi zesílila po jeho příchodu do Káhiry r. 1932. U islamistů sunnitského původu naprostá většina vůdců nepochází z řad duchovních. Mnohem častěji jde o představitele takových zaměstnání jako učitel, technik, právník, anebo lékař, kteří se k vyhraněnému přístupu k islámu coby politické ideologii dostali prostřednictvím samostudia Koránu. Mezi hlavní skupiny, ze kterých přicházelo k Bratrům nejvíce podporovatelů, patřili zpočátku dělníci a část vzdělaných odborníků, a to hlavně těch, kteří sice nesouhlasili s bezbřehým liberalismem, starší vidění islámu, hlásané duchovními z univerzity al – Azhar však chápali coby přespříliš tradicionalistické, a z tohoto důvodu nevyhovující soudobým poměrům. Al – Azhar, založená r. 972, se mezi islámskými školami těší nejvyšší úctě coby nejstarší ze všech.

Al – Banná ovlivnily především spisy dvou starších islámských reformátorů, Mohammeda Abduha / 1849 – 1905 /, který vyučoval jeho otce na al – Azharu, a Rashida Ridaha / 1865 – 1935 /, pocházejícího ze Sýrie, jež od r. 1898 do smrti řídil činnost káhirského tisku al – Manar, stejně jako druhý z nich chápal jako největší hrozbu soudobému islámu tradicionalisty, kteří mu škodí ještě vážněji, než nenáboženské vlivy pocházející ze „západního“ prostředí a nejdou proto ostatním muslimům dobrým příkladem.

Zdaleka ne všechny představy o politickém a společenském uspořádání muslimské obce, které al – Banná velmi uznával, pocházely od egyptských a / nebo v Egyptě působících muslimů. Mezi tyto ne – egyptské autory patřil především zakladatel a první prezident / 1941 – 1972 / Jama'at e – Islami / II /, Sayyid Abul Ala „Maulana“ Maududi, pocházející z Hyderabadu / v dnešním státu Maharáštra v Indii /. Maududi pracoval jako novinář a přeložil Korán do urdštiny. Spolu s básníkem Mohammedem Iqbalem stál u založení vzdělávacího střediska Darul –

Islam v Pathankotu v Pandžábu. Vzdělávání muslimů v politické filozofii islámu chápal vždy za svou první povinnost, a snažil se je rozšiřovat na mezinárodní úrovni. Za jeho zvláště významnou práci se považuje „Džihád v islámu“ / Džihád fi al – Islám /, jejíž části vycházely v novinách al – Jami'yat v průběhu r. 1927 a potom vyšla coby kniha r. 1930.

Maududi zavrhoval ty ideologie, které považoval za zbraň „imperialistů ze Západu“ k ovládnutí muslimů, šlo hlavně o feminismus, nacionalismus a pluralismus.

Muslimům radil, aby se nenechali těmito představami ovlivnit a vedli džihád, a to až do té doby, dokud se svět nestane jednou velkou skutečně islámskou obcí.

Protože se nesoustřeďoval příliš na rozdíly mezi sunnitskými a šiitskými muslimy, vyzvedávali jeho spisy také někteří ze šiitských duchovních a / nebo politiků.

Maududi se střetával s nesouhlasem jak u tradicionalistických duchovních, tak u umírněnějších muslimských autorů. Často se setkával s obviněním, že jeho politická filozofie vychází jen velmi málo z Koránu, o to více ovšem z knih zcela nemuslimských autorů, šlo především o diktátory hlásící se ke krajně levicové / Josif V. Stalin / anebo fašistické ideologii / Benito Mussolini /.

Al – Banná usiloval o protiváhu „západních“, v této době hlavně britských vlivů na egyptskou společnost, které chápal coby její kulturní ohrožení a výzvu, na kterou poskytuje účinnou odpověď pouze islám. Muslimové by se měli začít snažit o obnovu hrdosti na sebe samé, o kterou, především vlivem „západního“ liberalismu a nenáboženského arabského nacionalismu, z velké části přišli. Modernizaci společnosti se nesmějí bránit, ale musí přitom jít o takový vývoj, který se nedostane do střetu se zásadami islámu, přesněji těmi z nich, které pocházejí z Koránu.

Al – Banná ovšem ani zdaleka nezavrhoval vše, co pocházelo ze „Západu“.

Některé jeho představy jako nesouhlas s projevy rasové nadřazenosti, protože něco takového odporuje pravidlům, podle nichž by měla muslimská obec žít, se naopak velmi shodují s těmi hodnotami, ke kterým se většina představitelů „západního“

světa v současnosti hlásí. Vyzýval také novináře z řad Bratrstva, aby své vzdělání zdokonalovali na Americké univerzitě v Káhiře. Bratři neuznávali žádnou jinou vládu, než takovou, která se řídí Koránem. Odsud pocházelo jejich zavržení všech podob nenáboženské vlády a zákonodárství, úsilí o zavedení práva šarí'a namísto nenáboženského zákonného uspořádání a jejich vytrvalé přesvědčení o tom, že taková vláda by nikdy nemohla uspět ve snaze o zajištění spravedlivého řádu muslimské obce spojeného s hmotným vzestupem.

Egypt by měl v muslimském společenství, jenž by mělo pokud možno zahrnovat všechny muslimy vůbec, zastávat postavení revolučního předvoje, který ukazuje a proráží ostatním muslimským oblastem cestu vývoje, po které ony musí jít také, protože jinak by je čekalo naprosté ovládnutí ze strany „nevěřícího“ „Západu“, a takto postupná zhouba. Al – Banná se snažil získat pro své představy muslimy ze všech částí islámu. Často prohlašoval, že si velmi váží všech čtyř jeho hlavních skupin, které by se měly zaměřit na co možná nejhlubší spolupráci, a vzájemné rozdíly odsunout co nejvíce do pozadí. Usiloval o ovlivnění egyptského krále a seznámení zahraničních státníků s politikou Bratrstva, jeho početné eseje o povaze této skupiny islamistů vznikaly během 30. let často v podobě dopisů. Většina zahraničních státních představitelů si však vzestupu tohoto hnutí buď vůbec nepovšimla, anebo ho považovala za výhradně egyptskou vnitropolitickou záležitost, která je, coby přespříliš vzdálený zjev, nezajímala.

Muslimští bratři nerozšiřovali svůj vliv pouze prostřednictvím misí mezi obyvatelstvem, které probíhaly nejen v mešitách, ale vlastně kdekoliv, kde se sešlo dost posluchačů, tedy také v kavárnách, což vyvolávalo nesouhlas al – Azharu, který v tomto jednání viděl znevažování islámu. Prvá mešita provozovaná Bratry vznikla až r. 1931. Bratři se velice zaměřili na poskytování dobročinné pomoci chudým, a to jak hmotné, tak vzdělávací, zvláště velký význam vkládali do večerních škol islámu a zájmových sdružení. Egyptský stát v tomto ohledu velmi

selhával, což nahrávalo rostoucí opozici, která ostře útočila na skutečnost, že království nedokáže svým obyvatelům účinně pomoci v jejich těžce snesitelných životních podmínkách, které velmi vyostřoval neustálý vzestup počtu obyvatelstva, jenž odcházelo z vesnic do měst, hlavně do Káhiry a rozšiřovalo zde osídlení v nejhudších čtvrtích, přičemž tento pohyb velké části egyptského obyvatelstva pokračuje dodnes, a to za nesnází podobné povahy. Peníze získávali Bratři především prostřednictvím vybíráním podpory pro potřebné / zakát /, jejíž poskytování patří mezi základní muslimovy povinnosti.

Mezi další významné Muslimské bratry patří novinář Sayyid Kutb, pocházející z protibritsky založené rodiny, jehož představy se, v porovnání s těmi, které prosazoval al – Banná, vyznačovaly jednoznačně vyhrocenějším obsahem. Kutb, který před II. světovou válkou patřil k arabským nacionalistům, ve svých spisech zaútočil jak proti „Západu“ tak, bezpochyby v souvislosti se založením Izraele a jeho dosažení prvních zahraničně politických úspěchů, také proti tomuto státu a Židům vůbec, když je pojmenoval jako nejhorší nepřátele muslimů, a to s tím, že se tento vztah objevoval v dosavadním vývoji obou společenství vždy, a v současnosti a budoucnosti proto nelze čekat nic jiného.

Už al – Banná, i když se jinak stavěl za používání nenásilných politických prostředků, což ovšem mnozí z nižších hodnostářů Bratrstva nebrali často na vědomí, vyjádřil svou podporu palestinským muslimům při jejich proti – britské vzpouře a střetech s židovskými přistěhovalci v období 1936 - 1939, vyzýval k bojkotu židovských obchodů a řídil sbírku peněz na pomoc jejich stávkujícím. Ostatně již v druhé polovině 30. let se v Palestině zakládaly skupiny Bratrů. V souvislosti s izraelskou válkou za nezávislost 1948 – 1949 zaútočili Bratři několikrát proti židovským obyvatelům Egypta, a to hlavně ve velkoměstech. Během svého vzdělávacího pobytu v USA r. 1948 poznal Kutb část „západního“ prostředí, přičemž tato zkušenost v něm vyvolala krajní znechucenost a nenávisť.

Kutb považoval „Západ“ a USA zvláště, za po morální stránce skrznastrz zkažené oblasti a obava z rozšíření jejich vlivu v Egyptě ho r. 1953 vedla k jeho vstupu do okruhu Muslimských bratrů, mezi nimiž získal velkou úctu, a to především jako šéfredaktor časopisu „Muslimský Bratr“ / „al – Ikhwan – al – Muslimin“ /, mezi částí z nich také coby autor ideologického spisu „Milníky na cestě“ / „Ma´alim – fi – Tariq“ /, velmi rozšířené četby mezi vyhraněnou částí islamistů hlavně v 60. a 70. letech. Ovšem i přes svůj nesporně velký vliv, který Muslimské bratrstvo velmi hluboce poznamenal, nikdy nezastával místo jejich vůdce, které po smrti al – Banná, jehož po vraždě předsedy vlády Mahmuda Fatmi an – Nukrashiho paši, již spáchal Bratr A. Hassan, r. 1949 zabila policie, převzal Hassan Hudaybi, který předtím pracoval jako soudce.

Bratrstvo se dostalo do prvního výraznějšího střetu se státní mocí již v posledních letech království, kdy došlo k zákazu jeho působení, protože státní úřady podezíraly jeho zástupce z přípravy dalšího protistátního terorismu. Po převratu Svobodných důstojníků r. 1952 / mezi nimiž působil také plk. Gamal A. Násir /, který ukončil trvání zdejšího království, se krátce zdálo, že mezi touto ne – náboženskou nacionalistickou skupinou, a později především Násirem jakožto prvním prezidentem Egypta, a Muslimskými bratry coby významnou politickou silou, nedojde k žádnému většímu střetu.

Jak panarabský nacionalismus zosobňovaný Násirem tak islamismus představovaly protivníky předchozího království, které obviňovaly z naprosté neschopnosti zvládat vnitropolitické záležitosti státu, hrubého postihu proti projevům nespokojenosti a prohry ve válce proti Izraeli r. 1948 – 1949. Vyhraněné nepřátelství k Izraeli coby národnostně a nábožensky odlišnému státu, který si své postavení získal na úkor muslimů a Arabů zastávaly také obě tyto skupiny, a někteří z Bratrů, včetně Kutba, otevřeně podpořili Násirův vzestup.

Násir, pokud jde o jeho osobní poměr k islámu, patřil spíše k umírněným

muslimům, v první řadě mu však šlo o vzestup panarabského nacionalismu v co možná největším počtu arabských států, které by vzájemně spolupracovaly, ovšemže s Egyptem s jeho neomezenou vládou v čele. V souvislosti s pro – socialistickým založením panarabského směru zavedl částečné přerozdělení vlastnictví půdy, hlavně zemědělsky využívané a části obchodu. V prvním desetiletí jeho vlády mu zajistila velký ohlas v Egyptě a dalších arabských státech jeho neústupnost při Suezské krizi z r. 1956, vzešlé ze zestátnění Suezského průplavu, protože tato událost skončila politickým neúspěchem proti – egyptského společenství Velké Británie, Izraele a Francie a podpora protifrancouzskému povstání v Alžírsku, jež probíhalo v období 1954 - 1962. Nesnesl přítomnost jakéhokoliv takového seskupení, které by jeho moc zpochybňovalo a kromě toho patřil právě k oněm nenáboženským vládcům, vítězům v zápase arabských nacionalistů proti koloniální vládě evropských států anebo s nimi spolupracujícími místními monarchiemi, kteří se odmítají podříditi Koránu.

Již r. 1954 tak začala nová vlna pronásledování Muslimských bratrů, na jejichž činnost se vztahoval zákaz, v podzemí ale přesto pokračovala dále, a to často v podobě teroristických útoků proti státním představitelům, a to včetně Násira, kterého se však nepodařilo zabít. Mnohé z jejich hlavních představitelů jako ideologa Kutba r. 1966, postihl trest smrti, přičemž jeho představy jejich noví vůdci zavrhlí, a to i když se k nim některé části Bratrstva hlásily dále, jiní skončili v pracovních táborech na Sinaji. To pokračovalo po zbytek Násirova prezidentství, ale i přes velkou bezohlednost státní moci se Muslimské bratry nepodařilo zničit. Někteří z nich odešli do Alžírsku, Saúdské Arábie nebo Sýrie, přičemž se v těchto státech často snažili o rozšiřování své ideologie v místních islamistických skupinách.

Hudaybi usiloval o umírněnější vztah k vládě a o ukončení činnosti těch částí Bratrstva, které vedly teroristické útoky, což se mu ovšem zcela nezdařilo. Po

nástupu gen. Anwara Sadata, na konci Násirova života / 1969 / ustaveného za viceprezidenta, do prezidentského úřadu se pronásledování těchto islamistů postupně zmírnilo, protože v nich viděl protikomunistickou skupinu, a tedy „nepřítele jeho nepřátel“, i když nikdy úplně neustalo. Někteří Bratři se dočkali propuštění z vězení, k povolení činnosti Bratrstva však Sadat nikdy nepřistoupil, i když r. 1976 povolil vydávání měsíčníku al – Da‘wa / „Pozvání k islámu“ /. Až do zastavení jeho činnosti r. 1981 šlo o velmi protiizraelský tisk, který kromě Židů útočil také proti „Západu“, nacionalismu a komunismu. Vliv Bratrstva se Sadat také, stejně jako před ním Násir, snažil omezit podporou duchovních z al – Azharu, od kterých očekával, že mu pomůžou tak, jako jejich předchůdci pomáhali muslimským vládcům ve středověku, tedy utišováním nespokojených a výzvami k podpoře vládců.

Sadat často ve svých projevech používal odkazy na islám, nešlo však o jeho přechod od nacionalismu k islamismu, ale o to, že věděl, že většina Egyptanů si dosud nevytvořila příliš výrazné národní povědomí. Rád zdůrazňoval, že chce vládnout jako „otec egyptské rodiny“, a proto že mu v první řadě jde o to, aby její „děti“, což znamenalo všichni Egyptané, žily v dobře uspořádaných poměrech, kde si nikdo nedovolí zpochybňovat jeho moc.

V 70. letech vznikaly v Egyptě nové skupiny islamistů, které svou působnost vedly mimo Bratrstvo, v následujícím desetiletí se ovšem jeho postavení velmi posílilo, když Bratři získali velký vliv v zaměstnaneckých komorách a studentských sdruženích. Další podporu části veřejného mínění získali po uzavření míru s Izraelem z r. 1979, který zcela zavrhl a vnímali ho jakožto projev Sadatovy neschopnosti a pokračujícího vnitřního rozkladu panarabského nacionalismu. Po Sadatově zavraždění r. 1981 vyhlásil jeho nástupce a do atentátu úřadující viceprezident gen. Husní Mubarak výjimečný stav, který v podstatě platí, s částečnými úpravami, dosud. Tím chtěl dosáhnout vytvoření základů pro svou

autoritářskou vládu, a z tohoto důvodu co možná nejvíce snížit vliv svých soupeřů, mezi nimiž stáli na předním místě islamisté. Jejich okruh však velmi ovlivnila účast některých z nich ve válce se SSSR a jeho spojenci v Afghánistánu, kde se seznámili s mnohem vyhrcořenější částí islamismu, než jakou představovala jeho egyptská část. Nevěřili v možnost úspěchu jiné politiky, než té, která se zakládala na násilí, a z tohoto důvodu po návratu do Egypta, který tamní vláda viděla jako nanejvýše nežádoucí záležitost, výrazně posílili řady zdejších teroristických skupin, což se r. 1987 projevilo zvýšením množství jejich útoků.

V 90. letech se ovšem většina Bratrů terorismu coby nástroje k rozšiřování politického vlivu, alespoň navenek, zřekla a přenesla většinu své činnosti do volebního soutěžení v obecních radách, zaměstnaneckých sdruženích a parlamentu, přičemž parlamentních voleb se smějí účastnit jedině jako nezávislí uchazeči, a ovšem do dobročinné práce. Mubarakovi se však zdál jejich ohlas příliš nebezpečný, což r. 1988 vedlo k ukončení podpory bank zřizovaných islamistickými společnostmi, a to s tím, že by mohly podporovat působení teroristů, a r. 1992 k novému postihu proti Bratrstvu a jiným islamistům, mezi jehož součásti patřilo rozšíření policejní přítomnosti, sledování bohoslužeb v mešitách, zajišťované zaměstnanci ministerstva pro náboženské záležitosti a plošné zásahy armády ve vzpurných oblastech, hlavně v provinciích Asijút a Mina. Bratrstvu také dost uškodilo odhalení rozsáhlého úplatkářství v bankovní síti ar – Raján, protože se prokázala spolupráce mezi jejím vedením a některými z hlavních zástupců Bratrů.

Také v této době postihovaly Egypt teroristické útoky, které podnikali hlavně islamisté z GI / Gamaa Islamiya /. Jejich cílem se často stávali Koptové / jakožto ne – muslimové a také – vzhledem k vlivu některých jejich podnikatelů – jako ti, kteří ovládají hospodářství muslimské společnosti /, policisté a zahraniční turisté, které útočníci mnohdy považovali za Izraelce. Tyto činy vedly k poklesu turistiky do

Egypta, což postihlo tamní podnikatele, kteří by jinak islamisty, i když patrně ty umírněnější z nich, podporovali.

Vyhraněné islamisty začali v 80. a hlavně v 90. letech podporovat ve větší míře duchovní, a to včetně některých jejich špiček. V červnu 1993 se v jejich prospěch vyslovil člen Nejvyššího soudního dvoru šejch M. al – Ghazali. Jeho fatwa obsahovala poselství, že žádný muslim nesmí dostat trest za zabití muslima, který jednal proti zásadám islámu.

Ve druhé polovině 90. let a v prvních letech 21. století se vztah státu k Muslimským bratrům nese ve znamení střídavé umírněnosti a pronásledování. Bratři projevíli velký nesouhlas s oběma válkami mezi Irákem a spojenectvím vedeným USA. Při první z nich, která probíhala v období 1990 – 1991, zvláště útočili na skutečnost, že se egyptská vláda postavila na stranu USA, a tak pomohla „nevěřícím“ proti muslimům. Mubarak za to získal odpuštění části egyptského zahraničního dluhu, což pro egyptský státní rozpočet znamenalo významný úspěch. Během irácké války z r. 2003 se ovšem již nevymezoval tak jednoznačně, což se ukázalo v tom, že se protiamerické a protiizraelské projevy egyptských sdělovacích prostředků nasetkaly ze strany státní moci s výraznějšími překážkami.

Takový vztah jistě vycházel z toho, že tady šlo o, alespoň krátkodobé, přenesení nenávisti nebo znechucení obyvatel z vlády na cizí velmoc. Bratrstvo uzavřelo spojenectví s hnutím KIFAYA, které usiluje o politické změny ve prospěch většího přerozdělení moci, která se doposavad nachází v Mubarakových rukou.

I když se v Egyptě konají parlamentní volby, neznamena to ještě žádnou skutečnou možnost rozhodujících změn, protože nejvyšší, a to zcela neomezenou moc zastává prezident.

Vzhledem k vysoké nespokojenosti obyvatelstva se stávajícími poměry se dá jen ztěžji očekávat, že by se při zabezpečení řádných voleb, do kterých by nezasahovali prezidentovi podporovatelé s cílem ovlivnit je jakýmkoliv způsobem v jeho

prospěch, stal Mubarak několikrát po sobě jejich vítězem. Podobně jako jiní autoritářští vůdci na Středním Východě včetně obou jeho předchůdců začínal svou dráhu jako armádní velitel / zvláště o sobě dal vědět během Jomkipurské války /, což nepochybně představuje v tomto prostředí významný, jestliže ne zcela nutný předpoklad pro politický vzestup. Ten se ovšem vztahoval pouze na něho samotného, jeho rodinu a nejužší okruh spolupracovníků, v žádném případě se to nedá spojit s celkovým vzestupem Egypta jakožto státu. Tak jako jeho předchůdce se stal prezidentem na základě ústavního zákona o tom, že v případě smrti prezidenta získává tento úřad dosavadní viceprezident. Na rozdíl od Sadata se mu však zatím daří do velké míry uspět při pronásledování projevů nesouhlasu.

Ustálenosti egyptských poměrů zcela jistě nepomáhá, že se doposud neví, kdo by po něm převzal úřad prezidenta, a takto se stal nejmocnější osobou státu. Tato záležitost získává, vzhledem k Mubarakově stáří / narozen 1928 / a zhoršujícímu se zdraví, stále více na významu. Pravděpodobné se zdá podobné nástupnictví jako v Sýrii, tedy jakási „prezidentská dynastie“. Mubarakův syn Gamal působil zprvu coby bankéř, v současnosti zastává místo zástupce generálního tajemníka Národní demokratické strany, podporující vládu jeho otce a zprostředkující jeho ovládnutí parlamentu.

Mubarak starší se však zřejmě pokusí vládnout tak dlouho, nakolik mu to jeho zdravotní stav dovolí. Někteří jeho poradci o něm mluví jako o člověku, který se vlivem svého předchozího povolání neustále považuje za vojáka, který se v žádném případě nesmí vzdát, proto patrně setrvá coby hlava egyptského státu až do svého posledního dne.

I přes vzestup umírněnosti u většiny Bratrů zůstalo v činnosti ještě několik islamistických skupin s mnohem vyhraněnější povahou, které považovaly protistátní teror za jediný způsob jak mohou dosáhnout svého cíle, přeměny Egypta na islámský stát, kde by platil právní řád šaría. Velmi se zaměřovaly na získávání

mládeže a / nebo obyvatel s nižší hladinou příjmů, i když většinou nešlo o nejchudší z chudých.

V posledních parlamentních volbách r. 2005 získali Bratři 88 z jeho míst, a tedy kolem 20 % odevzdaných hlasů. Při nastavení otevřenějších podmínek, než v jakých se současný Egypt nachází, by tedy sehrávali úlohu významné, možná vládní politické síly. Zde se – podobně jako v Alžírsku r. 1991 a 1992 – velmi výrazně ukazuje to, že si obyvatelé těchto států zdaleka vždy neztotožňují otevřenější politickou soutěž s pro – „západním“ přístupem. Přejít k demokracii zde naopak často znamená vývoj směrem k výraznému úspěchu, nebo přinejmenším vzestupu, islamistů.

Co se týká dodržování souboru lidských práv vymezených na základě „západních“ představ, skupiny, které se v oblasti jejich ochrany v Egyptě pohybují, vedou velmi často ti bývalí zastánci Násirovy vlády, kteří při dělbě moci ve společnosti přišli zkrátka, anebo právě Muslimští bratři. To, že prostřednictvím jejich obhajoby proti zvláštním úřadům chtějí zavést společenské změny, vůbec neznámá, že by snad uznávali jejich „všelidský“ rozsah. Mnozí z jejich šéfů zastávají velmi protiizraelský kurs, který se jen velmi málo odlišuje od politiky nejvyhraněnějších částí HAMAS, které chtějí zničit Izrael a na jeho a současném palestinském území založit islámský stát. Někteří Bratři však už ukázali, že nejvyhraněnější části obsahu své politiky změnili v mnohém, což se projevilo v ustupující nenávisti, kterou se hlavně do 70. let vymezovali ke Koptům a Židům. Významná část vzešlá z těch z nich, jež rozhodně nesouhlasili s politikou svého vedení, založila spolu s několika koptskými skupinami r. 1996 stranu WASAT / „Střed“ /, usilující o prosazení společenských změn ve shodě se zněním liberálnějšího islámu, jejíž činnosti se však dosud nedostalo uzákonění.

Zásahy státních úřadů proti působnosti GI v průběhu druhé poloviny 90. let způsobily, že se několik z jejich nejvyšších představitelů, hlavně pak Mohammed –

Essam Derbala, Nageh – Abdullah Ibrahim a Karam Zuhdi, rozhodlo pro přechod k umírněnější politice a vyřazení násilí coby způsobu sebeprosazení ve vnitropolitických záležitostech. Často se jednalo o ty z nich, kteří předtím prožili více než 10 let ve vězení, což bezpochyby přispělo k takovýmto změnám. V případě pokračování tohoto vývoje by tak mohli Bratři získat významného protivníka z příbuzného ideologického prostředí.

II. Muslimští bratři a další sunnitské islamistické skupiny a jejich vliv v ostatních státech Středního Východu.

„Uvěřte v Boha a posla jeho a ved'te boj na cestě Boží vlastnictvím svým i svými

osobami! A to bude pro vás nejlepší, jestliže jste vědoucí!“

/ Korán, XCVI., súra 61, 11 (Sevřený šik) /

„Stran islámské povahy školství nelze uznávat kompromisy. Tato země je buď islámská, anebo není vůbec ničím!“

/ Abdullah Saúd, král Saúdské Arábie – projev o reformě školství /

II. / 1. Sýrie.

Sýrie patří k státům, v nichž se ideologie egyptských Muslimských bratrů velmi hluboko uchytila. Tamní větev Bratrstva vznikala v průběhu 30. – 50. let. Mnoho Syřanů studovalo v této době na vysokých školách v Egyptě, kde se s jeho činností zblízka seznámili. Tak jako v Egyptě se také v Sýrii jeho činnost rozvinula převážně v prostředí velkých měst. Vztahy mezi jeho egyptskou a syrskou částí se v 50. letech vyznačovaly rozsáhlou spoluprací, a to především v odporu proti Násirově vládě.

Během spojení Egypta a Sýrie ve Sjednocené arabské republice / 1958 – 1961 / se také zákaz činnosti vztahoval jak na egyptské, tak na syrské Bratry, přičemž syrské Bratrstvo však nepostihlo tak tvrdé pronásledování. Někteří ze syrských Bratrů se na přelomu 50. a 60. let snažili o využití vzestupu panarabského nacionalismu k svému prospěchu. O tom vypovídá práce jejich vůdce, Mustafy Sibá'ího, „Socialismus islámu“ vydaná r. 1959 a usilující o nalezení společného postupu pro – socialistického panarabského směru a islámu. Až do 60. let si ovšem Bratrstvo nestálo co do vlivu na širší společnost v porovnání s egyptským příliš dobře.

Toto se velmi změnilo po armádním převratu z 8. března 1963, který vynesl k vládě

nad Sýrií stranu BAAS, prosazující arabský nacionalismus. Následoval nový zákaz působení Bratrstva. I když se jednalo o velmi nenáboženskou stranu, většinu z jejich představitelů tvořili alawité, přičemž převažující část Syřanů patří k sunnitskému islámu. Alawité se stali silou ovládající armádu a bezpečnostní oblast vůbec už během období francouzské správy Sýrie mezi světovými válkami. Tato skutečnost velmi nahrála protivládním islamistům, mezi kterými získali přední místo Bratři, ve vzestupu jejich vlivu. Šéfové BAAS si při vládě nad Sýrií vedli velmi bezohledně a stoupající nespokojenost obyvatel, kteří proti vnitropolitickým poměrům protestovali, řešili v polovině 60. let většinou zesílením státního teroru zacíleného proti těm skupinám Syřanů, které projevovaly nesouhlas.

Po převzetí moci / „korekční revoluce“ / alawitou gen. Hafízem Assadem / původním jménem Hafiz al – Wahash / z BAAS r. 1970 se tento vývoj ještě více vyhrotil. Od této doby syrští Bratři přešli k rozsáhlému protivládnímu terorismu / i když útoky některých vyhraněných Bratrů se objevovaly již od začátku činnosti Bratrstva v Sýrii, nešlo však o převažující přístup /, v němž viděli jediný způsob, jak Assada odstavit od moci a zavést právní řád šarí'a, který by přeměnil Sýrii na islámský stát.

V letech 1979 – 1982 se některé části Sýrie, hlavně Hamá, nacházely v občanské válce mezi armádou ovládanou BAAS a islamisty, které podporovali jejich spojenci z Iráku a Jordánska. Útoky islamistů se vztahovaly na hodnostáře BAAS, včetně neúspěšného pokusu o Assadovo zavraždění, na alawity, které mnozí z ostatních obyvatel Sýrie považovali za ne – muslimy, jež, jako naprostá menšina, neprávem vládou Sýrii, a, především po vstupu SSSR do války v Afghánistánu, také na sovětské poradce jakožto „nevěřící“ ve válce s muslimy, kterou vedou kromě Afghánistánu také v Sýrii, a to tím, že podporují „bezbožnou“ vládu BAAS. Assadovi se ovšem zdařilo islamisty porazit a následně vyvolal proti jejich činnosti rozsáhlé pronásledování, které začalo sestupovat až v druhé polovině 90. let, kdy se

části politických vězňů dostalo ukončení jejich trestu. Postih Bratrstva způsobil odchod mnoha jeho členů do vyhnanství, a to, podobně jako u egyptských Bratrů pronásledovaných během Násirovy vlády, do Saúdské Arábie, dále do Kuvajtu a Velké Británie, která v 80. a první polovině 90. let často poskytovala úkryt také jiným skupinám islamistů, a to zvláště tehdy, pokud se jim podařilo přesvědčit tamní úřady o tom, že se v předchozím místě pobytu střetali s politickým pronásledováním. Syrští Bratři se také vyslovili ve prospěch Iráku během války s USA a jeho spojenci r. 1990 – 1991, kdežto Assad, podpořil protiirácké spojení, což se mu zvláště vyplatilo, když se USA a evropské vlády projevovaly velmi nevhodně stran rozšiřování syrského vlivu v Libanonu, o němž se, hlavně v průběhu tamní občanské války 1975 – 1991, velmi zasazoval. Během svého působení v úřadu hlavy syrského státu se snažil vyvolat představu o tom, že se chová jako zbožný muslim, který – jakožto autoritářský prezident – vládne zcela v souladu s islámem. V souvislosti s tím zavedl r. 1973 ústavní zákon, že právě pouze muslim se smí stát syrským prezidentem. Kromě toho získal ve fatwě šiitského imáma Músy Sadra z Libanonu potvrzení, že alawité patří mezi šíity, a proto jde zcela jednoznačně o muslimy.

Po Assadově smrti r. 2000 a nástupu jeho syna Bašára Assada do prezidentského úřadu, což by vypovídalo o tom, že se Sýrie podobá mnohem více monarchii, než republice, se velmi krátce zdálo, že by v souvislosti se změnou v osobě prezidenta mohlo dojít k politickým reformám, tato očekávání se však nesplnila. Syrští Bratři žijící ve vyhnanství v zahraničí se snaží dosáhnout spojení s ostatními proti – assadovskými skupinami, a to včetně těch nábožensky nepřilíš založených, a zřekli se používání násilí coby prostředku k získání politického úspěchu. Nadále usilují o změnu syrské vlády, avšak – alespoň podle jejich prohlášení – pouze přes použití nenásilných prostředků.

II. / 2. Jordánsko.

Vztah jordánské části Muslimských bratrů k tamní vládě představuje patrně jediný případ, kdy mezi těmito vnitropolitickými účastníky nedošlo k žádnému závažnému měření sil. Jordánsko zažilo rozsáhlý otřes v souvislosti s neúspěšným pokusem Organizace osvobození Palestiny o jeho ovládnutí r. 1970. Na rozdíl od Egypta a Sýrie se ovšem nikdy nestřetlo s protistátní činností islamistů. Muslimské bratrstvo zde působilo od r. 1946, po zákazu politických stran a rozpuštění parlamentu r. 1957 / o obnovení jeho činnosti r. rozhodl král až r. 1997 / nepřešlo do odboje, ale vyvíjelo se dále, úředně uznáno jako společnost pomáhající potřebným. K státu se chovalo vždy velmi obezřetně a často působilo coby jeho ideologický spojenec ve společnosti proti podporovatelům BAAS anebo komunistům, v kterých viděla jordánská vláda prvořadě nepřátele. V období od r. 1957 do r. 1961 se král několikrát střetl s pokusy o jeho odstaven od moci. Král Husajn z větší části zosobňoval představu o muslimském vůdci konzervativního založení, který se však, pokud toho zapotřebí, nevyhýbá modernizačním opatřením přispívajícím k vzestupu státu. Oproti vládám v Egyptě, Iráku a Sýrii nepatřil mezi podporovatele panarabského nacionalismu, který islamisté velmi nenáviděli, i když se s státy ovládanými představiteli tohoto směru příležitostně spojoval jako r. 1967 s Egyptem, Sýrií a jinými arabskými státy proti Izraeli a 1991 s Irákem. Jordánci z jordánského původu ho v naprosté většině viděli jako velmi úspěšného státníka, který se snaží starat o národ, kterému vládne. V Jordánsku našel jeden ze svých zahraničních úkrytů také HAMAS, a to s jeho vědomím, Husajn si velmi dobře uvědomoval, že ve státě s většinou palestinského obyvatelstva by jen sotva mohl proti této skupině, jež se zde setkávala se značnou úctou, tvrdě zasáhnout, k čemuž navíc scházely důvody, protože HAMAS se proti jeho vládě příliš nevyhraňoval. Zhoršení postavení HAMAS v Jordánsku přišlo až po jeho smrti r. 1999, kdy převzal královskou hodnost jeho syn Abdulláh II.

Podporu obyvatel si Bratrstvo získávalo tak jako jeho odnože v jiných státech, tedy hlavně pomocí tam, kde státní dosah selhával, v oblastech podpory chudým, vyučování a zdravotní služby. Že si vedlo v tomto směru velmi úspěšně, se projevilo po zavedení parlamentních voleb r. 1989, když získalo / pod volebním názvem Fronta islámské akce / kolem 25 % odevzdaných hlasů. V průběhu prvé poloviny 90. let získali Bratři několikrát zastoupení ve vládě, a tak začali ovlivňovat jordánskou politiku přímo. Následovalo období střídavých úspěchů a rozdělování se Bratrstva podle založení jeho jednotlivých částí do nově vzniklých politických seskupení. V Jordánsku ovšem působí také skupiny náležící do okruhu krajního křídla islamistů. Jedna z nich, zřejmě coby součást spojenců Abú Músy Zarkávího, spáchala začátkem listopadu 2005 řetěz sebevražedných útoků proti třem hotelům v Ammánu.

II. / 3. Saúdská Arábie.

Příchod egyptských a syrských Bratrů do Saúdské Arábie ovlivnil zpočátku spíše založení části špiček místní společnosti, než její širší okruh. Korán zde zastává místo ústavy, přičemž jeho úlohu doplňují zvláštní královské výnosy, vztahující se hlavně k oblastem života, které se v době sepsání Koránu ještě nevyskytovaly. Krajně autoritářskou povahu státu velmi ovlivnil průběh jeho založení ve 20. letech 20. století, kdy Ibn Saúd z oblasti Nadžd ve střední části Arabského poloostrova / dodnes odsud pocházejí nejvlivnější společenské špičky Saúdské Arábie / vedl války s cílem sjednocení střední části Arabského poloostrova. Obyvatelé dobytých území / dnešní provincie Asir, Hidžáz a převážně šiitská Východní provincie, kde

leží velká část ropných zdrojů / to často dodnes vidí coby období ztráty samostatnosti a skutečnost, že i navzdory ztotožnění se s náboženskou a současně státní ideologií wahhabismu jen ztěžímohou dosáhnout vzestupu v saúdské společnosti, jejich přesvědčení o svévoli dobyvatelů z Nadžd velmi posiluje. I přestože od r. 1993 působí, ovšem v omezené míře, poradní shromáždění, jde pořád o složku, která zákonodárství zdaleka neovlivňuje v tak rozsáhlé míře, jako král a náboženští odborníci na právní záležitosti. K jeho založení došlo navíc až po mnohých střetech pocházejících z nesouhlasu opozice, v níž se nachází jak pro – „západní“ muslimové, tak vyhranění islamisté, s absolutní podobou monarchie. Jistěže nejde o výraz královy vstřícnosti k zavedení zásadních změn v saúdské společnosti, natožpak o vykročení na cestu směrem k demokracii, ať již v „západní“ liberální anebo v některé z početných neliberálních podob. Složení této rady / shura / velmi vypovídá o tom, jací Saúdstí Arabové se do jejích řad jediné mohou dostat. V první řadě jde o šéfy klanů / šejchy /, za nimiž následují duchovní a po nich potom vysloužilí armádní velitelé, kteří prokázali během své předchozí služby mimořádně vysokou oddanost králi. Zástupci nového druhu střední vrstvy společnosti, obchodníci a často v Evropě nebo v USA vzdělaní odborníci, kteří především usilovali o větší přerozdělení státní moci, sice nepřišli úplně zkrátka, v 120ti místné radě však co do počtu a vlivu zaujímají až nejposlednější místo. Prvé obecní volby, nezapočítává – li se velmi krátké období v 60. letech, se v Saúdské Arábii konaly v únoru 2005.

Mezi Muslimskými bratry, kteří do Saúdské Arábie přišli, zaujali přední místo palestinský krajní islamista šejch Abdullah Azzam, který předtím působil v Egyptě a v Jordánsku, a Mohammed Kutb, bratr S. Kutba. Bratři se ovšem ze začátku ve svém novém působišti museli chovat nanejvýše ostražitě, aby proti sobě nevyvolali nenávist státní moci, která by je mohla, vzhledem k protistátnímu obsahu jejich činnosti v Egyptě a v Sýrii, považovat za šířitele revoluce, která by zajisté

ohrožovala tradicionalistické uspořádání saúdskoarabského státu. Sunnitský původ mohl takové podezírání ještě více zvýraznit. Na druhou stranu však šlo o nepřátele BAAS, jež by saúdská vláda, která panarabský nacionalismus taktéž zostra zavrhovala, mohla v tomto směru využít. O to šlo jak králi Saúdovi tak korunnímu princovi Faisalovi. Velký vliv Bratři získali na Univerzitě krále Abdulazize. S rozšířením těžby ropy se Saúdská Arábie stávala mnohem bohatším a v souvislosti s tím také mocnějším státem, než kdykoliv předtím. Neúspěchy panarabsky vyhraněných vůdců, hlavně Násira a zčásti Sadata, ve válkách proti Izraeli jejich představy o vytvoření sjednoceného arabského státu velmi zasáhly. Egypt, od Násirova převzetí moci do Šestidenní války r. 1967 patrně nejmocnější arabský stát, se koncem 60. a začátkem 70. let setkával se stále zjevnějším úsilím Saúdské Arábie zesílit své postavení v muslimském světě prostřednictvím podpory těch skupin, které se hlásily k wahhabovskému anebo jemu blízkému směru islámu. Architektem tohoto saúdského úsilí se – už od 50. let – stal tehdejší korunní princ a po r. 1965 král Faisal. Stran vnitřních záležitostí Saúdské Arábie se choval vstřícněji k části obyvatel z jiných území než z Nadžd než jeho předchůdci – ministerstvo spravedlnosti založené r. 1970 řídil příchozí z Hidžázu. Faisal se vždy vymezoval jako velmi zbožný muslim, ovšem zasazoval se přesto o to, aby nejvyšší wahhabistický muftí a nejvyšší náboženský soudce / qadi / nezískali příliš velký vliv na vývoj saúdskoarabského státu.

V průběhu druhé poloviny 70. let se ovšem soužití Muslimských bratrů, především však jejich mnohdy ještě vyhraněnějších saúdských pokračovatelů, a saúdské vlády výrazně vyostřilo. Bratři a jejich spojenci začali útočit proti chování členů královského rodu, v kterých viděli ony zkažené muslimy, jež spolupracují s „nevěřícími“ z USA a v menším rozsahu také ze západoevropských států a nechají se jimi ovlivňovat, k wahhabovskému islámu se navíc hlásí jen navenek, a to pouze proto, aby si uchovali dosavadní moc, takže se vlastně o žádné „pravé“ muslimy

nemůže jednat. Někteří synové a vnuci zástupců těch wahhabovských skupin, které se bránily saúdkému sjednocení ve 20. letech, se stali koncem 70. let podporovateli úsilí o odstavení královské rodiny od moci a nastolení opravdu islámského státu. To vyvrcholilo r. 1979, když se tyto skupiny vedené studentem náboženství Yuhaymanem el – Oteibou pokusily obsadit Velkou mešitu v Mekce a sesadit krále. Neuspěly v žádném z těchto útoků, vládě se jejich vzpouře podařilo porazit.

Od r. 1929 šlo o prvou nábožensky vymezenou násilnou výzvu saúdkému státu a královskému rodu především. Její účastníci usilovali o prosazení revolučních společensko – kulturních zásahů / zákaz televizního a rozhlasového vysílání, profesionálního fotbalu a práce žen mimo domov /, které chápali jako očistu od ne – islámského vlivu, jaké Saúdké Arábii zapotřebí. Královu rodinu nazvali „spolupracovníky nevěřících“, jací nesmějí muslimům vládnout. Jejich útoku neušel také velký muftí Abdel Aziz bin Baz, když o něm zveřejnili prohlášení, že se nejedná o pravého duchovního vůdce saúdkoarabských muslimů, protože poslouchá krále.

Králové Chálid / 1975 – 1982 / a Fahd / 1982 – 2005 / se rozhodli k protiútoky, v 70 a 80. let si saúdká vláda vedla více autoritářským způsobem, než v období 60. let, kdy se konaly obecní volby, jichž se směli účastnit saúdstí státní příslušníci mužského pohlaví. Rada starších ulemů, působící na základě králova výnosu z r. 1971 jako nejvyšší náboženská složka státu, vývoj směrem k větší úloze autoritářské moci a wahhabovského islámu velmi podporovala. Většina z těchto duchovních stojí dodnes na straně tradicionalistické části saúdkého vládnoucího rodu.

V prosinci 2003 se někteří zastánci reformy, a to jak „prozápadni“ tak umírnění islamisté, odvážili zveřejnit prohlášení usilující o přechod k ústavnímu království, v němž by se všichni saúdstí státní příslušníci obou pohlaví stali skutečně

rovnoprávními občany, s právem vyslovení nesouhlasu s vládním jednáním, seskupování k prosazení svých zájmů, a volby zástupce do zákonodárných složek, kde by se státní moc rozdělila na zákonodárství, výkonnou složku a soudnictví. Saúdská vláda se ze souhrnu těchto požadavků zatím snažila splnit zostření postihu úplatkářství, což se zčásti ukázalo jako úspěšné, kromě této jejich části se však k jiným změnám nerozhodla.

Všechny, které dosud odsouhlasila, prošly až po vytrvalém úsilí umírněné části saúdských skupin vystupujících proti současnému státnímu uspořádání, po 11. září 2001 také po nátlaku od USA, jež v rostoucí nespokojenosti části saúdského obyvatelstva viděly prostředí velmi vhodné pro vzestup dalších islamistů krajního křídla, a pozdějších protiamerických teroristů.

Chování USA bezpochyby ovlivnilo, že někteří z pachatelů útoku z 11. září pocházeli právě ze Saúdské Arábie, i kdyby však vzešli odjinud, hospodářství USA se na saúdskou ropu velmi spoléhá, takže snížení protiamerické nenávisti v této oblasti na co možná nejnižší úroveň náleží k předním americkým národním zájmům. Rozsah shury se od jejího ustavení zvyšoval, na podzim r. 2005 zde zasedalo na 150 pověřenců, ale pořád jde o králem dosazované poradce, jejichž pravomoci se nenachází v rovině zákonodárství.

II. / 4. Alžírsko.

Pronásledování egyptských Muslimských bratrů v 60. letech, které následně vyvolalo vystěhování se mnoha z nich, způsobilo jejich příchod do Alžírsko, které

si r. 1962 vydobylo nezávislost na Francii a vůdci z vítězné Fronty národního osvobození / FLN / usilovali o odstranění pozůstatků vlády někdejší koloniální velmoci ze společnosti, zvláště pak ze školství, v němž měla arabština zcela nahradit francouzštinu.

Mezi egyptskými Bratry, kteří do Alžírka přišli, se nacházelo dost odborníků, kteří jim v těchto změnách pomáhali, přitom však ovlivnili některé Alžířany směrem k islamismu, což znamenalo pro nacionalistické autoritářské prezidenty zpochybnění jejich moci, které se, vlivem snižujících se cen ropy, na níž alžírské hospodářství, a přeneseně rovnováha společnosti, zajišťovaná přerozdělováním části zisku pocházejícího z jejího prodeje velmi závisely, v 80. letech ukázalo coby velmi výrazné nebezpečí. Nespokojenost se zhoršujícími se poměry, které zvýrazňoval vzestup počtu obyvatel, růst cen spotřebního zboží, a to především chleba, a přibývání nezaměstnaných, rychle narůstala, takže začátkem 90. let vládu podporovala jen úzká vrstva těch veteránů z války za nezávislost, kteří se po ustavení alžírského státu stali špičkami jeho společnosti.

Alžířtí islamisté se zpočátku opírali o dost širokou společenskou základnu, v níž se nacházeli nejenom vzdělaní odborníci, kteří v zemi, zažívající hospodářský sestup, mohli jen sotva najít odpovídající uplatnění, ale také zbožní obchodníci z tržišť / bazaari / a obyvatelé chudých předměstí Alžíru / hittistes /. Podobně jako v Egyptě šlo v tomto případě ponejvíce o městské islamisty. Největší část z nich se v únoru 1989 seskupila ve Frontě islámské spásy / FIS / vedené vysokoškolským vyučujícím šejchem Abbasim Madanim, který usiloval o prosazení spíše umírněnější podoby islamismu coby cesty vývoje islámského státu, severoafrického hegemonu, kterého chtěl z Alžírka vytvořit. K tomu chtěl dojít na základě shody většiny společnosti. Snažil se o spojení některých částí / neliberální / demokracie s hodnotami islámu. Velmi si vážil vůdce iránské islamistické revoluce z r. 1979 imáma Chomejního, nepovažoval však rozhodně za přínosné zavádět všechny

iránské vzory do alžírské společnosti.

Výrazné postavení zastával ve FIS Ali Benhadž, původem učitel a později duchovní. Kolem něj se soustředila ta její část, které se Madaniho přístup nezdál dost rozhodný, usilovala o co možná nejrychlejší nastolení islámského státu, a to i prostřednictvím nejvyhrocenějších prostředků. Benhadž velmi zostrá odsuzoval demokracii coby „prozápadni“, a z tohoto důvodu zkaženou, podobu vlády, která stojí proti zásadám obsaženým v islámu. Takovouto podobu islamismu podporovali hlavně obyvatelé chudých čtvrtí ve velkoměstech, často dlouhodobě nezaměstnaní, kterým FIS poskytovala jak duchovní, tak hmotnou podporu, jaké se jim ze strany státu nedostávalo. FIS se těšila podpoře ze Saúdské Arábie, jejíž vláda v ní viděla představitele „znovuzrozeného“ skutečného islámu, a tedy ideologického spojence. Tento vztah ovšem do značné míry omezoval její působení, což se ukázalo v průběhu války v Iráku 1990 – 1991, kdy se Saúdská Arábie připojila k protiiráckému spojení a v souvislosti s tím povolila na svém území výstavbu základů armády USA, a takto umožnila „nevěřícím“ vojákům vstoupit na posvátné muslimské území, jenž nadto představuje nejstarší domov islámu. Tím si sice získala spojence proti Iráku, zároveň se však výrazně zhoršilo postavení její vlády, a to jak ve vnitropolitických, tak v zahraničních vztazích.

Madani sice saúdskou vládu podpořil, ne tak ovšem Benhadž, který naopak volal po založení skupiny mudžáhidů, kteří by pomáhali iráckým souvěrcům v boji s „nevěřícími“ a „zrádci islámu“. Podobně jako FLN, Násir a jeho pokračovatelé anebo dynastie Assadů nepatřil ani irácký prezident Saddám Husajn k zvláště nábožensky vyhraněným muslimům, i když příležitostně využíval poukazu k islámu coby prostředku, který mu měl zajistit větší vliv, a to hlavně v zahraničí. Šlo o autoritářského nacionalistu / BAAS /, který se v této válce stavěl coby „protizápadní“ síla, a proto ho někteří zahraniční islamisté mohli považovat za dočasnýho spojence. FIS udržovala spolupráci s mnoha jinými islamisty, především

s Islámskou frontou v Súdánu.

Po několika stávkách pořádaných FIS jako projev odporu proti vládě FLN jako státostrany, která Alžířanům nedokáže pomoci v těžkém hospodářském období, nenaslouchá jejich přáním a naopak je ponižuje a zakazuje a postihuje jakýkoliv projev nesouhlasu, prezident Šadli Bendžedžíd povolil činnost dalších politických stran a vypsání prvních parlamentních voleb, jejichž první kolo, jenž se konalo v prosinci r. 1991, vyhrála právě FIS, a to i přes zatčení a uvěznění Madaniho, Benhadže a dalších svých představitelů. Ta si také získala velmi rozsáhlé zastoupení v obecních radách. Parlamentních voleb se však zúčastnilo ani ne 40 % ze souhrnu oprávněných voličů, nadto muži mohli volit jménem svých žen, což zřetelně radí tehdejší poměry v Alžírsku mezi tímto prostředím, v němž vládne velmi neliberální podoba demokracie.

Armáda, která stála na straně FLN, však chtěla přechodu státu do rukou islamistů zabránit, a proto provedla r. 1992 převrat, činnost FIS zakázala, donutila Bendžedžída k odchodu z prezidentského úřadu a dosadila dalšího z účastníků protifrancouzské války Mohammeda Budžiafa za nového prezidenta. FIS přešla z větší části do nezákonného působení, jehož významnou část představoval protivládní terorismus.

Vláda odpověděla spuštěním protiteroristických útoků. Alžírsko od r. 1992 až do konce 90. let postihovala velmi bezohledná občanská válka mezi vládou, Armádou islámské spásy / AIS, ozbrojená část umírněnější části FIS / a Skupinou islámské armády / GIA, krajní část FIS /. Kromě těchto hlavních účastníků protivládního odboje působily v Alžírsku od druhé poloviny 80. let menší skupiny islamistů, které se na protivládním teroru podíleli. Zapojení islamistů příchozích z afghánské války proti SSSR, kteří většinou posílili GIA, průběh tohoto střetu ještě více vyhrotilo.

Kolem poloviny 90. let se krajně zhoršily vztahy mezi GIA a AIS, protože GIA

považovala AIS za příliš umírněnou, odchylojící se od islámu a vlastně také za soupeře v boji o moc. To vyústilo ve válku, především prostřednictvím teroru, mezi oběma skupinami. Část z ní se přenesla do Francie, kde pobývali někteří členové AIS. GIA se útoky proti nim a únosem letadla Air France 8969 na trase Alžír – Paříž v období 1994 – 1996 snažila zastrašit francouzskou vládu a odvrátit tak její záměr poskytnout pomoc Alžírsku, čehož se však nepodařilo dosáhnout. AIS pod vlivem vysílenosti z toho, že proti ní stáli dva nepřátelé současně, ukončila koncem r. 1997 jednostranně své útoky. Většina zástupců GIA, kterou rozvracely vnitřní střety a stále více klesající podpora obyvatel, složila zbraně také, přičemž jako významná se při tomto rozhodnutí ukázala znechucenost z dosavadního vývoje a neochota pokračovat v boji. Zákaz FIS platí, i po uklidnění vnitropolitického stavu Alžírsku během působení Abdulazize Boutefliky coby prezidenta počínaje r. 1999, také v současnosti. O tom, že vláda považuje dnešní poměry za z větší části uspořádané, i když činnost zbytků GIA pokračuje dále, vypovídá také to, že v červenci r. 2003 došlo k propuštění Madaniho / od září 1994 žil pod policejním dozorem / a Benhadže z výkonu trestu.

II. / 5. Súdán.

Muslimské bratrstvo z Egypta velmi zapůsobilo coby vzor pro islamisty v Súdánu. Jde o prostředí s velmi vyhraněným chápáním islámu, což se ostatně projevilo v období mahdistické války proti Egyptu a Velké Británii 1885 – 1898. K postavě Mohammeda Ahmada, mahdího, se zde vztahuje stále hluboká úcta. R. 1944 tady vznikla skupina Muslimských bratrů, které se dostalo úředního uznání až r. 1954. Islamistické skupiny, mezi nimiž si přední místo získala Fronta islámské charty, / FIC / současná Islámská národní fronta / INF /, se zde začaly projevovat ve větší míře od 60. let.

V jejich politice zaujímal významné místo boj proti komunistům jakožto bytostně neislámské síle. Z tohoto důvodu se INF v polovině 60. let spojila se stranou Umma / „muslimská obec“ /, která prosazovala spíše tradicionalistické směřování islámu a stála v nepřátelském poměru ke komunistům. INF se dostávalo vydatné pomoci od Saúdské Arábie, která zde zvláště podporovala zakládání islámských bank, mezi nimiž se velmi prosadila al – Baraka a Faisal Bank.

Zástupci FIC velmi často tvrdili, že navazují na mahdího úsilí.

Během vlády prezidenta gen. Gaafara Mohammeda Nimeirího 1971 – 1985, která se zprvu vymezovala jako nacionalistická a spojenec panarabských vůdců, docházelo, hlavně po nezdařeném komunistickém pokusu o převrat r. 1971 k pronásledování zástupců této skupiny a do r. 1977 k postihu INF, která představovala soupeře vládnoucím nacionalistům. Většina jejích špiček opustila Súdán anebo musela žít pod policejním dohledem. V této době však INF působila dále / od r. 1969 do r. 1984 užívala název Muslimské bratrstvo /, zaměřovala se na rozšiřování vlivu mezi státními zaměstnanci včetně policie a, hlavně za občanské války, armády, a mezi studenty.

V druhé polovině 70. let se Nimeirí, vědom si toho, že islamisté by se mohli stát

jeho spojenci v občanské válce proti jižním, převážně ne – muslimským částem / převážně křesťané a vyznavači starších místních kultů / Súdánu, které se velmi bránily nucenému přestupu na islám a přihlášení se k arabské příslušnosti, snažil získat si je na svoji stranu, čehož se, i když pouze nakrátko, podařilo docílit. R. 1977 dostal Hassan al – Turábí povolení k návratu z lybijského vyhnanství a o dva roky později obsadil úřad ministra spravedlnosti. Nimerího úsilí zachovat si moc přechodem od nacionalismu k politickému islámu pokračovalo dále r. 1983, kdy zavedl právo šarí'a, což si islamisté v první řadě přáli.

I když by se na základě uvedeného zesílení INF mohlo zdát, že si v parlamentních volbách r. 1986 získá velkou podporu, nic takového se nestalo, když jí volilo pouze okolo 10ti % občanů. Vzhledem pokračující občanské válce na jihu Súdánu / 1955 – 1972 / 1973, 1983 – 2003 – současnost /, která v menší míře trvá, navzdory dohodě z Naivashy z ledna 2005, poskytující jižním oblastem částečnou samosprávu na šest let, dodnes a stoupajícímu vlivu islamisty ovládaných bank na hospodářství, se však jeho moc velmi zužovala, i když ještě r. 1985 potvrdil trest smrti za údajnou zradu islámu pro islamistického pro – liberálního reformátora a představitele Republikánských bratrů Mohammeda Taha'a.

INF provedla r. 1989 za pomoci armády převrat, a tak se zmocnila vlády nad Súdánem, jenž se stal prvním sunnitským islámským státem na světě a až do dobytí Afghánistánu Talibanem také jediným, což al – Turábí vždy s hrdostí vyzvedával. Mezi způsoby, pomocí nichž se islamisté snažili získat moc v příslušných státech, představuje súdánská cesta k ovládnutí státu výjimku, nikde jinde se totiž armáda nepostavila na jejich stranu s cílem provedení převratu. Následoval zákaz činnosti politických sil krom INF a v zahraniční politice pak příklon k Iránu, v kterém, i když v Súdánu zcela převažují sunnitští muslimové, viděla svůj velký vzor. Ostatně al – Turábí, tak jako před ním al – Banná, kladl velký důraz na spolupráci mezi sunnitskými a šíitskými islamisty. Během irácké války r. 1991 zaslala INF pomoc

iráckému obyvatelstvu, k Husajnově vládě se však nevymezovala příznivě.

Takováto podpora Iráku způsobila ukončení saúdské vládní pomoci.

Velkou podporu poskytla INF Usámovi bin Ládinovi, jehož postavení v Saúdské Arábii se, vzhledem k jeho pokračující činnosti směřující proti králi, nedalo v tomto státě dlouho udržet. Al – Turábí v bin Ládinovi, jehož skupina se v Súdánu r. 1991 usadila, našel štědrého podporovatele súdánského hospodářství / jeho stavební společnost zajistila vybudování dálnice o cca 1 200 km z Chartúmu do Port Súdánu / a ideologického spojence.

Z tohoto důvodu, kromě toho také vzhledem k spojení s Iránem a protikřesťanské válce na jihu, která se v USA setkala ve veřejném mínění s naprostým zavržením, zařadily USA Súdán mezi „státy – darebáky“ / podporovatele protiamerických teroristů /.

Al – Turábí se často snažil přesvědčit „západní“, a hlavně americké, veřejné mínění, že INF usiluje o zavedení islámského státu, který však nezastává „protizápadní“ nepřátelství, nenutí členy jiných náboženství k přestupu na islám a zaznamenává úspěch ve výstavbě súdánského státu, rozvráceného občanskou válkou. Mimo tohoto také tvrdil, že se v Súdánu konají parlamentní i prezidentské volby, které však o přerozdělování moci ve státu ve skutečnosti vůbec nerozhodovaly.

INF se ovšem neopírala o příliš rozsáhlou společenskou základnu, což se r. 1998 pokusila změnit, když založila Stranu národního kongresu, jejíž působení jí mělo získat širší ohlas. V druhé polovině 90. let ovšem INF velmi zasáhly spory mezi prezidentem gen. Omarem A. Bašírem a al – Turábím, které skončily pozastavením platnosti ústavy, Turábího odstavením z místa mluvčího Národního shromáždění a od března 2004 do května 2005 jeho pobytem ve vězení. Vzhledem k pokračujícím střetům na jihu, ke kterým od vyhlášení konce války z r. 2003 stále dochází, válce v Darfúru r. 2003 a zhoršení vztahu s Čadem trvajícím od konce r. 2005, se však

Súdán i nadále nachází ve velmi nestálých poměrech.

III. Šiitský islamismus v Iránu.

„Lidé v Iránu žijí v naprosté svobodě – nakolik to jen islám dovoluje. Jedná se o hospodářské svobody a spravedlnost ve společnosti. Přesto se pořád setkáváme s cizími vlivy, které chtějí ublížit naší demokracii!“

/ Mohsen Rafighdoost, bývalý ministr Islámské revoluční gardy /

Irán v současnosti představuje jediný stát na světě, kde se islamisty vytvořený řád udržel a dosud si zachovává nezanedbatelnou, i když zdaleka ne jednoznačnou, podporu od obyvatelstva. Jeho založení posloužilo za vzor dalším islamistům, a to

jak šíitům, zvláště pak jeho blízkému spojenci, libanonskému hnutí Hizballáh, tak také sunnitským muslimům, mezi nimiž patří k pro – iránským skupinám především hnutí HAMAS v Palestině. Spolupráce s nimi staví Irán mezi „státy – darebáky“, tedy takové, které se spojují a / nebo samy řídí protiamerický terorismus, přičemž útoky proti spojencům USA spadají do uvedené oblasti také. Iránské islamistické revoluci z r. 1979, která ukončila autoritářskou vládu šáha Mohammeda Rezá Pahlaví / 1941 – 1979 /, předcházelo období z ústředí řízené modernizace státu, provázené útoky státních složek, hlavně tajné policie SAVAK, proti všem silám, které s šáhovou vládou, podporovanou z USA a Velké Británie, nesouhlasily, ať už šlo o islamisty, komunisty anebo liberální části opozice. Také to, že se zahraniční opory šáhovy vlády nacházely v USA a Velké Británii, vyvolávalo mezi obyvateli velkou nenávist. Irán se sice nikdy nestal kolonií žádného ze „západních“ států, ovšem jeho postavení v desetiletí před I. světovou válkou a v 20. letech se nacházelo v síti výrazného vlivu právě ze strany „západních“ koloniálních velmocí. Převrat vedoucí k svržení předsedy vlády Mohammeda Mossadeka z r. 1953, za nímž stála CIA a někteří zástupci zdejší diplomatické mise USA, velmi přispěl k posílení ostře „protizápadního“ založení velké části Iránců, které se od této doby stále výrazněji přesouvalo z Velké Británie na USA coby prvního z iránských soupeřů. Prvé rozsáhlejší projevy nepřátelství islamistů k šáhově vládě se objevovaly od druhé poloviny 40. let. V tomto období šlo především o skupinu „Oddaných islámu“ / Feda'iyān – e Islam /, jejíž zástupci vydali r. 1950 / v Iránu první / předlohu pro vymezení islámské vlády, kterou usilovali prosadit. Jednalo se o směr, který hlásal, že s šáhem a jeho spojenci zapotřebí bojovat. Jeho představitelé zavraždili v průběhu první poloviny 50. let několik politiků, které považovali za „pro – západní“, jako předsedu vlády gen. Hajj' Aliho Razmara v březnu 1951. Pachatel úspěšného útoku proti předsedovi vlády Hasanovi Alimu Mansurovi

z ledna 1965, pocházel z jiné islamistické skupina, Hey'at – e Mo'talefeh – ye Eslami.

Obě uvedené skupiny podporovali někteří ajatolláhové, prvou z nich kromě Chomejního hlavně Sayyed Abo'1 – Qasem Kashemi a Mahmud Taleqani.

Kashemi, zastávající v době Razmarovy smrti úřad mluvčího parlamentu, zajistil zatčenému útočníkovi v listopadu 1952 propuštění. Pachatel Mansurovy vraždy tvrdil, že ho k tomuto zásahu vedla fatwa ajatolláha Mohammada – Hosayna Beheshtiho.

Odpor proti šáhovi tak pocházel z více míst společnosti najednou, což potom velmi usnadnilo vytvoření rozsáhle podporovaného seskupení, které proti jeho vládě povstalo. Modernizace se v Iránu zaváděla velmi nerovnoměrně, takže z ní těžilo nejvíce území hlavního města Teheránu, mnohem méně ovšem odlehlější oblasti. Irán zaznamenal vysoký vzestup v příjmech svého hospodářství, který zabezpečovala v první řadě těžba ropy.

Zvýšení hladiny příjmů tržně významné části obyvatelstva ovšem vyvolalo růst poptávky po spotřebním zboží ze západoevropské a severoamerické oblasti, což způsobilo velké ztráty části středních vrstev, která se živila prodejem a / nebo výrobou zboží v malém rozsahu, především pro místní trhy. Tito bazaari potom ovšem nemohli v obchodní soutěži proti zahraničním obchodním společnostem obstát.

Šáh se velmi snažil o to, aby mohl Iránu vládnout neomezeně. V zavádění tohoto záměru v chod však narazil na odpor významné části duchovních, kteří, na rozdíl od sunnitských států, ovládají rozsáhlé vlastnictví, které nezávisí na přímé státní podpoře. Šiitští mulláhové v Iránu dokázali založit rozsáhlejší spojení v rámci společnosti směřující proti šáhově moci, v níž stáli často ve vysoké úctě, zatímco jejich sunnitské protějšky považovali islamisté mnohde, hlavně v Egyptě v období Násirovy vlády, za spolupracovníky zvrhlé moci, kteří žijí odtrženi od skutečných

výzev vyhrocených proti muslimské obci a co hůře, nechají se vydržovat od státu, který pronásleduje skutečné muslimy, a z toho důvodu jeho složkám podlézají, čímž zrazují své poslání.

Státní moc v Iránu se zaměřovala hlavně na zužování jejich vlivu, a to často prostřednictvím uzavírání náboženských škol a mešit jakožto míst, které považovala za skryše protivládní činnosti, tamní duchovní a jejich studenty pak za příživníky, které moderní společnost, jakou se Irán musí stát, rozhodně nepotřebuje.

Ti z duchovních, kteří se proti vládě vymezovali zvláště nepřátelsky, často museli Irán opustit, což se stalo budoucímu vůdci islamistické revoluci, imámu Chomejnímu, jenž odešel zprvu, po krátkém období pobytu ve vězení za projevy, jejichž obsah napadal šáha, r. 1964 do Turecka, o rok později se přesunul do Iráku, kde spolupracoval s tamním šiitským představitelem, Mohammedem Sadrem, přitom však ale nepřerušil vztahy s protivládním hnutím v Iránu. Později, po převzetí moci stranou BAAS v Iráku, se jeho pobyt zřejmě začal tamní nacionalistické vládě, kterou v tomto převážně šiitském státu podporovali převážně sunnitští muslimové, zdát nebezpečným, a ještě více pak šáhovi, který ji proto požádal o jeho odchod z Iráku. Dostalo se mu souhlasu, a tak v srpnu 1978 zařídila jeho vyhoštění, po kterém přešel do Francie, odkud pokračoval v svém úsilí o odstavení šáha od moci a přechod Iránu od monarchie k islámskému státu.

Některé části šiitského islámu představují pro kteroukoliv ne – náboženskou moc skryté nebezpečí, pokud se využijí coby zdůvodnění odboje. Především se jedná o to, že takové vlády se nemohou zdaleka vždy opřít o právně založenou oporu vycházející od duchovních. Jediná spravedlivá vláda pochází od „skrytého imáma“, posledního v řadě imámů, vládnoucích šiitské obci v minulosti. Ostatní vlády mohou šiitští muslimové v některých případech / jde – li o muslimskou vládu / snášet bez odporu, stejně je ovšem nepovažují za oprávněné. Z hospodářských

změně Iránu těžila jen velmi omezená část jeho obyvatelstva, zatímco mnozí Iránci, hlavně přistěhovalci z vesnic do měst, žili v nedostatku / mustafazin /, což společenské poměry velmi vyhraňovalo.

Příprava revoluce vedené Chomejním začala již r. 1977 rozšiřováním audiokazet s jeho poselstvím Iráncům. SAVAK této činnosti, vzhledem k jejímu rozsahu, nedokázal zabránit. Přechod od šáhovy vlády k islámské na přelomu r. 1978 – 1979 probíhal za početných demonstrací vedených podporovateli Chomejního a protiútoků policie. Tyto události provázelo zastřelení stovek islamistů, což tento vývoj velmi vyostřílo. Současně se ukázalo, že se najde početná skupina širitelů této revoluce, kteří neváhají jít do nejtvrdějších střetů, a pokud toho zapotřebí, potom i na smrt, což jak šíitský islám, tak iránská revoluční ideologie islamistů, vyzvedává coby jednu z prvořadých muslimských ctností. Chomejní vedl od r. 1977 boj proti šáhovi také z těch nejosobnějších důvodů.

Většina z obyvatel, kteří se v březnu 1979 účastnili referenda o přechodu Iránu od monarchie k islámské vládě, se zavedením islámského státu více nebo méně souhlasila. Totéž se potvrdilo ve výsledcích parlamentních voleb z března a května 1980, jež vyhrála Islámská republikánská strana, sledující Chomejního záměry. Společnost se podařilo podříditi islámské vládě velmi brzy, což často provázelo terorizování nesouhlasících ze strany Islámských revolučních gard, založených Chomejního pověřenci ještě před jeho návratem do vlasti. Stejným způsobem vznikly Revoluční výbory, podřízené Revoluční radě, které na místní úrovni převzaly do svých rukou veřejnou moc, kromě postihu proti projevům nepřátelství se soustřeďovaly hlavně na řízení přerozdělování potravin a stanovení úrovně cen. Ústava z listopadu 1979 zahrnovala zásadu „vlády / islámského / právníka“ / velayat – i – faqih /, jehož místo zastával právě imám Chomejní. Tento nábožensko-právní odborník dostal za úkol sledovat, aby se státní politika řídila podle zásad šíitského islámu, přesněji té jeho podoby, již uznávala revoluce za

jedině správnou. Zastánci této ústavy v tomto opatření viděli pojistku proti možnosti, že by se revoluční vláda stala diktátorskou.

Představa o „vládě islámského právníka“ znamenala v šíitské politické filozofii příchod čehosi nezvyklého. Chomejní se proto často odvolával na fatwy předchozích duchovních, kteří, podle jeho tvrzení, obsáhli v svém učení základy teorie „vlády islámského právníka“.

Chomejní ovšem vymezil jen velmi málo, jak by v takovémto státu vypadalo působení jeho součástí, což se zvláště vztahuje k přerozdělení moci mezi nimi a vlivu státu na hospodářství.

Irán se od ustavení islámského státu nikdy nedostal do polohy společnosti řízené samovládcem. To však vůbec neznamená, že by snad šlo o zřízení, které by se, alespoň do r. 1997, snažilo o zavedení umírněného islámu coby politického ukazatele vývoje společnosti. Chomejní v období těsně po návratu do Iránu v únoru 1979 chtěl, aby se duchovní soustředili hlavně na své základní poslání a nevstupovali do politických záležitostí jako přímí účastníci, zvláště pak trval na tom, aby se duchovní nestal prezidentem. Takto se také snažil zabránit možnosti vstupu jejich sporů do veřejných záležitostí, což mohlo ohrozit postavení islámské vlády v pohledu obyvatel, jež by v ní mohli ztratit důvěru, čehož se chtěl vyvarovat.

Protože ovšem nepovažoval společnost za schopnou řídit se podle islámu bez přítomnosti jejich působení, souhlasil s uspořádáním, v němž na rozhodnutí volených zástupců obyvatelstva v parlamentu dohlíží rada duchovních, která jejich usnesení schvaluje anebo zavrhuje. Působení obou složek se, hlavně začátkem 80. let, kdy podporovatelé Chomejního představy o vývoji revoluce zaútočili proti těm, kdo stáli na straně šáha, později proti komunistům / TUDEH /, liberálům a těm z islamistů, kteří nepřijali jejich představy za své, neobešlo bez početných střetů, včetně odstavení prvního prezidenta Iránu, předtím vůdce islamistického odboje

proti šáhovi mezi studenty, Abolhassana Bani – Sadra, od moci r. 1981. Bani – Sadr se nechtěl spokojit s úlohou hlavy státu, podléhající „vládě právníka“ Chomejního. Jeho nástupce Mohammed Ali Radžai se tentýž rok stal cílem úspěšného atentátu, jehož pachatelé patrně pocházeli z některé skupiny islamistů, které se na sebe snažily strhnout co možná největší podíl moci ve státu. Čistky „ve jménu islámu“ a za účelem „odstranění amerického a evropského vlivu“, které postihly převážně státní úřady, zvláště ministerstva, a školství, Irán velmi poškodily. V období od r. 1980 do r. 1983 došlo k uzavření zdejších vysokých škol. Takovéto změny v společnosti z větší části zničily její střední vrstvu, především její část složenou z vzdělaných odborníků, která vznikla během vlády posledního šáha.

Tento zásah se mnohem méně vztahoval na studenty, z nichž mnozí, včetně těch, kterým šáhova podpora umožnila přístup k vzdělání v USA, patřili k věrným příznivcům Chomejního. Studenti, mezi nimi také současný prezident Mahmúd Achmadínedžád, se také stali významnými účastníky Služby pro posílení jednoty, jejíž část, označující se za imámovy následovníky, obsadila koncem r. 1979 zastupitelský úřad USA a jeho zaměstnance vzala jako rukojmí. Šířitelé revoluce podezírali americké diplomaty z přípravy státního převratu po vzoru z r. 1953. Vláda islamistů tak vyslala znamení do zahraničí, že své zásady bude prosazovat bez ohledu na moc obou nejsilnějších států světa.

V tomtéž roce přerušila všechny vztahy, které Irán v šáhově období uzavřel s Izraelem, jenž chápala coby prvního spojence USA na Středním Východě, kromě toho jako stát, který dobyl území, které „vždy patřilo muslimům“, takže musí zůstat jejich dětem a dalším potomkům. Revoluce probíhala ve velmi ostře protiamerickém, protiizraelském a o něco méně vyhroceném protisovětském založení už od svého začátku. Zavraždění ajatolláha Mortazy Mutahharího, jednoho z Chomejního nejbližších spolupracovníků v dubnu 1979 označil imám Chomejní

za útok proamerických sil v Iránu. Heslo „Smrt USA!“ se – společně s tmavým pláštěm žen, podporujících Chomejního a imámovými fotografiemi – stalo hlavním znakem revoluce iránských islamistů.

Islámský Irán si také předsevzal ukončení tehdejší postavení saúdskoarabského království jako nejvýznamnějšího mezi muslimskými státy. V průběhu 80. let se vztahy mezi jeho revoluční vládou a saúdskoarabským králem vyznačovaly válkou v ideologické rovině, probíhající především v prostoru sdělovacích prostředků.

Pokud se týká přeměn v hospodářství, islamisté zestátnili část průmyslu / hlavně těžbu ropy /, zahraniční obchod a podřídili banky státnímu dohledu, stejně tak také sdělovací prostředky, zvláště televizi a rozhlasové vysílání. Útok Iráku proti Iránu v srpnu 1980 znamenal, že se musela výrazně omezit podpora chudým, aby se shromáždilo dost zdrojů na obranu státu. V průběhu této války / 1980 – 1988 / se velmi zvýšila nezaměstnanost a úplatkářství, což zasáhlo v první řadě chudé Iránci, často bývalé zastánce revoluce proti šáhovi.

Současně vláda zaútočila na podzim r. 1982 proti některým protivládním kurdským skupinám / jednalo se hlavně o Demokratickou stranu /. Velká část iránských Kurdů se hlásí k sunnitskému islámu, což znamená dvojí rovinu oddělení od většiny obyvatelstva, šíitských Peršanů. Pro nacionalistickou vládu pak velké nebezpečí, které se snaží snižovat prostřednictvím velmi rozsáhlé škály bezpečnostních sil, mezi nimiž kromě armády, policie a tajné služby zaujímají přední místo Islámské revoluční gardy, které tak výrazně zasáhly při uspořádání společnosti „islámským“ směrem.

Jde o dobrovolnou ozbrojenou sílu, které se používá jak ve válce se zahraničními nepřáteli / ve válce s Irákem v 80. letech, a zajištění provozu vlastní zpravodajské služby a výcviku zahraničních spojenců / tak jako strážce dohlížející na dodržování islámských zákonů. Stát gardistům poskytuje peněžní podporu, vyšším velitelům pak úplný plat, navíc se Iránec, jenž se ke gardě přidal, což může udělat každý

svéprávný a tělesně zdatný člověk mužského pohlaví od 12ti let výše, podstatně snáze dostane na vysokou školu, protože se pro gardisty vyhrazuje zvláštní kvóta. Zahraniční politika Iránu se od smrti prvního vůdce revoluce, imáma Chomejního, r. 1989, nezměnila v tom, že dodnes považuje USA a Izrael za své nepřátele, a proto podporuje ty muslimské skupiny, které se s nimi v tomto shodují, především a nejdéle, od poloviny 80. let, jde o šíitské islamisty z libanonského Hizballáhu. Stála proti útoku USA a jejich spojenců proti Iráku na jaře 2003, protože nesouhlasila s možným přechodem svého souseda mezi spojence USA. Irán se sice ubránil iráckému útoku z r. 1980, Irák však porazit nedokázal, a to i přes rozsáhlé nasazení sebevražedných útočníků, a poslední rok války zaznamenával spíše neúspěchy. Islamisté museli přijmout podmínky příměří stanovené rezolucí OSN č. 598, protože nezvládali současně s vedením války zvládat vnitropolitické střety ve svých řadách.

To dokazuje, že se jejich vláda stran zahraniční politiky rozhodovala jak na základě islamistické ideologie, tak – pokud by se ideologicky vyhocená rozhodnutí setkávala s těžko překonatelnými neshodami – velmi realisticky. Irán se nemohl vykázat takovou silou, kterou by mohly zvýšit jaderné zbraně nebo jiné zbraně hromadného ničení, aby si mohl dovolit výhradně ideologicky založené rozšiřování vlivu v zahraničí.

Během vlády Chameneího nástupců v prezidentském úřadu, Aliho Akbara Hashemi Rafsandžáního a Mohammeda Chatámího / 1989 – 1997, 1997 – 2005 /, vnitřní poměry v Iránu zaznamenaly změny, které Irán posunuly dále od převahy neomezené autoritářské moci, která zde vládla do r. 1983. Mohly za to hlavně zásahy obou prezidentů, kterým se zdál směr vývoje, kterým šel Irán za Chomejního vůdcovství, neudržitelným. To ostatně ukázaly stávky a výbuchy násilností / hlavně poškozování sídel vládních úřadů / v první polovině 90. let. Nespokojenost se objevovala často v souvislosti s vzestupem cen a zvětšováním

rozdílu mezi nejbohatšími Iránci a velmi rozsáhlými vrstvami, které dosahovaly výrazně nižších příjmů.

Rafsandžání ani Chatámí ovšem neuspěli v boji s úplatkářstvím, které Iránu velmi škodí a znamená jeden z hlavních důvodů nespokojenosti obyvatel. Vzestup jejich počtu a s tím související snižování podpory chudým vedl k výzvě, aby nově vzniklé rodiny omezily počet dětí na dvě, protože by se jinak přerozdělování státních peněz muselo ještě více zúžit. Rafsandžání ani umírněnější Chatámí navíc museli tyto změny obhajovat proti Radě dohlížitelů, kde převažovali vyhranění islamisté. Chatámího změny se vztahovaly na oblast sdělovacích prostředků, a to hlavně tisku, kterému se otevřel širší prostor působnosti, než dosud. R. 1999 se v Iránu konaly první / od islámské revoluce / volby obecních zastupitelstev. Chatámí prosadil odchod části nejvyšších státních úředníků, kteří sledovali příliš vyhraněnou islamistickou linii.

Proti Chatámího změnám zaútočili nejen zástupci Rady dohlížitelů, ale také starosta Teheránu, veterán revoluce z r. 1979 a války s Irákem, inženýr Mahmúd Achmadínedžád, který prohlásil, že se prezident příliš zaměřuje na cesty do zahraničí, hlavně do „západního“ světa, během kterých se chce ukázat coby islamista a současně snášenlivý politik, ale nestará se dost o zvládání každodenních nesnází, s nimiž se většina Iránců denně setkává, což se ukázalo coby významné během parlamentních a obecních voleb z r. 2004 a potom za prezidentských voleb v červnu 2005, z nichž Achmadínedžád vyšel jako vítěz. Stal se také prvním iránským prezidentem, jenž předtím nevykonával činnost duchovního.

Achmadínedžád si velmi dává záležet na tom, aby ho obyvatelé považovali za zbožného muslima, jenž věrně střeží Chomejmím začatou cestu vývoje Iránu. Svou protiizraelskou politiku chápe jako její pokračování – ostatně imám Chomejmí prohlásil, že Irán musí Izrael „smazat z mapy světa“. Vychází také s revolučním vůdcem ajatolláhem Alim Chameneím lépe, než oba jeho předchůdci.

Zdá se, že se většina Iránců proti jeho představě o uspořádání vnitřních záležitostí a vedení zahraničních vztahů nevymezuje odmítavě a mnozí z nich ji berou za svou. Nemusí přitom nezbytně nutně jít o krajní islamisty. Vzhledem k spojení mezi islámskou revolucí a nacionalismem se jedná také o ty, kteří si přejí, aby se Irán stal hegemonem Středního Východu, k čemuž by mu jistě mohlo dopomoci získání zařízení na výrobu jaderné energie v Búšehru, které od dubna 2006 začalo provozovat svou činnost.

Iránská vláda se i přes občasná vystoupení nesouhlasících skupin nadále opírá o nezanedbatelnou podporu svých obyvatel, anebo přinejmenším o jejich nezájem o provedení převratu, který by odstavil islamisty od moci, a to i přes velmi neuspokojivé poměry více než pětiny z nich, což pro soupeře Iránu znamená, že se setkávají se státem, jehož moc nelze přehlížet. Při prohlubování nedostatku postihujícího velkou část Iránců, by však jejich podpora vládě „ve jménu islámu“ zřejmě začala klesat.

IV. Hizballáh. První spojenec Iránu.

„Když pak věřící spatřili spojence, zvolali: „Tohle je to, co nám slíbil Bůh a posel Jeho – a vskutku měli Bůh i posel Jeho pravdu!“ A vše toto posílilo jen víru a oddanost jejich“

/ Korán, CI., súra 33, 22 (Spojenci)

„My milujeme Smrt!“

/ šejch Hassan Nasralláh, vůdce Hizballáhu /

Hizballáh / „boží strana“ / sice v současnosti představuje nejsilnější seskupení

šíitských islamistů v Libanonu, zdaleka se však nejedná o nejstaršího zástupce zdejší „rodiny“ islamistických skupin. Prvá významnější z takto založených skupin, „Hnutí vyděděných“, se v Libanonu objevila r. 1971. Šlo o společenství chudých šíitů / „mahrumin“ /, kteří, jakožto nejméně vlivná, ale rychle se rozrůstající část jeho obyvatelstva, viděli v islamismu možnost vzestupu.

Jeho zakladatel, duchovní Músa Sadr, studoval předtím v Iránu a snažil se jít ve stopách imáma Chomejního.

R. 1974 přejmenoval tuto skupinu na „Hnutí naděje“ / AMAL /, jehož činnost se oproti svému staršímu předchůdci vyznačovala již mnohem zjevnější vyhraněností, která vycházela z nevíry v možnost prosazení cíle, šíitského islámského státu, jiným způsobem, než válkou. O rok později vznikla v této souvislosti jeho ozbrojená větev, na jejíž výstavbě se podílel Nabih Berri, jenž po Sadrově zmizení při jeho zahraničním cestě do Libye r. 1978, k němuž došlo za dodnes nevyjasněných okolností, přičemž nejvíce pravděpodobná se zdá jeho vražda, převzal vedení AMAL.

Imám Sadr se stal, spolu s imámem Chomejním, jednou z prvních postav jeho kultu. V první polovině 70. let se zdroje jeho zahraniční podpory nacházely hlavně v Libyi a v Sýrii, v obou případech tedy ve státech s ne – náboženskými nacionalistickými vládami. Jejich vládcům, prezidentům Muammaru Kaddáfimu a Assadovi šlo jistě hlavně o nalezení spojence, který by je v Libanonu podporoval, ale, vzhledem k založení islamistů, se zde nejednalo o ideologicky spřízněnou sílu.

AMAL se při hledání příznivců neomezoval jen na šíitské muslimy, naopak, jeho zástupci vždy tvrdili, že přijmou každého muslima, který zásady hnutí bere za své, což mu zvýšilo ohlas. Tento přístup později prosazoval také Hizballáh. V první řadě chtěl AMAL zrušit platnost Národního paktu / Mithaq – al – Watani / z r. 1943, který obsahoval rozdělení vlivu jednotlivých náboženských skupin na státní složky podle jejich početnosti.

Tato dohoda si kladla za cíl, aby vláda vykonávala svou činnost po způsobu kartelu a aby se každé skupině dostalo určitého podílu na moci. Maronitští křesťané tak získali právo obsadit místo prezidenta, který směl zastávat tento úřad pouze jedno volební období. Sunnitským muslimům připadlo křeslo předsedy vlády a šiitům předsedy parlamentu.

Rozsah křesťanského a muslimského zastoupení v poslanecké sněmovně se nacházel na úrovni 6 : 5 ve prospěch křesťanů. Protože se však početní poměr mezi těmito skupinami v 70. letech zdaleka nenacházel na stejné úrovni jako ve 30. a v 40. letech, / vycházelo se hlavně ze sčítání obyvatel z r. 1932 / kdy maronitští křesťané představovali největší část obyvatel, chápaly ostatní skupiny toto uspořádání za neodpovídající současným poměrům a navíc umožňující vládu zvýhodňující křesťanskou menšinu, s níž většina obyvatel nesouhlasí.

K prvním projevům nespokojenosti s Národním paktem docházelo již v druhé polovině 50. let.

AMAL velmi vyzvedával Chomejního revoluci. Podobně se projevovala další převážně šiitská skupina založená r. 1979 šejchem Mohammedem Husajnem Fadlalláhem, který zpočátku působil jako duchovní a politického vývoje Libanonu se účastnil od 60. let. Prvá setkání jejích zástupců se odehrávala v mešitě, kde Fadlalláh kázal a v jejímž okruhu vystavěl podobnou síť, jakou využívají Muslimští bratři, i když v menším rozsahu – tedy soustavu zařízení poskytujících pomoc chudým muslimům. O AMAL tvrdila, že toto hnutí nedělá dost pro zavedení islámského státu.

Po vstupu izraelské armády do Libanonu r. 1982, jenž se konal s cílem vyhnat odsud zástupce Organizace pro osvobození Palestiny / OOP /, kteří ostřelovali severní části Izraele, se z ní stalo přední protiizraelské seskupení a na přelomu první a druhé poloviny 80. let základ současného Hizballáhu. Při jeho založení sehrál prvořadou úlohu příchod iránských revolučních gardistů, kteří se podíleli na

výstavbě jeho sítě.

Hizballáh se ovšem až do r. 1985 navenek neprojevoval coby samostatné hnutí, jeho zástupci působili coby přední síla v protiizraelském odboji Libanonu, jenž obsahoval pestrou paletu účastníků, které spojovala především přítomnost společného nepřítele a kromě ní většinou nic jiného.

Jak Hizballáh tak AMAL řídil teroristické útoky proti izraelským cílům a spojencům Izraele z převážně křesťanské Jiholibanonské armády / SLA /, a ovšem proti USA, na seznamu možných pachatelů útoků proti velvyslanectví USA v Bejrútu a tamním kasárnám námořní pěchoty v září a říjnu 1983, jež se staly jedněmi z prvních významných projevů protiamerického teroru na Středním Východě po únosu rukojmích v Iránu r. 1979, se nacházejí právě tyto dvě skupiny. Tato větev islamistů zavedla v Libanonu nasazení útočníků – sebevrahů. Hizballáh se také setkává s podezřením, že se podílel na útocích proti izraelskému velvyslanectví v Argentině a zařízením patřícím zdejším židovským obcím v letech 1992 a 1994.

Fadlalláh si na vývoj Hizballáhu zachoval velký vliv, i když neusiloval o obsazení jeho nejvyššího místa. Podobně jako imám Chomejní často prohlašoval, že šíitský duchovní by se neměl o politické úřady vůbec ucházet. Velmi ostražitě se vymezoval k panarabskému nacionalismu, což se ukázalo coby zvláště významné v první řadě ve vztazích se Sýrií, přes jejíž území se většina iránské pomoci přepravuje. I když na něj útočil jako na ideologii „nepravého boha“, stejně tak jako na snahu USA o rozšiřování vlivu ve středovýchodní oblasti, zcela se s tímto směrem shodoval stran vztahu k Izraeli, proti jehož přítomnosti dosud bojuje. Se syrskou vládou se také Hizballáh nachází ve spojení pokud jde o postavení Golanských výšin dobytých Izraelem během Šestidenní a Říjnové války a dnes představujících, na rozdíl od jím obsazených oblastí na Západním břehu Jordánu, součást jeho vlastního území. Spojení se Sýrií se projevuje také v současnosti,

což se ukázalo po zavraždění bývalého předsedy vlády / 1992 – 1998, 2000 – 2004 / Rafiqa Haríriho v únoru 2005, kdy se vyslovil pro setrvání syrské vojenské přítomnosti, která se v Libanonu nacházela od syrského zásahu do občanské války r. 1976 a po vraždě ministra průmyslu a představitele maronitské strany Falanga Pierra Gemayela v listopadu 2006. Mnozí obyvatelé Libanonu zastávají přesvědčení, že za jejich smrtí stála Sýrie a / nebo její libanonští spojenci. Hizballáh dostával naprostou většinu zahraniční pomoci z Iránu, což však neznamenovalo, že by jeho vůdci pouze prosazovali iránské zájmy a nezachovali si přinejmenším částečnou možnost rozhodování o svém vývoji. Zvláště Fadlalláhovi záleželo na uchování samostatnějšího postavení, což se mu v 80. letech víceméně zdařilo. Protože se Hizballáh podílel na odporu proti Izraeli, libanonská vláda se ho v průběhu 90. let nesnažila odzbrojit, což by navíc sotva prošlo bez výbuchu nových střetů, kromě toho ho mnozí Libanonci a z nich nejčastěji šíitští muslimové považují za skupinu, která se ze všech nejvíce zasloužila o odchod izraelské vojenské přítomnosti.

Mezi představiteli sunnitských a ještě výrazněji potom křesťanských skupin se hlasy volající po jeho odzbrojení ozývají mnohem více. Ostatní skupiny z Národního odboje se většinou zachovaly ve shodě s dohodou z Taifu / Saúdská Arábie, říjen 1989 / o odzbrojení. Ti jejich zástupci, kteří to neudělali, se většinou rozhodli podpořit Hizballáh v jeho útocích proti severním částem Izraele a Jiholibanonské armádě.

22. května 2000 se Izrael stáhl – zřejmě pro nespokojenost jeho obyvatel s vydržováním drahé přítomnosti v jiholibanonském pásmu, jenž navíc i při největší snaze nedokáže zabránit útokům Islámského odporu, ozbrojeného křídla Hizballáhu – z libanonského území, s výjimkou oblasti Shebaa, jíž OSN považuje za součást Golanských výšin, a tedy Sýrie, Hizballáh naopak za libanonskou. Tuto skutečnost, kromě ní také podporu palestinským islamistům ze sunnitského

HAMAS, která zesílila hlavně v průběhu druhé intifády, uvádí jako důvod pro další pokračování protiizraelské činnosti.

Její zatím poslední projevy spadají do léta 2006, kdy Hizballáh obnovil ostřelování severní části Izraele a unesl dva jeho vojáky. To přivolalo odpověď v podobě rozsáhlého izraelského protiútoku vedeného na libanonské území s cílem Hizballáh zcela zničit, který provázela vzdušná a námořní blokáda Libanonu.

Tehdy se ukázalo, že si libanonská vláda, vzhledem k síle Hizballáhu v tamní společnosti, nemůže dovolit postavit se proti tomuto hnutí nepřátelsky. Libanonská armáda do střetu Hizballáhu s Izraelem přímo nezasáhla, ovšem izraelské nálety jí způsobily ztráty také. Hizballáh si navíc v průběhu 90. let získával podporu i mezi některými ne – muslimy, r. 2006 se jednalo hlavně o skupinu soustředěnou okolo křesťanského vůdce gen. Michela Aúna, což při vzestupu jeho vlivu velmi pomohlo. Snažil se přesvědčit ne – muslimské Libanonce, že v případě převzetí moci by nedošlo k porušení jejich náboženských a politických práv, a to proto, že jeho zástupci coby většinou šíité znají z vlastní zkušenosti zátěž takového útisku a nechtějí si takto získat nepřátele.

Zničení Hizballáhu Izrael nedosáhl, tato síť představovala rozhodně nebezpečnějšího nepřítele než palestinský HAMAS. V současnosti se vedou jednání o dohodě obou proti sobě stojících stran, která by vedla k uzavření příměří. Takový vývoj podporují jak některé státy EU / hlavně Velká Británie, Německo a Francie /, tak USA. Hizballáh považuje diplomatickou činnost USA a Velké Británie často za pro – izraelskou, a proto se k ní vymezuje záporně. Příměří by mělo zahrnovat výměnu zajatých nepřátel a vyměření pásma v jižním Libanonu, na které by dohlížely síly řízené OSN. Naproti tomu Izrael usiluje o dosažení odzbrojení Hizballáhu, k němuž však zřejmě v nejbližších měsících nedojde. Hizballáh si v libanonské společnosti získal velký vliv také poskytováním pomoci chudým muslimům, jehož rozsah se po izraelském odchodu z jiholibanonského

pásma zvýšil, kromě toho se velmi věnuje rozšiřování působnosti svých sdělovacích prostředků. Od r. 2003 se snaží, jak jeho stanovy uvádějí, přesvědčit libanonské obyvatelstvo, že boj nepovažuje za výhradní způsob jak dosáhnout přeměny Libanonu na islámský stát, naopak že chce, aby k takové změně došlo pokud možno nenásilnou cestou. Již od r. 1992 se prostřednictvím činnosti svých poslanců zapojoval do zákonodárné oblasti státu. Za zvláště úspěšné se pro něho ukázaly výsledky parlamentních voleb z května 2005, když se mu povedlo získat 23 poslaneckých křesel z celkem 128mi, což oproti předchozím osmi znamenalo výrazné zlepšení. Navíc se ve vládě Národní jednoty, vzniklé po květnových volbách, nacházejí dva jeho zástupci a jeden blízký spojenec, což se až do této doby zatím nikdy nestalo.

V. Bahrajn. Šíitská většina versus sunnitská státní moc.

V mnoha státech v oblasti Perského zálivu v nichž převažuje co do množství věřících sunnitský islám nad šíitským se šíitská menšina nachází ve velmi znevýhodněném postavení / zvláště výrazně se to projevuje ve wahhabistické Saúdské Arábii /. Zdejší způsob vlády – většinou jde o absolutistické nebo ústavní / ovšem vždy velmi autoritářské / monarchie se už v 70. letech stal záležitostí častého zavrhování také ze strany rozšiřujících se vzdělaných vrstev sunnitského obyvatelstva, a to jak mezi „pro – západně“ založenými skupinami, tak mezi umírněnými a vyhraněnými islamisty. Zdejší poměry velmi vyhrocuje skutečnost, že jen menšina obyvatel těchto států / kromě Saúdské Arábie / získala výhody pocházející z přísunu peněz z těžby ropy, zatímco většina přišla až v souvislosti s její těžbou a často se setkává s ponižováním ze strany dříve usazených obyvatel, vlastnících potvrzení zdejší státní příslušnosti.

Bahrajn představuje mezi těmito státy jediný, kde se většina obyvatel hlásí k šíitskému islámu, přístup jeho úřadů k ne – muslimům se vyznačuje vyšší snášenlivostí, než v ostatních státech v oblasti okolo Perského zálivu, rodina tamního emíra a od r. 2002 krále / el – Khalifa / a špičky společnosti ovšem vyznávají sunnitský islám a šíitskou část obyvatelstva chápou coby státní příslušníky druhého řádu. Mezi bahrajnskými šííty rostla v 70. letech nespokojenost a úsilí o změnu těchto poměrů. Vláda na tento vývoj r. 1975 odpověděla rozpuštěním parlamentu a postihem proti působnosti šíitské opozice.

R. 1981 se střetla s mnohem vyhraněnějším křídlem šíitského hnutí, Islámskou frontou osvobození Bahrajnu, která se rozhodla nespolehat se na působnost nenásilným způsobem, ale změny v bahrajnském politickém a společenském prostředí vybojovat, v zahraničí pak našla spojence v Iránu. Při jejím vývoji sehrál

na přelomu 70. a 80. let významnou úlohu ajatolláh Hadí al – Modarresi, původem Iráčan, který do Bahrajnu přešel, aby unikl pronásledování ze strany Husajnovy vlády v Iráku. Její pokus o státní převrat však selhal.

Mulláh Abdul al – Jamrí se pokusil dosáhnout politické změny, z nichž především mu potom šlo o obnovení působnosti parlamentu, pořádáním dvou podpisových kampaní / 1992 a 1994 /, z nichž prvou směřoval do řad společenských špiček, hlavně duchovních a podnikatelů, zatímco druhou si chtěl získat vliv v širších vrstvách bahrajnského obyvatelstva. Tvrdil, že v prvním případě uspěl při získání okolo 300 podpisů, zatímco r. 1994 jich dostal přes 22 000. Prostřednictvím tohoto postupu chtěl přesvědčit emíra Isu bin Salmana el – Khalifa / 1960 – 1999 / o tom, že si stále více obyvatel přeje zavedení změn poskytujících šíitským muslimům větší možnost spolurozhodování o vývoji státu. Emír Isa bin Salman odpověděl na prvé kolo z r. 1992 příslibem o zřízení shura, a to s tím, že o žádných dalších změnách nechce jednat.

Krajní křídlo šíitských islamistů, zastoupené hlavně Bahrajnským hnutím svobody, se r. 1994 rozhodlo pokusit se o prosazení svých zájmů násilím. Také tato snaha o dosažení zajištění zlepšení postavení šiitů se neskončila s úspěchem. Bahrajnský emir Hamad bin Isa el – Khalifa / vládne od r. 1999 / však pochopil, že by dosavadní přístup, založený převážně na rozsáhlých útocích proti opozici, mohl jen sotva dále pokračovat bez změn a že zapotřebí zčásti ustoupit, aby uspokojil alespoň ty umírněnější prosazovatele změn. R. 2001 pak vyhlásil všeobecné omilostnění, umožňující návrat části představitelů opozice ze zahraničí do Bahrajnu, a předložil obyvatelstvu návrh ústavních změn / Národní akční charta /, od něhož si sliboval ukončení střetů z druhé poloviny 90. let. Tento program většina z obyvatel, kteří se následujícího referenda účastnili, schválila.

V jeho rámci došlo k prosazení volebního práva žen, jež sice stálo vlastně už v ústavě z r. 1973, ale ve skutečnosti ho šlo ztěžít využívat, a v následujícím roce se

konaly nové parlamentní a obecní volby, velká část šíitů se jich ovšem nezúčastnila, protože ústavu z r. 2002 považovala pouze za jiný způsob sunnitů, a vládnoucí rodiny především, jak si zachovat nadvládu nad většinou obyvatel, a ne za změnu přinášející zlepšení svého postavení. Nejsilnější šíitská politická skupina, Národní islámské společenství / „Al – Wifaq – al – Watani“ /, se pak rozhodlo vyslat své uchazeče o místa v zastupitelských sborech jen do obecních voleb. To způsobilo, že ve volbách zvítězili královi spojenci a velký zisk zaznamenali taktéž sunnitští islamisté.

Ve volbách v listopadu 2006 získaly šíitské politické síly / při 72 %ní účasti voličů / přes 40 % míst v parlamentu, Národní islámské společenství, jehož působnost velmi vyzvedl irácký ajatolláh Ali al – Sistání, vyhrálo 16 z celkem 40ti poslaneckých mandátů, liberálnější šíitské a sunnitské skupiny se znovu prosadily jen velmi málo.

Částečný úspěch zažili bahrajní šíité v prosinci 2006, kdy král Hamad bin Isa ustanovil za místopředsedu vlády / celkem 3 místopředsedové / šíitu Jawada Oraieda, představitelé Národního islámského společenství však tvrdili, že král do nejvyšších úřadů dosazuje výhradně své spojence, a nejlépe příbuzné, a vůle většiny obyvatelstva po skutečných změnách že tedy proto zůstává neuspokojena. V této době král rozhodl o zřízení poradního sboru / shura /, zahrnujícího 40 jím jmenovaných zástupců, který dostal možnost vetovat rozhodnutí vzešlá v parlamentu, což velmi podstatně omezuje možnost působení jeho poslanců, a podporuje možnost vzestupu další nespokojenosti mezi šíitským obyvatelstvem Bahrajnu.

Národní islámské společenství se snaží zavést v Manamá zákony umožňující zákaz pobytu neženatých zahraničních dělníků, často Indů, v některých jeho částech, a to s tím, že toto rozhodnutí by záviselo na zdejších obecních radách, protože jejich přítomnost vidí coby hrozbu pro uspořádání šíitských rodin. Především její radní

Murtadha Bader zaútočil r. 2004 a pak v průběhu r. 2006 několikrát proti rozsahu přítomnosti pracovních sil ne – bahrajnského původu, jejichž zástupce několikrát obvinil z rozšíření zločinnosti a domácí výroby alkoholu. Baderovo působení stran těchto záležitostí mu přineslo nepřátelství Společnosti na ochranu přistěhovavších se dělníků, jež jeho vymezení považuje za projev náboženské a rasové nesnášenlivosti a navíc taktéž za zneuznání těžké práce přistěhovalců, kterou by obyvatelstvo vlastníci doklad bahrajnské státní příslušnosti za shodných podmínek rozhodně nevykonávalo.

VI. „Svatá válka“ v Afghánistánu. Vzestup vlivu globalizace při působení islamistů.

„Co soudíš o tom, jenž nazývá náboženství lží?“

/ Korán, XXI., súra 107, 1 (Podpora) /

70. léta znamenala přerušení na afghánské poměry dlouhého období poměrně uspořádaných vnitropolitických vztahů, ve kterých tento stát žil od r. 1933 do r. 1973. Afghánistán se do této doby vyvíjel jako monarchie a kromě uvedeného časového úseku ho v průběhu 20. století postihlo celkem 11 změn vlády, k nimž došlo násilím anebo přinejmenším nátlakem. Jednalo se tedy – navzdory snaze některých králů o zavedení naprosto nezpochybnitelné moci na celém afghánském území – o oblast, v níž povstání proti vládci neznamenal něco nepředvídatelného. Od r. 1931 se stal Afghánistán ústavním státem, přičemž v ústavě výslovně stálo, že ne – náboženské právo a šarí‘a se navzájem doplňují, což se projevilo ve snížení počtu případů, v nichž se použily nejtvrďší tresty šarí‘a. Posledního krále, Zahira Šáha, odstavil r. 1973 od moci převrat jeho příbuzného, bývalého předsedu vlády Sardara Mohammeda Dauda, jenž vyhlásil Afghánskou republiku a stal se jejím prvním prezidentem. Jeho vládu zprvu podporovaly hlavně levicové části armády a strana Parcham, a to hlavně proto, že v ní hledaly spojence proti rostoucímu vlivu islamistů. Daud se snažil získat peněžní pomoc jak od SSSR tak od USA, v čemž uspěl, ovšem Afghánistán se tak stále více stával státem vydržovaným zahraničními velmocemi. Nespokojenost s jeho vládou vedla v dubnu 1978 k státnímu převratu části armády, prezidentově vraždě a převzetí vlády prosovětskými skupinami Khalq a Parcham / Lidová demokratická strana /, jež se však nedokázaly dohodnout na přerozdělení moci.

Dohoda uzavřená mezi afghánskou vládou a SSSR v prosinci 1978 obsahovala možnost požádat SSSR o vyslání ozbrojených sil do Afghánistánu, pokud toho zapotřebí.

To se stalo v průběhu posledních měsíců následujícího roku. Přítomnost SSSR vyvolala vlnu nenávisti jak v Afghánistánu, tak v jiných muslimy obývaných státech. SSSR jako nositel protináboženské a tedy islámu nepřátelské ideologie chápali mnozí z nich jako nejnebezpečnějšího tehdejšího nepřítele. K prvním

přípravám na „džihád“ proti SSSR a jeho afghánským spojencům coby „zkaženým“ muslimům docházelo již koncem r. 1979.

Krátce nato začali do Afghánistánu přicházet zahraniční muslimové s cílem pomoci místním protivládním a protisovětským silám v boji s nepřítelem, jejichž počet se začal zvyšovat především v průběhu r. 1984. Pokud jde o jejich politické založení, jednalo se z větší části o muslimy usilující o zásah proti SSSR, zdaleka ovšem ne vždy o islamisty. Pocházeli ze všech částí společnosti, o čemž výstižně vypovídá to, že se mezi nimi objevili představitelé nejbohatší vrstvy jako Saúdští Arabové Usáma bin Ládín, šejch Suvaileem Chattáb, který se později stal známým coby velitel Islámské mezinárodní brigády v Čečensku, Chálid Šejch Mohammed z Pákistánu, nebo vzdělaní odborníci jako Egypt’an Ayman Zavahrí, anebo také vydavatel novin al – Džihád, jež přišly do oběhu po r. 1984, palestinský šejch Azzam, ale stejně tak i velmi chudí muslimové a ovšemže taktéž ti, kteří by se jinak patrně živili nezákonným způsobem. Stejně jako za křížových výprav sloužila náboženská ideologie k využití některých zástupců příslušné křesťanské společnosti, kteří tíhli i beztoho k vedení násilných střetů, pro boj s „nevěřícími“, se v 80. letech projeví ti, kdo stáli za založením muslimských skupin vedoucích afghánskou „svatou válku“.

Z boje se SSSR se podle islamistů musela stát první povinnost každého tělesně schopného muslima, a to i včetně těch, kteří zdaleka nežili v souladu se zásadami islámu. Tyto muslimy měla účast v protisovětském tažení navrátit k „pravému“ islámu, a takto k ukáznění.

K účasti v afghánské válce však nemusela vést jen nenávisť k SSSR, ale snaha si vydělat více, než na kolik by si mudžáhíd mohl přijít v jiném zaměstnání. Tento důvod sehrával významnou úlohu především u Afghánců a těch ze zahraničních účastníků, kteří přišli z chudého prostředí.

Někteří z velitelů mudžáhídů už tehdy uvažovali o nastolení nového kalifátu a

válce s jeho nepřáteli, mezi nimiž zaujal SSSR první místo. USA, jež jim prostřednictvím pákistánské tajné služby ISI poskytovaly pomoc, však pro tyto islamisty znamenaly jen dočasnýho spojence, pokud by však jejich skupiny zesílily, pak, po afghánské prohře SSSR a jeho vnitřním rozvratu na přelomu 80. a 90. let, nového hlavního nepřítele. Obě uvedené představy později znamenaly základní kameny ideologie al – Káidy.

USA se před několika měsíci před vstupem sovětské armády na afghánské území musely vyrovnat s islámskou revolucí v Iránu, čímž USA přišly o jistotu přísunu perské ropy, na nějž se v období ropného bojkotu arabských států po Jomkippurské válce velmi spoléhaly. Zvažovalo se nebezpečí, že by SSSR v Afghánistánu mohl začít s výstavbou letišť, jež by posloužily coby základny případných náletů proti americkým lodím v Indickém oceánu.

Reaganova vláda se oproti svým předchůdcům, především pak vládě vedené prezidentem Richardem Nixonem, vyznačovala při soupeření se sovětským blokem mnohem větším podílem ideologie, jež považovala SSSR nejen za protivníka, ale též za „říši zla“, kterou nutno rozvrátit, protože jde o stát, který vždy ohrožuje USA, a jeho povaha se proto vnitřními přeměnami vlastně nedá změnit.

Nelze vynechat ani vliv té součásti ideologie, zastoupené v zahraničně – politických složkách Reaganovy vlády, jež v střetu SSSR a jejich afghánských spojenců a jejich nepřátel, kteří se vzhledem k svému různému původu vymezovali jako muslimové, viděla boj nevěřících s věřícími, a tedy přistupovala k mudžáhidům jako k spřízněné skupině, i když šlo o spříznění velmi vzdálené, a ovšem jako protisovětské síle, a proto spojenci, jehož zapotřebí podporovat, a to hlavně po zesílení sovětské přítomnosti v Afghánistánu r. 1985.

Mezi dalšími spojenci mudžáhidů zastávala významné místo Saúdská Arábie, která již předtím podporovala šíření wahhabovského islámu jako nástroje k získání nových oblastí vlivu. Ze Saúdské Arábie navíc pocházela významná část účastníků

protisovětské války. Z Pákistánu nepřišla pouze vládní pomoc, snažící se zabránit nastolení prosovětské vlády na sousedově území, ale také skupiny tamních islamistů, často studentů náboženských škol / madrásy / a zástupců JI / Jamiat – e – Islami, „Islámské společenství“ /, které zahraniční složku protisovětského spojení dále rozšířily.

Pomoc mudžáhidům přicházela i přes jiné cesty jako prostřednictvím saúdské a kuvajtské větve Červeného půlměsíce, pracující za podpory Rady islámské spolupráce.

Afghánští mudžáhidové kromě tohoto přílivu zdrojů získávali peníze vybíráním islámské daně / zakát /, což se konalo hlavně v mešitách, nejčastěji po ukončení bohoslužby. Velké částky se daly vybrat hlavně v oblastech, kde se pěstovalo opium. Šlo o dobrovolné daně, pokud však takto nashromážděné peníze nestačily, přistupovali k zabavování majetku, a to většinou za rozsáhlého používání násilí.

USA se nechtěly afghánské války účastnit přímo, což se vztahovalo jak na využití armády tak na CIA, průběh střetu chtěly ovlivňovat z větší vzdálenosti, a proto podporovaly přípravu mudžáhidů v Pákistánu a dodávaly jim zbraně, což zajišťoval Všeobecný akční program, v této době tajný, příliv americké pomoci začal již r. 1982 a zvláště zesílil v období od r. 1985 do r. 1987.

Pokud jde o bin Ládínovu úlohu v průběhu afghánské války, jednalo se o jednoho z těch, kteří do afghánské války začali zasahovat již od r. 1979, kdy se, na základě pověření od šéfa saúdské tajné služby prince Turkího, věnoval shromažďování peněz na válku proti SSSR, k výši tohoto fondu přispěl významným dílem osobně, což si, jako syn jednoho z nejbohatších saúdských stavitelů, mohl dovolit. Turkího volba vycházela z toho, že bin Ládínova rodina patřila dosud mezi blízké královny spojence.

Jeho pověření se vztahovalo na najímání, bojovou a duchovní přípravu a dopravu muslimů, kteří chtějí bojovat se SSSR, na afghánské území, jež vedla přes Pákistán,

kde ležely jejich základny.

Bin Ládín přišel do Afghánistánu poprvé r. 1982. Největší část mudžáhidů se sem ale dostala až o čtyři až pět let později, když se bin Ládín stal již přímým účastníkem zdejší války, a to jako zřizovatel několika táborů mudžáhidů a jeden z velitelů arabských muslimů. Až do dosud neobjasněné Azzamovy smrti, spáchané neznámými útočníky po odchodu SSSR z Afghánistánu r. 1989, však nezastával mezi zahraničními mudžáhidy nejvýznamnější postavení, i když se stal velmi uznávaným velitelem a zajišťovatelem všestranné pomoci pro boj se SSSR a jeho místními spojenci.

Azzama však uznávali více, a to především jako zakladatele Střediska afghánských služeb / Afghan Service Bureau, které bin Ládín pomáhal vydržovat a jež se po Azzamově smrti stalo základem pro al – Káidu /, zprostředkující od r. 1984 jejich příchod a přípravu. Bin Ládín se navíc v této době velmi spoléhal na rady těch, jež považoval za obeznalejší v islámu, znalosti zahraničních poměrů a v politickém rozhodování, během vzdělávání v Saúdské Arábii šlo právě o Azzama a o M. Kutba, což by o rozhodném vůdci právě nevypovídalo.

SSSR musel začít od r. 1988 se stahováním své armády z Afghánistánu, a to pro rostoucí ztráty a výrazný odpor vlastního obyvatelstva k této jeho účasti. Islamisté tak zaznamenali první vítězství od iránské revoluce, mnozí z nich s přesvědčením, že právě neúspěch v Afghánistánu rozvrátil SSSR v rozhodující míře. Zejména v Saúdské Arábii se setkali s projevy uznání, což ovšem trvalo jen velmi krátce, vlastně jen do začátku války Iráku se spojenectvím v čele s USA r. 1990 – 1991, v němž se nacházel také saúdský stát.

Afghánistánu se ovšem ukončení války nedostalo, protože prosovětská vláda se dále bránila, kromě toho začali mudžáhidové už v průběhu r. 1989 vést válku mezi sebou, a to hlavně o obchod heroinem a opiem. Jejich seskupení spojovala jen přítomnost společného nepřítele a ovšem islám, jež ale na zabránění vnitřním

střetům mezi někdejšími spolubojovníky vůbec nedostačoval.

Že se během protisovětské války seznámili islamisté z velmi různého prostředí, se v následujícím desetiletí ukázalo coby velmi významná skutečnost. Spolupráce nebo vzájemné ovlivňování mezi islamistickými skupinami probíhalo už předtím, rozsah vztahů mezi islamisty pocházejícími z širokého okruhu států se však prostřednictvím nových spojení, vzešlých ze společného boje v Afghánistánu, velmi rozrostl. Některé z nich vedla afghánská zkušenost k snaze vést boj proti vládám na územích, z nichž pocházeli, protože věřili v to, že zde svůj úspěch zopakují.

VII. Taliban coby vládce Islámského emirátu v Afghánistánu.

„Ti, kdož se protíví Bohu a poslu Jeho, budou povaleni, tak, jako byli povaleni ti, kdož byli před nimi. A nyní jsme již seslali znamení jasná. A nevěřícím se dostane trestu zahanbujícího ...“

/ Korán CIV., súra 58, 6 / 5 (Hádka) /

„Afghánistán a jiné problémové oblasti v současnosti volají po osvícené cizí správě v tom smyslu, jak ji kdysi vykonávali sebevědomí Angličané v holínkách a helmách!“

/ Max Boot, The Case for American Empire /

Válka mezi prosovětskou vládou na jedné straně a spojenectvím místního odboje a zahraničních mudžáhidů na straně opačné, pokračovala až do r. 1992, kdy skončila úplným rozvrácením kdysi prosovětské strany. V Afghánistánu nastalo přibližně čtyřleté období bez přítomnosti mocenské skupiny, která by si dokázala zachovat vládu nad většinou státu.

Nejvyššími vykonavateli moci se stali ti bývalí velitelé mudžáhidů, kteří ovládli prostřednictvím ozbrojených sil, složených z velké části také z účastníků protisovětského džihádu, některou část státu. Tito vojenští diktátoři zde vládli často velmi bezohledně, především prostřednictvím násilí vykonávaném jejich soukromými armádami, a jen vzácnou podporou zdejších obyvatelům, což vyvolávalo stále větší odpor.

Provoz těchto držav, a hlavně hmotné zajištění vojáků, se však muselo zajistit za každou cenu, protože selhání ozbrojené složky by znamenalo konec moci a možná i života takového vládce. Ve válkou zpustošeném prostředí ovšem nešlo využívat mnoho zdrojů příjmů, na největší zisky si přišli ti diktátoři, kteří vybírali daně v oblastech, kde se pěstuje mák na výrobu opia anebo u obchodně významných cest. Předchozí válka navíc velmi rozrušila klanově uspořádanou společnost, čímž z velké části vyřadila z chodu dlouhodobě působící společenský řád, a tak

způsobila přítomnost poměrů, v nichž vládlo pouze právo a / nebo častěji svévole silnějšího.

Založení Talibanu / označení „talib“ znamená „hledáč“ anebo „student“ / spadá zřejmě do r. 1994, místně pak do vesnic v okolí Kandaháru. Představitelé Talibanu většinou tvrdili, že chtěli zakročit proti bezohlednosti místního diktátora. Brzy se kolem nich vytvořila pověst zachránců utiskovaných afghánských sunnitských muslimů, a bojovníků proti moc zneužívajícím vládcům, a ovšem skutečně zbožných muslimů, kteří před nepřáteli neustupují.

Vůdce Talibanu, paštunský mulláh Muhammad Omar, pocházející z chudých poměrů, účastník protisovětského džihádu a zakladatel náboženské školy / madrassy / v Singesaru, zosobňoval přesně to, co Taliban chtěl představovat.

Taliban brzy uspěl při získání spojenců, ze začátku s ním spolupracovaly skupiny žijící z provozování dopravy, jimž mýtné vybírané místními diktátory snižovalo zisky, pokud by se Afghánistán dostal pod moc jediné vlády, platily by na méně místech. Jeho ideologie se vyznačovala úsilím o spolupráci s těmi vládci, jejichž chování považoval za v souladu s islámem, a o odstavení těch ostatních, od moci. Mezi jeho zástupci jednoznačně převažovali Paštunové, a to hlavně ti, kteří pocházeli z okolí Kandaháru.

Přechodem do Pákistánu r. 1994 získal Taliban nové posily, pocházející nejčastěji ze studentů madrass, kteří vyrostli v táborech Afghánců, především Paštunů, uprchlých do Pákistánu vlivem války z 80. let. K rozsáhlé výstavbě madrass ovšem na území Pákistánu docházelo již od 12. století. Madrassy se nestaly jedním z druhů vzdělávání muslimského obyvatelstva pouze v Afghánistánu a Pákistánu, ale i v části jižní Asie, v některých z nich se vyučuje stejný obsah jako v 19. století, v němž pro jeho nenáboženskou část zůstává velmi málo místa. Velká část z nich se v současnosti hlásí k představám obsažených ve spisech A. A. Maududiho, zakladatele Jamaat Islami / JI / v britské Indii / 1941 /, která pokračovala po

vyhlášení pákistánské nezávislosti r. 1947 v činnosti. Maududi se vymezoval ve prospěch společenského uspořádání podle vlády šarí'a, v němž by žádné cizí vlivy nesměly získat místo, a které by zajišťovala vláda úzké skupiny zbožných muslimů. Protože se ideologie Talibanu a JI zčásti shodovaly, chápala v něm tato skupina spojence, a duchovní v mnohých jejích madrásách přestali vést vyučování, aby se jejich studenti mohli účastnit války na straně Talibanu v Afghánistánu. Další pomoc dodala ISI, protože Pákistánu by jistě vyhovovalo, kdyby se poměry na území jeho souseda urovnaly, což by znamenalo dohled ústřední moci na obchodní cesty, o něž Pákistánu velmi šlo. Fundamentalistická Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty začaly podporovat Taliban přílivem hmotné pomoci, spolu s Pákistánem šlo o jediné státy, které později vládu Talibanu uznaly.

Taliban dosáhl v letech 1995 – 1996 velkých úspěchů, včetně dobytí Kábulu, a vzestupu jeho síly dost pomáhalo, že v řadách jejich nepřátel se objevovaly vnitřní střety, jež velmi postihly převážně uzbeckou skupinu soustředěnou kolem gen. Abdula Rashida Dostúma. Dva z jeho podřízených, bratři Abdul – Malik a Mohammed Pehlawanové se spojili s Talibanem, takže Dostúm se musel přesunout do Uzbekistánu. Talibanu se podařilo ovládnout většinu Afghánistánu, kromě menšího území, kde si zachovalo převahu Severní společenství, a tento stav zůstal až do konce r. 2001. Následovalo vyhlášení Islámského emirátu.'

Taliban zavedl velmi hrubý postih proti všemu, co se nevešlo do jeho ideologie / kromě i u jiných hnutí přítomného tažení proti pití alkoholu, nesprávnému oblečení a chování zakázal také pouštění draků a fotbal / a mezi státy vedenými islamisty se stal zřejmě nejvíce nesnášenlivým. Jeho vláda zprvu zřejmě vyhovovala představám většiny Paštunů žijících ve vesnicích stranou od spojení s jiným prostředím, ale mezi ostatními obyvateli vyvolávala čím dál větší nenávisť, kterou zesilovaly povinné odvody do armády Talibanu a velmi se snižující výkonnost hospodářství.

Nejvyhrocenější přístup uplatňoval Taliban proti šiitským Chazarům, které se několikrát / r. 1998, v květnu 2000 a v lednu 2001 / pokusil vyhladit. Jeho sunnitská ideologie, spojená s kmenovým nepřátelstvím, neviděla v Chazarech žádné muslimy a vyzývala svoje vojáky, aby si v boji proti této části Afghánců vedli s co možná nejvyšší bezohledností.

Období alespoň částečného zvýšení bezpečnosti a lepší dopravní obslužnosti, dosaženého prostřednictvím zavedení šarí'a a zvláště tvrdého ražení, nevydrželo dlouho, po bojích o Mazar – e – Šaríf na severu v květnu a v červnu 1997 se chování části Talibanu přestalo co do bezohlednosti k ovládanému obyvatelstvu lišit od předchozích vládců, jež nadto postihoval špatný stav hospodářství, závisějšího v některých oblastech skoro výhradně na pěstování drog, což Taliban ze začátku pronásledoval, ale to trvalo pouze několik měsíců, již r. 1997 povolil „ty drogy, jež neužívají muslimové, ale nevěřící“. Někteří jeho představitelé se vyslovovali k této záležitosti tak, že každá droga znamená zlo a pokud by se Islámskému emirátu v Afghánistánu dostalo mezinárodního uznání spojeného s vydatnou hmotnou pomocí, Taliban by jistě proti pěstování drog tvrdě zakročil. Džihád však pohlcovoval značné množství peněz, které se musely získat jakýmkoliv způsobem, a z tohoto důvodu vyhlásil, že každý, kdo vlastní makové pole, musí platit přibližně osminásobně vyšší zakát oproti jeho obvyklé úrovni, která se jinak pohybuje kolem 2,5 %. Po dobytí Kábulu a obsazení východního Afghánistánu ovládl Taliban cca 90 – 95 % afghánských makových polí, jejichž rozloha se během jeho vlády skoro dvojnásobně zvětšila, stejně tak i výtěžnost.

Vláda Talibanu vypadala tak, že nejvyšší místo zastával emír / „velitel věrných“ / mulláh Omar, předsedající Nejvyšší islámské radě / shura / v Kandaháru, ta stojí nad místními radami, přičemž některým městům veleli zvláštní pověřenci.

Rozhodování o mocenských záležitostech se odehrávalo v prostředí Nejvyšší rady, jejíž představitelé pocházeli z prvních vojáků Talibanu, velmi často šlo o mulláhy,

jež se do rady dostali na základě svého hlubokého přesvědčení a zásluh v boji. Snažili se o dosažení takových závěrů, na kterých by se zhruba jejich většina shodla, ovšem s tím, že rozhodující slovo náleželo emírovi, kterého zřejmě čím dál více, hlavně v období neúspěchů Talibanu v boji se Severním spojenectvím / 2000 – 2001 / ovlivňoval Zavahrí a jiní zástupci al – Káidy, kteří se snažili posunout Taliban od hnutí ovládajícího státní území k větší zahraniční účasti, což příliš Omarově představě o působení této skupiny neodpovídalo. Útok al – Káidy proti USA z 11. září 2001 způsobil přesně to, čemu se Taliban vždy snažil vyhnout, vstup americké armády do Afghánistánu.

Některé, za Clintonovy vlády zvláště vlivné skupiny v USA, zejména ty, jež tvrdily, že jim jde o ochranu utiskovaných „kdekoliv ve světě“, usilovaly již v druhé polovině 90. let o americký zásah, který by způsobil konec vlády a činnosti Talibanu, až na ostřelování jeho území z r. 1998, směřující však v první řadě proti al – Káidě, se tehdy ale nic takového nestalo, vláda USA před zářím 2001 vícekrát vyslovila nesouhlas s chováním afghánského emirátu, posílala však přesto na jeho území pomoc, kterou měli dostat obyvatelé postižení špatným stavem hospodářství. Severní spojenectví se, jako nepřítel Talibanu, stalo od podzimu 2001 spojencem USA.

Tato spolupráce vycházela z přítomnosti společného protivníka, shoda ideologických hodnot zde zcela scházela, protože představitelé Severního spojenectví nepředstavovali žádnou demokratickou skupinu, která by se zahraniční politice USA, snažící se vytvořit nové uspořádání Středního Východu jako prostředí demokratických spojenců, bezpochyby hodila pro takový záměr více. Zástupce paštunského odboje proti Talibanu z konce r. 2001, Hamid Karzái, podporovaný od USA, se na základě usnesení shromáždění vůdců afghánských kmenů z 19. června 2002 stal šéfem prozatímní vlády a po volbách v říjnu 2004 prezidentem Afghánské islámské republiky.

To však neznamena, že by se stav, v němž se Afghánistán nacházel, zcela změnil, vlastníci soukromých armád si většinu moci nad územími, kde dosud vládli, zachovali, kábulskou vládu uznávají jen natolik, nakolik si to zvládne vynutit, přičemž její moc velmi závisí na sboru zahraničních ozbrojených sil / ISAF /, a v těžko přístupných oblastech se tak její vliv projeví velmi málo. Válka s předchozími vládci většiny Afghánistánu pokračuje dále, ať už se jedná o zbytky Talibanu a al – Káidy anebo místní protivládně založené diktátory, stav hospodářství se také dosud nepodařilo zlepšit, snad kromě zvýšení výroby opia, což znamená, že v Afghánistánu potrvá cesta od války směrem k uspořádanějším poměrům velmi dlouho, pokud zdejší obyvatelé něco takového chtějí dosáhnout.

VIII. Působení vyhraněných islamistů v jihovýchodní Asii.

„A vzdálili se velmoži z nich a řekli: “Jděte a při božstvech svých vytrvejte! Vždyť to věru je věc vyžadovaná.“

/ Korán LVII., súra 38, 5 / 6 (Sád) /

Ohlas afghánského střetu se rychle rozšířil také do tak vzdálených míst jako do Indonésie, kde sídlí největší část z celkového počtu muslimů. Zdejší seskupení JI / Islámská obec /, zahrnující více menších směrů, působila již od r. 1969 a mezi její přední cíle patřilo rozšiřování darulské větve islámu, která náleží v „rodině“

islámských skupin mezi vyhraněné a proti směrům, jež považuje za cizí, velmi útočné odnože. Zástupci této části islámu, jež působí hlavně od r. 1942, se r. 1945 stavěli na odpor proti zavedení ústavy, protože neuznávali jiný zdroj práva než Korán, což o tři roky později přešlo v jejich válku proti vládě, jež pro ně skončila neúspěšně. Proti zásadám ústavy, „pěti pilířům“, sestaveným prezidentem Ahmedem Sukarnem / 1945 – 1967 /, nevystupovali však pouze oni, ale také mnozí hinduističtí šovinisté.

V 60. letech vystupovali zástupci darulského islámu proti autoritářské vládě prezidenta gen. Mohammeda Suharta, což se mnohdy projevovalo v podobě teroristických útoků, a to následně vyvolalo velmi rozsáhlé pronásledování, jež darulský islám velmi zasáhlo.

R. 1982 vůdce JI Abú Bakar Bašír musel opustit Indonésii, čemuž předcházelo jeho uvěznění r. 1978. Jiní její zástupci jako Abdullah Sungkar, také uvězněný r. 1978, a pozdější šéf ozbrojené větve JI duchovní Riduan Isamuddín / Hambaliho skutečné jméno / se přesunuli do Afghánistánu, aby se účastnili protisovětského džihádu, kde se setkali s bin Ládinem, což později vyústilo ve spolupráci mezi touto skupinou a al – Káidou. Po návratu veteránů z Afghánistánu se působení JI, jež se po Suhartově stíhání projevovala velmi obezřetně a k útokům docházelo málokdy, znovu vyhrotilo, což prosazoval hlavně Hambali, jenž chtěl dosáhnout vytvoření kalifátu zahrnujícího kromě Indonésie také část Austrálie, Brunej, Filipíny, Kambodžu, Malajsii, Myanmar, Singapur a Thajsko. Výrazný ohlas si JI získala mezi muslimy žijícími na jižním Sulawesi a v západní části Jávy.

Hlavní vzestup počtu jejích útoků přišel po Suhartově odchodu z prezidentského úřadu r. 1998 a následném návratu jejích vůdců ze zahraničí, přičemž k nejrozsáhlejším projevům terorismu došlo v období 2000 – 2002. V současnosti se nachází na seznamu podezřelých, kteří by mohli spáchat útok proti australskému velvyslanectví v Jakartě z 9. srpna 2004, protože JI vždy stála proti účasti

kteréhokoliv státu ve spojení s USA v irácké válce z jara 2003, a chápala to coby střet „nevěřících“ s muslimy, zatímco Austrálie válku proti Husajnově vládě velmi podporovala. Stejně tak patří mezi hlavní podezřelé z útoku na Bali z 1. října 2005.

V současnosti se jedná o skupinu, jež velkou část činnosti vede skrytě, což souvisí s uvězněním Bašira a Hambaliho. Zatím se nezdá, že by – pokud se potvrdí uvedená podezření – vlivem tohoto postihu přešla spíše k politické účasti bez použití násilí anebo alespoň k rozdělení na umírněné a krajní křídlo, jak se tomu stalo mezi egyptskými a alžírskými islamisty. Kromě prosazování svých představ o uspořádání Indonésie a jejího okolí prostřednictvím násilí se věnuje také široké ideologické misii mezi obyvatelstvem, jíž vedou zvláště ty její části, jež přímo nezasahují do ozbrojeného působení. Sem patří výstavba škol poskytujících také ubytování / „pesantrens“ /, v současnosti jich provozují již přes 14 000.

Ji spolupracovala jak s al – Káidou, tak s jinými islamisty, a to nejčastěji poskytováním a převody peněz, což se týká vztahů především s filipínskou skupinou Abú Sayyaf / doslova „Otec meče“ a současně jméno jednoho z významných afghánských mudžáhidů /, jež působí převážně v jižní části Filipín, hlavně na Basilanu, Jolu a Mindanau. Vzestup islamismu začal v této oblasti v druhé polovině 60. let a jeho zástupci viděli coby nepřátele nejen ne – muslimskou vládu, ale také místní muslimské společenské špičky. Rozhodující význam při jejím založení sehrálo to, že ji vytvořili Filipínci účastníci se v 80. letech války proti SSSR v Afghánistánu, proto se tedy od začátku jednalo o seskupení s velkými zkušenostmi s vedením odboje proti státně založenému nepříteli. R. 1991 se odtrhla od Morské národní osvobozené fronty / MNLF /, jež v průběhu předchozích dvou desetiletí bojovala za zřízení samostatného mořského státu, v období od r. 1986 do r. 1996 však usilovala o ukončení střetu. Skupina Abú Sayyafa nechtěla pouze založit islámský stát v západní části

Mindanaa, ale vytvořit mnohem větší útvar, jež by zahrnoval muslimskou část Malajsie, a proto počínaje r. 2000, rozšířila okruh činnosti také na tento stát, zde se však neseťkali s úspěchem. Své záměry prosazuje hlavně násilím, směřovaným jak proti státním složkám, tak proti římsko – katolické části Filipínců, především proti duchovním, a únosy, které postihují také turisty, a to nejčastěji ty ze „západních“ států. Svou činnost pokrývá z velké části z peněz vybraných coby výkupné za unesené a gangsterstvím.

Zástupci této skupiny se nezaměřovali pouze na východoasijskou oblast, několik z nich, především afghánský veterán Ramzí Yusef, se účastnilo útoku na Světové obchodní středisko v New Yorku r. 1993, který se odehrál za spolupráce více větví islamismu.

Boj mezi částí filipínských muslimů a vládou však trvá mnohem déle, k prvním jejich protivládním útokům docházelo v období španělské koloniální správy v druhé polovině 17. století. Španělští guvernéri sice uspěli v tom, že zastavili šíření islámu z mořského území do ostatních částí Filipín, ale Mindanao nikdy úplně neovládali. Za spojence získali některé z křesťanských Filipínců, kteří chápali muslimy stále výrazněji coby zcela cizí skupinu, vymezenou nejen nábožensky, ale i rasou.

Vítězství USA ve válce se Španělskem r. 1898 a s tím související obsazení Filipín neznamenal zprvu v Mindanau přesun směrem k ukončení protivládního odboje, vycházejícího většinou ze strachu vůdců místních obcí / datu /, že silný vliv ústřední správy znamená pokles jejich vlivu. Ve snaze získat si širší podporu někteří z nich vyzývali k džihádu proti cizím dobyvatelům. V období, kdy tuto oblast spravovala americká armáda / 1899 – 1913 / se zde odehrálo několik takovýchto povstání, ovšem žádné neuspělo, stejně tak jako protiamerické útoky z 20. let. Islám tehdy sehrával úlohu vymežovacího znaku povstavších Morů, nešlo zde ale o snahu směřující k založení nového islámského státu.

Jinou skupinu, vzešlou z nespokojenosti s vyjednáváním MNLF s vládou a uzavřením příměří, představuje Morská islámská fronta osvobození / MILF /. Její oddělení od MNLF začalo odchodem jednoho z jejích vůdců, Salama Hashima, r. 1977 a vyhraňování se proti jejímu postupu zesílilo hlavně od ledna 1987, kdy MNLF souhlasila s vytvořením omezené samosprávy v mořské oblasti. Islám znamená společně s tradicí adat nejvýznamnější část národní ideologie Bangsamoro, spojující jedenáct etnických skupin, z nichž každá používá jiný jazyk. Začátky vývoje MILF jistě velmi ovlivnila skutečnost, že tehdejší Filipíny představovaly velmi autoritářský stát, nesoucí znaky neliberální demokracie, především opakované potvrzování prezidentství Ferdinanda Marose / 1965 – 1986 / prostřednictvím voleb, do kterých zasahovaly státní úřady, takže žádný jiný uchazeč o prezidentské místo než Marcos vlastně ani zvítězit nemohl, v období od r. 1965 do r. 1972, a pak, na základě Prohlášení číslo 1081, od r. 1972 do r. 1981 zavedl stanné právo, jež mu umožňovalo vládnout za pomoci zvláštních výnosů, a zcela ho zbavovalo jakéhokoliv omezení. Podobně jako v současnosti postihovala navíc tento stát vysoká úroveň úplatkářství.

Další předmět nenávisti islamistů znamenaly nepochybně základny americké armády, které se zde nacházely až do r. 1992, a přání prezidentky Maríi C. Aquinové / 1986 – 1992 /, aby zde USA svou vojenskou přítomnost prodloužily. Ta jednak znamenala zvýšení příjmů filipínského obchodu, kromě toho by Aquinová bez její pomoci jen sotva obstála proti několika pokusům o převrat, jež často vzešly z prostředí filipínské armády, na jejíž podporu se proto nemohla příliš spoléhat. Skupina Abú Sayyafa a MILF často spolupracují, a to hlavně v boji proti filipínské vládě, již obvinili z sesazování muslimských úředníků, zakládání křesťanských sídlišť v převážně muslimských oblastech, aby tak zvrátila poměr mezi náboženskými skupinami v neprospěch muslimů. Někteří jejich představitelé tvrdí, že vláda chce Mory zcela zničit.

Krátkodobé příměří uzavřené r. 1997 mezi MILF a vládou přerušila vláda r. 2000 a od této doby střety mezi armádou a MILF pokračují dále, což provází odchod obyvatel z postižených území. Velká část filipínských muslimů nesouhlasila s účastí Filipín v protiiráckém spojení z r. 2003. Filipíny se války v Iráku zúčastnily přímo, v červnu 2004 však své ozbrojené síly stáhly, aby dosáhly splnění podmínek únosců filipínského občana Angela de la Cruze, hlásících se k veliteli tamní větve al – Káidy, Zarkávímu, jenž požadoval jejich odchod z Iráku.

IX. HAMAS a Palestinský islámský džihád. Na rozcestí mezi Muslimskými bratry a iránskými islamisty.

„Avšak Bůh vám zakazuje brát si za přátele ty, kteří proti vám bojovali kvůli náboženství, a ty, kteří vás vyhnali z příbytků vašich, a ty, kteří pomáhali při vašem vyhánění. A ti, kdož se s nimi budou přátelit, jsou nespravedliví!“

/ Korán CVIII., súra 60, 9 (Zkoušená) /

Střet mezi Izraelem a Palestinci probíhá vlastně nepřetržitě od založení Izraele z 14. května 1948 a z velké části jde o pokračování nepřátelství mezi židovskými přistěhovalci do Palestiny / jišuv / a tamním arabským obyvatelstvem v období britské mandátní správy mezi světovými válkami. Na rozdíl od dnešního velmi zřetelného národního vymezení Palestinců se jejich tehdejší předkové nepovažovali za jednotný národ, mnohem větší úlohu než v současnosti mezi nimi sehrávaly klanové vztahy.

Ti z Palestinců, kteří se po založení Izraele rozhodli pro boj s tímto státem, se až do poloviny 70. let v naprosté většině hlásili k ne – náboženskému nacionalismu a v období Studené války se stavěli spíše – i když ne bezvýhradně – na prosovětskou stranu. Představiteli této části palestinského národního hnutí se staly hlavně takové skupiny jako OOP anebo Lidová fronta pro osvobození Palestiny.

Mezi Palestinci vždy převažovali sunnitští muslimové, menší část se hlásila k některé z křesťanských církví. Islám se u starších skupin palestinského odboje setkával s velkým uznáním, protože se boj proti Izraeli mohl posunout do roviny střetu s „nevěřícími“, a tak získat v muslimském světě mnohem větší ohlas. Tato představa se ostatně objevila při uzavření muslimsko – arabského spojení ve válce za izraelskou nezávislost r. 1948 – 1949 a v Šestidenní válce z června r. 1967. Protiizraelské státy zahrnovaly jak konzervativně uspořádané monarchie jako Jordánsko, tak hlavní zástupce panarabského nacionalismu, Egypt a Sýrii, jež ve válce s Izraelem viděly hlavně soupeření dvou národů, Arabů a Židů. Toto velmi nesourodé seskupení proti Izraeli v žádné válce výrazněji neuspělo a ani teroristické útoky palestinských odbojových skupin, které podnikala především OOP, nedosáhly cíle palestinského národního hnutí, tedy založení nezávislé Palestiny.

Po izraelském obsazení pásma Gazy a Předjordánska z r. 1967 se tamní Palestinci stávali mnohem méně vstřícnými k výzvám OOP, protože se tato organizace, která si stále vyhrazovala právo je zastupovat a v případě založení samostatného palestinského státu zde vládnout, nemohla vykázat přesvědčivými úspěchy, naopak ji postihl hluboký neúspěch, když se v září 1970 pokusila zpochybnit moc jordánského krále Husajna. Revoluce imáma Chomejního však velmi změnila vztahy v muslimském světě a pro široký okruh islamistů znamenala výzvu, již zapotřebí následovat. Do této doby sice na palestinských územích působili Muslimští bratři, tato skupina se ovšem zdála mnohým z těch Palestinců, kteří se

stali islamisty a rozhodli se bojovat proti Izraeli, přespříliš umírněná, málo dbající o zlepšení života palestinského obyvatelstva a především, coby základ odboje naprosto nevyhovující.

Z tohoto důvodu odešlo několik palestinských studentů, mezi nimi také Fathi Šikakí zvaný taktéž Abd al – Aziz Awda a B. Músa, od skupiny Bratrů v Gaze, přešli do Egypta, a r. 1979 založili skupinu Islámského džihádu. Skupina Islámského džihádu začala spolupracovat s těmi egyptskými islamisty, kteří nevěřili v účinnost prosazení vývoje směrem k islámskému státu jiným způsobem než za pomoci násilí, mezi jehož druhy zabíraly velký prostor teroristické útoky proti státním představitelům, protože sama uznávala ozbrojený střet jako jediný účinný politický nástroj.

Šikakí se vzdělával na egyptské univerzitě Zaqaziq, kde na přelomu 70. a 80. let pobývalo mnoho vyhraněných islamistů, a to jak z Egypta, tak z jiných států. Po Sadatově smrti se Islámský džihád dostal na seznam skupin, které Mubarakova vláda chtěla zničit anebo vyvézt z Egypta, a proto jeho zástupci museli jeho území opustit.

I když šlo o kritiky postupu Muslimského bratrstva, záměr Islámského džihádu založit nový kalifát s Palestinou coby střediskem rozhodující moci se od původního cíle Bratří, odlišoval pouze v tom, že Bratři chtěli, aby se takovýmto těžištěm moci muslimské světové obce stal Egypt.

Většina jeho představitelů pocházela z Gazy, přičemž tak jako u prvních zástupců se často jednalo o studenty. Skupina Islámského džihádu vedla od první poloviny 80. let teroristickou činnost proti Izraeli, přičemž Šikakí, zatčený r. 1986 izraelskými úřady a další ze zakladatelů, se v říjnu 1988 na základě vyhoštění přemístili z Gazy do Libanonu, což však její činnost příliš výrazně neomezilo, spíše naopak, protože zástupci Džihádu zde začali spolupracovat s šíitským Hizballáhem. V první polovině 90. let se jeho vztahy k jiné části palestinských islamistů,

HAMAS, nacházely v rovině soupeření a jakákoliv spolupráce se vlastně už dopředu vylučovala. Islámský džihád projevoval během první intifády / 1987 – 1993 / snahu o spolupráci s HAMAS, který však cosi takového zcela zavrhoval. Až r. 1994, kdy HAMAS začal s vlastními protiizraelskými útoky, došlo k uzavření dohod o spolupráci, ta ovšem probíhá spíše příležitostně, obě seskupení spojuje částečná shoda, která se projevuje jednotným odmítnutím smlouvy mezi Izraelem a OOP z Osla r. 1993, stanovující vymezení palestinské samosprávy.

Protože palestinskou samosprávu neuznává, neúčastnil se Islámský džihád voleb r. 1996. Po Šikakího smrti v říjnu 1995 na Maltě převzal vedení Ramadán Abdullah Mohammed Šalláh, který působí coby hlava Islámského džihádu dodnes.

Tato skupina se však nikdy nedostala k natolik významnému vlivu mezi Palestinci, jakým se v současnosti vyznačuje HAMAS, a to i navzdory rozsáhlé spirále protiizraelských útoků, přičemž ty největší spáchali její představitelé v letech 1995 – 1996, což vychází hlavně z toho, že si na rozdíl od něj nedokázala – a ani o to příliš neusilovala – vystavět soustavu zařízení, poskytujících pomoc hlavně chudým, a to ve vzdělávání a zdravotnictví, jež

znamená pro HAMAS významnou, jestliže ne prvořadou, složku jeho vzestupu.

V současnosti se míra její podpory pohybuje mezi cca 4 – 5 %. Proto si mohla palestinská samospráva dovolit vystupovat proti němu mnohem více, než proti HAMAS, což se dělo hlavně po r. 1996, kdy došlo k zákazu vydávání novin al – Istiqaal sídlících v Gaze.

Smrt mnoha jejích vůdců při střetech s izraelskou armádou se také ukázala jako velká ztráta, protože Šalláh, jenž řídí působení skupiny z Damašku, anebo některý z dalších vyšších představitelů Džihádu, si nedokázal získat takovou úctu mezi Palestinci jako jeho předchůdce Šikakí.

Islámský džihád představoval vždy spíše skupinu, která působí coby zástupce ne – palestinských / hlavně iránských / zájmů, mnohem méně potom součást

palestinského národního hnutí, i když příležitostně spolupracovala při přípravě útoků i s ne – nábožensky založenými částmi protiizraelského odboje, především s Brigádami mučedníků od al – Aksa.

Naproti tomu HAMAS stojí mezi palestinskými větvemi islamismu, a v prvních letech 21. století patrně taktéž mezi součástmi palestinského politického života, zcela jednoznačně na nejvýznamnějším místě. Jde o soustavu, jejíž ideologie obsahuje spojení nacionalismu a islamismu, což oboje velká část Palestinců bere za své národní duchovní hodnoty.

První představitelé islamismu se vymezovali proti nacionalismu jako ideologii, která rozděluje muslimskou obec. Většina z nich se však stejně nacházela pod jejím vlivem, nebo přinejmenším pod vlivem představy o nadřazenosti své skupiny, protože v mnohých případech chtěli, aby v kalifátu, jenž si přáli obnovit, ovšemže v „očistěné“ podobě / aby nedocházelo k opakování vývoje Osmanské říše, jejíž sultánové a současně také kalifové využívali postavení vůdců muslimského společenství k prosazování užších zájmů říše, a to i včetně spojení s „nevěřícími“, a zdaleka se nechovali vždy ve shodě s vyhraněným výkladem islámu hlásaným z prostředí soudobých islamistů /, zaujímal zvláště významné anebo otevřeně rozhodující místo ta část muslimského společenství, z níž sami pocházeli, jež často nesla, alespoň podle představ jejich vládců, mnohdy nenáboženských nacionalistů, vnější podobu národního státu, a to nezávisle na tom, jestli už se jeho obyvatelé považovali za národ, anebo nic takového neuznávali. Základy HAMAS vytvořil v průběhu 70. let duchovní v Gaze, šejch Achmed Jásín. Jeho pozdější působení jistě ovlivnila osobní zkušenost s životem v jednom z uprchlických táborů, kam se jeho rodina přestěhovala po prvé arabsko – izraelské válce a skutečnost, že mnozí muslimové žijící v Gaze patřili již ve 30. letech k skupinám, jež velmi podporovaly islamisty, zpočátku především Muslimské bratry, což pokračovalo také v pozdějších desetiletích a vydrželo až do současnosti,

ostatně většina významných představitelů ozbrojené části HAMAS pochází také právě odtud. Jásín se s Bratry setkal již na základní škole, kde někteří z nich vyučovali, a později se stal jedním z nich. Další jeho vzdělávání pokračovalo na al – Azharu, což mu umožnilo působit jako duchovní, když se vrátil začátkem 70. let do Gazy.

R. 1973 založil v Gaze Islámské středisko, jež rozšiřovalo dosavadní činnost Bratrů v Gaze, a to hlavně stran vzdělávání a zdravotnictví, což mu v průběhu 80. let přineslo velkou úctu. Izraelské úřady potvrdily jeho působení až šest let od jeho začátku, nijak výrazněji mu však nepřekážely, naopak mu projevovaly skrytou podporu, a to proto, že v něm zřejmě viděly nástroj zeslabení ohlasu protiizraelského odboje, především pak OOP, mezi Palestinci.

K jejímu sestupu a vzestupu HAMAS skutečně došlo, ovšem v žádném případě se tak nestalo v izraelský prospěch, Izrael tím naopak získal velmi nebezpečného soupeře. Výstavba Islámské univerzity v Gaze a ustavení neziskové podpůrné společnosti Moujama r. 1978 znamenala pro Jásína další rozšíření prostoru, který mohl ovlivňovat. K založení HAMAS došlo až koncem r. 1987, což souviselo s průběhem první intifády.

V této době se začal ukazovat odklon mnoha Palestinců od OOP, v níž často již nechápali svého jediného skutečného zastávce, přesun jejího vedení z Libanonu do Tuniska způsobil jeho ještě větší odtrženost od bezprostředního vývoje v Gaze a na Západním břehu Jordánu, a především, OOP se v první polovině 80. let setkávala spíše s neúspěchy.

Zato moc HAMAS a Islámského džihádu začala růst, protože se jednalo o skupiny působící přímo mezi Palestinci a jejich představitelé tak věděli, jak si je získat. Zatímco se Islámský džihád zaměřoval na vedení protiizraelských útoků a HAMAS si zlepšoval postavení veřejně prospěšnou činností, kterou rozšířilo zvláštní pomoc Palestincům zvláště výrazně poškozeným intifádou, OOP svou přítomnost na

palestinských územích spíše omezila.

Palestinská větev Muslimských bratrů, z níž HAMAS vzešel, začala s protiizraelskými útoky již po r. 1982, když vznikla Skupina palestinských mudžáhidů a r. 1988 zřídil vlastní ozbrojené křídlo také HAMAS. Již v průběhu následujícího roku přišlo s prvými útoky. Od dubna 1993 začalo vést útoky sebevrahů, přičemž vždy uvádělo, že ti, kdo takovýto čin podniknou, se k tomu rozhodnou výhradně o své vůli a zostra zavrhovalo obvinění z údajného nátlaku k účasti na tomto projevu terorismu. V průběhu let 1991 – 1992 se přeměnilo na Brigády mučedníka šejcha Izzedína al – Kásáma / pojmenované po představiteli protibritského odboje zabitým r. 1935 / a v této podobě působí dodnes.

Násilí HAMAS nesměřovalo zdaleka pouze proti Izraelcům, které považoval vždy za vojáky a nikdy za nebojující obyvatelstvo, a jejich palestinským spolupracovníkům. Na seznamu jeho nepřátel stáli na předních místech ti Palestinci, kteří nežili v souladu s islámem. Na tyto „zkažené muslimy“ ozbrojená část HAMAS velmi často útočila.

Jásínův přechod k protiizraelskému boji až do konce, který viděl jedině coby založení islámského státu, zahrnující celé území Palestiny v rozměrech z doby mezi světovými válkami, kdy se nacházela pod britskou mandátní správou a s Jeruzalémem jakožto hlavním městem, shrnují velmi podrobně stanovy HAMAS vydané r. 1988. Obsahují zavržení jiných prostředků dosažení uvedených cílů než džihádu, jehož se musí účastnit muslimové obojího pohlaví, a výzvy všem „skutečným“ muslimům v zahraničí, aby HAMAS co možná nejvíce podpořili. Vyslovují uznání jiným islamistům, hrdost na to, že HAMAS pochází z Muslimského bratrstva, kterého si ze všech islámských hnutí váží nejvíce, a představuje jeho palestinskou větev, a souhlas s ne – nábožensky založenými palestinskými nacionalisty stran jejich vztahu k Izraeli za předpokladu, že s ním nevstoupí do vyjednávání, ale vždy proti němu povedou boj a nespojí se s

„Západem“ anebo komunisty.

V září r. 1989 zatkl Jásína izraelské úřady, následujícího roku dostal trest doživotního vězení, část velitelů HAMAS se přesunula do zahraničí, hlavně do Velké Británie / Londýn / a USA / Springfield ve Virginii /, odkud řídila činnost na palestinských územích do r. 1993.

To, že FATAH podpořil v prohlášení z r. 1991 Irák, znamenalo ukončení přílivu peněz od dosavadního spojence, Saúdské Arábie, která se rozhodla přesunout svou pomoc na HAMAS, jenž se vždy, na rozdíl od spíše nábožensky nevyhraněného FATAH, choval coby islámské hnutí, a tak stál saúdské ideologii mnohem blíže. Dalším, dnes zřejmě nejsilnějším státním sponzorem HAMAS, se stal Irán, jemuž vzestup nového protiizraelského islamistického hnutí velmi vyhovoval.

Stejně jako u Muslimských bratrů jde také v jeho případě o sunnitskou skupinu, ovšem jeho představitelé tvrdí, že si váží podpory od každého muslima, které velmi zapotřebí, protože náklady na provoz sítě veřejně prospěšných zařízení spotřebují velkou část jeho příjmů. HAMAS se vždy vymezoval záporně k dohodám mezi Izraelem a OOP, především pak smlouvě uzavřené v Oslu r. 1993, v níž se tyto strany shodly na vytvoření palestinské samosprávné oblasti v Gaze a v Jerichu. Vzhledem k tomu, že jejich zřízení chápalo mnoho Palestinců jako alespoň částečný úspěch a možná i coby první krok na cestě směrem k samostatnému palestinskému státu, vliv OOP mezi nimi znovu vzrostl.

Izrael sice význam HAMAS nepodceňoval, ovšem někteří jeho představitelé přesto velmi pochybovali, že by mohl znamenat sílu, která by zvítězila ve volbách do zastupitelských složek palestinské samosprávy, a tak ji ovládla. K prvním volbám palestinského parlamentu / Zákonodárna rada / došlo v lednu 1996. Vzhledem k neúčasti HAMAS a Islámského džihádu zcela jednoznačně zvítězila skupina FATAH / cca 75 % odevzdaných hlasů / podporující dosavadního palestinského prezidenta Jásira Arafata, jež tento úspěch dokázal ještě o něco přesvědčivěji

zopakovat v prezidentských volbách / podpora ve výši 88 % /.

HAMAS vedl v průběhu 90. let vlnu útoků proti Izraeli s cílem dosáhnout zastavení vyjednávání vedoucích k poklesu nepřátelství mezi ním a Palestinci. Na jaře r. 1996 se tak podařilo vyvolat dojem, že izraelská vláda vedená Šimonem Peresem / Strana práce / nedokáže dost účinně zajistit bezpečnost, což vedlo k vítězství pravicového seskupení LIKUD, stojícího proti dosavadnímu vládnímu přístupu k palestinskému národnímu hnutí, jež vidělo jako neúčinný proti palestinským teroristům, hazardérský, a proto Izrael velmi ohrožující, v parlamentních volbách v květnu 1996.

Selhání pokusu izraelských agentů o zabití Chálida Mašála, jednoho z velitelů HAMAS v Jordánsku r. 1997, a jejich následné zatčení, způsobilo v říjnu téhož roku Jásínovo propuštění z vězení, uvádělo se, že jde o jeho špatný zdravotní stav, ve skutečnosti šlo o jeho výměnu za zadržované agenty, což pro HAMAS znamenalo velký úspěch. Jásín se zpočátku nesměl vrátit do Gazy, musel se na několik měsíců přesunout do Jordánska, povolení k návratu do Gazy však získal ještě v tomtéž roce, a do Gazy přijel v říjnu 1997.

HAMAS vyhlásil několikrát dočasné pozastavení protiizraelských útoků, naposledy v březnu 2005, jež obvykle označoval coby projev umírněnosti, přičemž těchto období využíval k obnovení své sítě, již izraelské protiútoky způsobily velké ztráty. Během svého působení si získal výrazný vliv v některých odborech, a to hlavně v Gaze. Jeho vzestupu nepochybně napomáhala rostoucí úplatkářství a zneužívání moci v kruzích představitelů palestinské samosprávy, jimž proto důvěřovalo stále méně Palestinců.

Druhá intifáda, jež začala vstupem izraelského ministra bytové výstavby a vůdce LIKUD Ariela Šarona na Chrámovou horu v Jeruzalémě, kde stojí Omarova mešita, třetí nejposvátnější místo islámu, v srpnu 2000, což vyvolalo pobouření a potom násilnosti Palestinců jak ve východní části Jeruzaléma, tak na ostatních

palestinských územích, způsobila na obou stranách ještě hlubší nepřátelství, než jaké mezi nimi vládlo do této doby.

Palestinské projevy protiizraelské nenávisti se stávaly čím dál méně náhlými výbuchy nespokojenosti a mnohem více záležitostí řízenou především zástupci HAMAS a Islámského džihádu, také výrazně přibýlo sebevražedných útoků a ozbrojené křídlo HAMAS začalo používat rakety al – Kásám vlastní výroby, jež znamenaly vysoké ohrožení zvláště pro izraelské osady v Gaze, ale i pro izraelskou armádu.

Pomsta z izraelské strany se odehrávala také v bezohledné podobě, šlo často o bourání domů, v nichž žili protiizraelští útočníci anebo ti, jež Izrael z takové činnosti podezíral a zničení anebo zabavování jejich vlastnictví, což se odehrávalo už před začátkem druhé intifády, i když ani zdaleka ne v tak vysoké míře.

Protože se větší část druhé intifády nacházela v období po útoku al – Káidy proti Světovému obchodnímu středisku v New Yorku z 11. září 2001 a HAMAS patří k islamistickým skupinám, setkávaly se izraelské zásahy na palestinských územích s mnohem menšími projevy nesouhlasu než vstup do Libanonu r. 1982 a následná účast v tanních střetech, jež kromě protiizraelského odboje z OOP a Hizballáhu velmi tvrdě postihly zdejší obyvatelstvo. Izraelská armáda také provedla mnohem více útoků / hlavně leteckých / přímo proti velitelům HAMAS, než dosud, což způsobilo jeho nejvyšším vrstvám velké ztráty, a to včetně smrti Jásína a dalšího z jeho blízkých spolupracovníků a zakladatelů této skupiny, Abdula Azize al – Rantisího, na jaře 2004.

Jásín se stal mezi palestinskými islamisty již za svého života nejvíce uctívanou postavou a po smrti ho HAMAS chápal coby mučedníka, nebo ještě spíše šahída, tedy muslima, jenž zemřel při ozbrojeném džihádu. Této slávě velmi napomohlo, že se od svých 16ti let, když ho r. 1952 postihl úraz při fotbale, musel vzhledem k ochrnutí nohou pohybovat pomocí vozíku, i přesto / anebo právě proto, že se

s tím chtěl vyrovnat / se však vždy projevoval jako velmi usilovný účastník vedení palestinského odboje. Smrt mnoha postav ze zakládajícího okruhu HAMAS přispěla k zesílení jejího postavení mezi Palestinci, a to hlavně těmi z nich, jež postihly izraelské protiútoky a přístup palestinské samosprávy se jim jevil jako stojící na půli cesty mezi spoluprací s Izraelem a protiizraelským odbojem, a proto také neschopný ovlivnit vývoj v Gaze a na Západním břehu Jordánu v palestinský prospěch.

To se sice ještě neukázalo za prezidentských voleb v lednu 2005, v nichž se hledal nástupce Arafata, zemřelého v listopadu 2004, protože se jich HAMAS znovu nezúčastnil, což umožnilo vítězství Mahmuda Abbáse, podporovaného od FATAH, projevil se to však v tomtéž měsíci při volbách obecních zastupitelstev.

Největšího úspěchu se HAMAS domohl při parlamentních volbách v lednu 2006. Mnoho sdělovacích prostředků sice udávala větší pravděpodobnost úspěchu FATAH, jsem však zcela přesvědčen, že se jednalo v první řadě o jejich přání, ovšem dosavadní chování vládního FATAH mohlo jen velmi těžko přesvědčit většinu Palestinců, aby volili právě tuto skupinu. Po uveřejnění výsledků voleb 25. ledna se zjistilo, že HAMAS zcela jednoznačně zvítězil, a to obsazením 74 poslaneckých míst z celkem 132.

Zatím si však neujasnil poměr k prezidentu Abbásovi a sestavení vlády, jejímž předsedou se stal jeden z jeho vůdců, Ismail Haníja, si vyžádalo několik měsíců. V zahraničí se jeho vítězství setkalo – snad kromě Iránu a některých dalších islamistů – skoro všude buď s otevřeným zavržením, anebo alespoň ne se souhlasem. EU, která od r. 1999 poskytovala palestinské samosprávě peněžní pomoc, chce tento postup prodloužit pouze tehdy, pokud by se HAMAS vzdal prosazování svých zájmů násilím, uznal Izrael a souhlasil s dohodou z Osla z r. 1993, což HAMAS nechce udělat.

Izrael na vítězství HAMAS odpověděl přehrazením přístupu na palestinská území,

což zdejšímu hospodářství velmi škodí, nevyhovuje to však ani izraelským zaměstnavatelům, u nichž mnoho Palestinců pracuje. HAMAS zprvu prohlásil, že se bez podpory ze strany EU zcela obejde a pomoc si sežene jinde – dodá mu ji Irán. Zda by však Irán dlouhodobě zvládal vydržovat palestinskou samosprávu, se dá jen ztěží odhadnout a stejně tak i to, jestli se HAMAS může stát umírněnější silou, než dosud.

Na rozdíl od Iránu se u HAMAS nikdy nestalo, že by v něm někdy převládli méně vyhranění islamisté, i když část Palestinců by zřejmě jeho přeměnu na politickou stranu s převahu umírněnějších islamistů chtěla. Jeho zástupci sice vícekrát tvrdili, že vztahy s Izraelem by se za předpokladu některých změn z jeho strany, především úplného stažení ze všech palestinských oblastí a nejen z Gazy, jak se stalo v srpnu 2005, mohly zlepšit a mohlo by snad i dojít k uzavření míru anebo delšího příměří, nikdy ovšem z osnovy zásad HAMAS neodstranili články o boji až do jeho / anebo vlastního / zničení. K těm Izraelcům, jež se o ukončení nepřátelství s Palestinci snažili, především k předsedům vlád Jicchaku Rabinovi, Šimonovi Peresovi a Ehudovi Barakovi, se vždy vymezovali jako k nepřátelům, kteří – tak jako kdysi Vladimír Zeev Žabotinskij – neusilují o nic jiného, než o rozšíření Izraele / Erec Jisrael / od Nilu až k Eufratu a chtějí Palestince obelhat.

HAMAS uvádí, že uznává i jiná náboženství než islám, a to za předpokladu, že se jejich vyznavači chovají tak, že to neuráží muslimy. Současně jde o výrazně protižidovsky založenou skupinu. Pokud však HAMAS chce úspěšně vládnout, zřejmě se nevyhne přijetí umírněnější politiky, protože pouze spojením násilí proti nesouhlasícím a pomocí ze zahraničí pro podporující, se stav, v němž se palestinská území dnes nacházejí, nezlepší, a pokud jeho vláda neukáže Palestincům, že jim vládne úspěšněji, než FATAH, s nímž se od začátku r. 2006 nachází ve střetu přerůstajícím v palestinskou občanskou válku, mohla by se brzy setkat se stejným neúspěchem, jaký zažil FATAH v lednu 2006.

X. Al – Káida. Od začátků v 80. letech v Afghánistánu do 11. září 2001.

„Nač se vzájemně vyptávají? Na zvěst nesmírnou, o níž se mezi sebou přou. Však pozor, záhy poznají, a znovu: však pozor, záhy poznají!“

/ Korán XXVI., súra 78, 1 – 5 (Zvěst) /

Po vítězství v Afghánistánu se velká část zahraničních mudžáhidů vracela domů, v některých případech šlo pro vlády v jejich domovských státech vlastně o nežádoucí návrat. To se ovšem nevztahovalo na většinu saúdských veteránů a především ne na bin Ládina, jehož viděla velká část saúdských Arabů, včetně královské rodiny, jako hrdinu v boji s „bezbožnou“ velmocí.

Válka s Irákem r. 1990 tento stav zásadně změnila. Saúdské království by se iráckému útoku samo ubránilo jen ztěží. Irácký prezident Husajn sice ujišťoval saúdského krále o tom, že proti jeho zemi zaútočit nechce a jde mu o připojení Kuvajtu k Iráku, na dodržení tohoto příslibu se však rozhodně nešlo zcela spoléhat. Saúdská Arábie však získala hned dvě nabídky pomoci proti irácké hrozbě. Jedna z nich přišla z USA, jež se velmi obávaly, že by obsazení Kuvajtu nemuselo Husajnovi stačit, a že by se pod vlivem tohoto úspěchu mohl pokusit obsadit saúdská ropná pole, a tak se stát vládcem rozhodujícím o velké části světových zdrojů této suroviny.

S druhou možností pomoci pro saúdskou vládou se objevil bin Ládin. Podle jeho představ by saúdský stát udělal nejlépe, kdyby armádu a Saúdskou národní gardu posílili mudžáhidové pod vedením jeho spolupracovníků z afghánské války, přičemž jistě počítal s tím, že by se mu dostalo místa nejvyššího mudžáhida. Před válkou v Iráku se ostatně, jako pověřenec šéfa saúdské rozvědky, prince Turkího, podílel na výstavbě islámského odboje proti vládnoucím socialistům v jižním Jemenu, přičemž mu také tady pomáhali jeho mudžáhidové, jež prošli protisovětskou zkušeností z Afghánistánu. Protože i Iráčané patří mezi muslimy, i když se zřejmě nejedná o dost hluboce věřící muslimy, nevrhnou se do střetu s někým jako on, kdo si v muslimském prostředí získal takovou úctu.

Saúdský král Fahd jistě věděl, jak velkou nenávist by vyvolala přítomnost americké armády na jeho území, protože wahhabovský islám se k této možnosti staví jako

k nejhorsímu znesvěcení muslimské země, navíc rodiště proroka Mohammeda, a proto nejstarší muslimské oblasti, v níž těžko snáší přítomnost jiných muslimů než wahhabistů a „nevěřících“, kteří zde pracují, a k vstupu cizí armády tedy přistupuje s ještě vyhrocenějším odporem.

Na druhou stranu se bin Ládinův směr zdál příliš nezávislý na saúdské státní moci a již tehdy šlo o někoho, kdo si dovoluje útočit, i když zatím v nenásilné podobě, proti vnitřnímu uspořádání saúdského státu, ještě však ne proti králi, a jeho zahraničnímu působení, což mu procházelo hlavně proto, že saúdské úřady přece jen nemohly nebrat v úvahu vliv, jaký si u části obyvatelstva získal a jeho bratr patřil k nejvýznamnějším lidem ve státu, protože zdědil rozhodující část stavební společnosti, jíž založil jejich otec, a která dostávala ty nejdůležitější státní zakázky včetně úprav na posvátných místech islámu v Mekce a Medíně v 70. letech a později také výstavby amerických / ! / vojenských základen.

Nakonec se tedy král rozhodl pro vstup americké armády na saúdské území, a to s tím, že odsud po skončení války Američané co možná nejdříve odejdou. Setkal se však s projevy nesouhlasu jak ve vlastní rodině, tak mezi duchovními, a potom mezi velkou částí saúdských Arabů, což naznačovalo, že pobyt americké armády začnou dříve nebo později provázet střety, vztahující se na většinu společnosti, které mohou přerůst v násilnosti, a že k zachování své nezpochybnitelné moci musí vynaložit velkou snahu. Saúdská Arábie se do této doby nikdy neseťkala s něčím podobným, a to se jistě na vyhrocenosti této záležitosti výrazně podepsalo.

Bin Ládin se řadil mezi ty, kdo proti přítomnosti „nevěřících“ vojáků v pravlasti islámu vystupovali nejostřeji, což vycházelo z jeho představy o „Západu“, a o USA především, coby o dalších nepřátelích „skutečného islámu“ po rozpadu SSSR. USA se podařilo do určité míry snížit hladinu nesouhlasu v saúdských vládních kruzích tím, že získaly do protiiráckého spojení také další muslimské státy z oblasti Perského zálivu, takže se nestalo to, čeho se saúdský král velmi obával, totiž, aby

se jeho stát nenacházel v seskupení samých „nevěřících“, vedoucím válku s iráckými muslimy, což by znamenalo ideologicky ještě mnohem hůře obhajitelné jednání, a vyslání znamení saúdským islamistům, že Saúdské Arábii skutečně vládne zkažený muslim, jehož nutno odstavit od moci, a to jakýmkoliv způsobem. Bin Ládín se už v průběhu první poloviny 90. let zdaleka neomezoval pouze na útoky proti saúdskoarabským politicko – společenským poměrům, ale rozhodl se, pravděpodobně pod vlivem afghánského úspěchu, jehož hlavní význam představovalo navázání vztahů mezi islamisty z nejrůznějších částí světa, vést džihád přesahující území jednotlivých států, pokud možno všude tam, kde se mu zdálo, že se muslimové nacházejí v ohrožení od „nevěřících“. Mezi taková místa řadili islamisté již předtím Palestinu. Začal s podporou tamního protiizraelskému odboji tím, že vyzval k bojkotu amerického zboží, protože muslim, který si ho koupí, tak pomáhá nejsilnějšímu spojenci Izraele, což zase poškozuje Palestinu. Protože bin Ládín nejenže nepřestal s projevy nesouhlasu se saúdskou vládní politikou, ale ještě své výhrady proti jejímu směřování / před muslimským světem hrála Saúdská Arábie nadále úlohu nejzbožnějšího z jeho států, a viděla sebe samu coby jediného skutečného pokračovatele původního islámu, současně ovšem spolupracovala s USA, jejichž vojenské základny na jejím území zůstaly / vyhranil, saúdské úřady ho, po několikaměsíčním nátlaku, donutily r. 1991 odejít do zahraničí, a to zprvu do Súdánu.

Al Káida již velmi brzy po skončení první války USA a jeho spojenců proti Iráku začala vést teroristickou činnost, a to převážně mimo saúdské území. R. 1993 provedla několik útoků proti svému nejsilnějšímu soupeři, USA. Jednalo se o výbuchy ve Světovém obchodním středisku v New Yorku a v somálském Mogadišu.

Zatímco prvním z uvedených útoků sledovala al – Káida patrně záměr vyslat Američanům znamení, že proti nim zasáhne kdekoliv, včetně jejich domovského

území, pokud se z muslimského světa nestáhnou, její vstup do prostředí ovládaném střety mezi somálskými klany a armádou USA, jež zde vedla misi, která měla vnitřní poměry v Somálsku, postiženém občanskou válkou, urovnat a dosáhnout jejího ukončení, se snažil předejít tomu, co se stalo předtím v Saúdské Arábii, tedy trvalejší vojenské přítomnosti USA.

Jako zvláště varovná se ukázala skutečnost, že mnoho ze spolupracovníků al – Káidy, jako slepý šejch Omar A. Rahmán, působící předtím mezi egyptskými islamisty, na newyorském útoku, žilo v USA již delší dobu a vystavělo si síť vlivu mezi muslimskými obcemi hlavně v New Yorku / Brooklyn, Queens a severní část Jersey /, což znamenalo, že se zástupci al – Káidy, kteří přijeli ze zahraničí, aby útok spáchali, mohli spolehnout na místní zdroje pomoci, pokud by ji potřebovali. To, že se USA ze Somálska po šesti měsících od útoku stáhly, si al – Káida patrně vyložila jako svůj další úspěch, velmi podobný, i když rozsahem menší, tomu, co se stalo v 80. letech v Afghánistánu. USA však tehdy al – Káidu ještě neznaly, což se v průběhu druhé poloviny 90. let zásadně změnilo.

Al – Káida nenechávala nikoho na pochybách, čeho že vlastně chce dosáhnout. Usilovala o stažení USA, a vlastně všech vlivů, které neuznávala jako islámské, z muslimského světa, což by znamenalo začátek vývoje vedoucího k založení nového kalifátu.

K širšímu povědomí o povaze způsobu, jímž se prosazovala, přispěly hlavně bombové útoky na americkou vojenskou misi v Rijádu / 1995 / a následujícího roku na armádní základnu USA v Dahránu v Saúdské Arábii, jejich velvyslanectví v Nairobi v Keni a v Daar es Salaam v Tanzanii / 1998 /, a válečnou loď Cole v Adenu / 2000 /, které patrně spáchala, což r. 1996 způsobilo její zařazení na seznam nepřátel USA a snahu směrem k Súdánu, aby bin Ládina vyhostil, čehož USA r. 1996 po opakovaném nátlaku dosáhly. Al – Káida stála patrně taktéž za neúspěšným pokusem o Mubarakovu vraždu při jeho návštěvě v Addis Abeba r.

1994, ostatně její spolupráce s GI / Gama'á Islamiya / by tomu velmi odpovídala. Bin Ládín se potom přesunul do Afghánistánu, a to na pozvání od Abdula Rasúla Sayyafa ze Severního společenství, přičemž se súdánskými islamisty nepřerušil spolupráci. Po vzestupu islamistů z Talibanu se bin Ládín rozhodl uzavřít s tímto hnutím společenství. Al – Káida sestavila seskupení zahraničních mudžáhidů, kteří přišli bojovat na straně Talibanu / „55. brigáda“ /, jež se v období od r. 1997 do r. 2001 účastnilo tažení proti jeho nepřátelům.

Protože teroristické útoky této skupiny proti USA pořád pokračovaly, ostřelovaly USA koncem srpna 1998 Afghánistán a Súdán, což se ovšem neseťkalo s úspěchem – islamisté vládnoucí v obou státech poskytovali úkryt al – Káidě i nadále.

Al – Káida vešla bezpochyby v nejširší známost útokem proti Světovému obchodnímu středisku a Pentagonu z 11. září 2001. Záměr zaútočit na USA přímo na jejich vlastním území zřejmě vyvolal nesouhlas mulláha Omara, vůdce Talibanu, jenž si uvědomoval, že pak by jistě následoval protiútok USA, a to jak proti al – Káidě, tak proti všem, kdo ji podporují. Omar by spíše chtěl, aby al – Káida zasáhla některý izraelský anebo jiný židovský cíl. Bin Ládín a Omar se shodovali v představě o tom, že úspěch v boji proti USA, i kdyby snad i jen krátkodobý, bezpochyby přinese větší slávu jejich skupin v „proti – Západně“ vyhrocené části muslimského světa, a ovšem více peněz, a také příchod dalších mudžáhidů.

Tažení USA proti al – Káidě a Talibanu v Afghánistánu začalo už 22. září 2001, přičemž velkou část pozemních zásahů vedlo Severní společenství, jež dostalo pomoc od USA. Tyto události způsobily konec vlády Talibanu v Afghánistánu, ne však konec jeho zdejšího působení. Jeho zbytky se spolu s přeživšími představiteli al – Káidy přesunuly do těžce přístupných míst v horách, odkud v současnosti pokračují ve vedení útoků proti afghánské vládě stojící na straně USA.

To však neznamena, že by se působení al – Káidy omezilo pouze na tuto oblast. Po

dobytí Iráku spojenectvím vedeným USA na jaře 2003 se v Perském zálivu, hlavně v Iráku, Kuvajtu a Saúdské Arábii, rozšířila teroristická činnost islamistů, kteří se často vymezují jako její součást anebo místní spojenci.

Ideologie al – Káidy vychází jednak z Kutbových prací, dále se potom opírá o spisy některých středověkých autorů, hlavně Achmada Ibn Taymiyi, jenž se ve 13. století vyslovoval za sjednocení muslimů proti Mongolům. Ze současných uznává hlavně saúdkoarabského duchovního Safara al – Hawaliho, jednoho z představitelů odporu proti stavbě základen armády USA v Saúdské Arábii.

Bin Ládín velmi často přirovnával USA k tehdejší mongolské říši. Jeho podíl na ideologii al – Káidy představují dvě fatwy, „Vyhlášení války Američanům okupujícím zemi dvou svatých míst“ / 1996 / a „Prohlášení Světové islámské fronty o džihádu proti Židům a křižákům (představitelům „Západu“, v nichž vidí pokračovatele středověkých tažení „ve jménu rozšíření křesťanství“) “ / spoluautorem Zavahrí. Khost, Afghánistán, 23. únor, 1998 / , obsahující osnovu džihádu.

Tradicionalističtí muslimští duchovní se k vydání těchto spisů nestavěli vstřícně, protože jak bin Ládín tak Zavahrí pro vydání fatwy postrádali patřičné nábožensko – právní vzdělání, první z nich se v Saúdské Arábii vzdělával hlavně v obchodních oborech, zatímco Zavahrí vystudoval lékařství. Nezdá se však, že by tato skutečnost islamistům nějak zvláště překážela, k těm z duchovních, kteří je nepodporovali, se ostatně stejně často vymezovali jako ke „zkaženým“ muslimům, a proto k nepřátelům.

Při pobytu al – Káidy v Súdánu a v Afghánistánu se ukázal jako významný bin Ládínův hospodářský vliv, oba tyto státy patřily k velmi chudým oblastem světa, takže si zde vládnoucí islamisté příchodu bohatého spojence velmi vážili.

Vzhledem k příbuzenským vztahům některých z nich k bin Ládínovi ho nemohli vydat do rukou „nevěřících“, protože by tím jistě vyvolali vlnu nenávisti mezi

svými podřízenými, kteří by se k takovému jednání postavili jako k zradě hrdiny bojujícího za rozšíření islámu, kterou proto nutné ztrestat smrtí.

XI. Džihád coby součást války národních hnutí za nezávislost na ústřední moci v Evropě a na Kavkaze v 90. letech 20. století.

„Každá Anglie má svoje Irsko a každé Irsko má svůj Ulster.“

/ Hugh Seton – Watson /

XI. / 1. Válka v Bosně a islamismus.

„Za Titovy vlády začala zkaženost mých souvěrců ... chceme však snášetlivé soužití se zástupci jiných náboženství ... a nechceme jít ve stopách Saúdské Arábie!“

/ efendi Besim Čanić, Tuzla, červenec 1994 /

V 90. letech začaly v souvislosti se střetem mezi národními hnutími v Jugoslávii o právo na nezávislý stát, a následně potom o vymezení jeho hranic, ozbrojené střety, a to napřed ve Slovinsku, později v Chorvatsku a Bosně a nakonec v Kosovu. Stran vymezení národa v jednotlivých nacionalistických skupinách převažoval etnický rozměr nad občanským, a to zcela navzdory tomu / anebo právě proto /, že Bosna a Hercegovina představovaly na konci 80. let národnostně nejsmíšenější část Jugoslávie.

Pro islamismus se ze všech válek vedených na území předchozího jugoslávského státu ukázal za nejvýznamnější střet v Bosně, kde se od dob Osmanské říše nachází muslimské obyvatelstvo. Jde především o výsledek rozsáhlého tehdejšího přestupu slovanského obyvatelstva na islám, mnohem méně o příchod muslimů z její asijské části. Ve druhém případě šlo ve většině případů o Turky.

Účastnili se ho často ti islamisté, kteří první zkušenost s džihádem získali v Afghánistánu a před příchodem do Bosny anebo po skončení tohoto nasazení přešli do Alžírka anebo Čečenska. Někteří z bosenských muslimských duchovních jejich příchod velmi podporovali a v souvislosti s jejich nasazením vzniklo r. 1992 několik středisek pro získávání a přípravu mudžáhidů pocházejících z místního

prostředí.

Na setkání představitelů muslimských států v saúdské Džiddě v prosinci 1992 se jeho účastníci usnesli na podpoře, a to jak peněžní tak v podobě zbrojních dodávek, pro Bosnu, dále také vyzvali OSN, aby co možná nejvíce pomohla bosenským muslimům. Syn bosenského prezidenta Bakir Izetbegović žádal v listopadu 1994 o zbrojní pomoc a vyslání mudžáhidů také v Iránu.

Zahraniční mudžáhidové se snažili zachovat si nezávislost na bosenské armádě a někteří z nich získali tamní občanství jako vyznamenání za účast v boji za prosazení bosenské nezávislosti, anebo také přes svatbu s místními Muslimkami. Mnohdy se jednalo o krajní islamisty, jejich vůdci se po skončení bosenského působení často podíleli na dalším šíření džihádu, někteří z nich se stali představiteli al – Káidy, anebo jejími spolupracovníky, což bosensští Muslimové, kteří ovšem většinou nepatřili k příliš fundamentalistickým nebo dokonce „proti – Západním“, zdaleka ne vždy viděli jako výhodu, současně si však uvědomovali, že zahraniční pomoc velice potřebují a rozhodně nestáli v natolik silném postavení, aby si mezi jejími poskytovateli mohli vybírat.

To se však nevztahovalo na všechny z jejich vůdců, včetně prezidenta Alii Izetbegoviće, který r. 1970 v knize Islámská deklarace uvedl, že islám se nesnese s těmi politickými uspořádáními, jež z něho nevycházejí, ve vztazích mezi muslimským a ostatním světem nelze usilovat o soužití, a muslimové musí usilovat o založení islámského státu.

Izetbegović nechtěl vyjít vstříc požadavku USA na vykázaní zahraničních mudžáhidů z Bosny z r. 1998. USA je začala, pod vlivem útoků islamistů proti americkým cílům v 90. letech, chápat stále více jako nebezpečí. Izetbegović během svého prezidentství nedosáhl, a zřejmě se o to příliš nesnažil, odchodu všech zahraničních mudžáhidů.

Válka v letech 1992 – 1995 znamenala posun části bosenských Muslimů směrem

k vyhraněnějšímu islámu, což se projevilo hlavně v oblastech Bugojna, Tešanje, Travniku a Zenice. Tehdejší střet mezi bosenskými Muslimy, Chorvaty a Srby ovšem neznamenal zápas pouze mezi islamisty a „nevěřícími“, i když náboženství stálo při vymezení národnosti na předním místě. Muslimové a Chorvati, nábožensky velmi odlišní, se po část války spojili proti Srbům. Kromě toho ne všichni Muslimové, jako bývalý ředitel zemědělské společnosti Agrokomerc Fikret Abdić, ovládající okolí Bihaće v severozápadní Bosně a spolupracující střídavě s Chorvaty a Srby, navíc uznávali Aliju Izetbegoviće za svého vůdce. V současnosti se nezdá, že by bosenští Muslimové projevovali výraznější podporu islamistům, jejich přítomnost v Bosně se však nesmí podceňovat, protože Bosna dnes patří k oblastem s přinejmenším velmi nevyrovnanými hospodářskými poměry, které často přispívají k vyostření politicko – společenských vztahů.

XI. / 2. Vliv islamistů v Čečensku.

„Nikdy neskloníme hlavy ...“

/ úryvek z čečenské národní hymny /

Také války v Čečensku / 1994 – 1996, 1999 – 2002, střety mezi proruskou vládou a odbojem však pokračují dodnes / vycházely více z nacionalistického než z náboženského základu, většina Čečenců se však hlásí k islámu, což – při nepřátelství mezi nimi a Ruskem jako ne – muslimským státem, znamená, že zahraniční islamisté takto získávají základ pro to, aby na tomto území vedli džihád, jenž vyhlásil čečenský muftí Achmad Kadyrov, pozdější prezident / od října 2003 do jeho vraždy v květnu 2004 /. Vzhledem k blízkosti čečenských válek k poloze ropovodu dopravujícího kaspickou ropu směrem na západ dostaly tyto střety velký hospodářsko – strategický význam.

V jejich průběhu se někteří z čečenských velitelů odboje jako Šamil Basajev často vyslovovali ve prospěch posunu Čečenska směrem k vyhraněnějším částem islámu, především k wahhabovství. Podobně se také vymezuje současný předseda čečenské vlády Ramzan Kadyrov, syn Achmada Kadyrova, který se často staví za prosazování změn ve prospěch silnějšího vlivu islámu na společnost, a to hlavně v uspořádání rodiny, a vystupuje proti pití alkoholu a hazardním hrám jakožto islámu cizím a společensky velmi škodlivým činnostem.

Kadyrov patří k účastníkům první války proti Rusku v 90. letech, dnes se však nachází spíše mezi proruskými politiky, zatím se nemůže, vzhledem k nízkému věku, stát prezidentem, jedná se však o významného účastníka vývoje v Čečensku, což souvisí s tím, že vlastní soukromé ozbrojené síly, které zde znamenají nejvýše významnou část vnitropolitického vlivu.

Válek v Čečensku se účastnilo několik saúdských mudžáhidů, především šejch S. S. A. al – Suwailem, „Chattáb“, který se stal jedním z hlavních Basajevových

spojenců. Jednalo se o mudžáhida účastnícího se po afghánské válce proti SSSR džihádu ve střední Asii, hlavně v Tádžikistánu, a potom v Čečensku. V březnu 2002 ho otrávil dopis, jenž mu předal vrah najatý ruskou tajnou službou / FSB /, což z něho udělalo velmi uctívanou postavu mezi částí čečenských muslimů a mezi islamisty vůbec. Čečenští politici často hrdě prohlašují, že patří do muslimského světa, někteří z nich, jako Basajev / zabitý r. 2006 vrahem jednajícím podle některých zpráv na základě příkazu ruské Federální bezpečnostní služby / se sice vymezovali souhlasně k působení takových skupin jako al – Káida, ovšem současně s tím tvrdili, že s ní zatím nespolupracují.

Protože čečenskou společnost spojuje kromě jazyka jedině islám, zatímco klanové uspořádání ji velmi rozděluje, kterákoliv zdejší vláda z toho musí, podobně jako v Pákistánu, vycházet, chce – li se prosadit jinak než jen pomocí násilí / ostatně ani tento přístup neuspěl, jak se v 90. letech ukázalo, protože jde o těžko přístupnou oblast s velmi silnou tradicí odboje proti cizí vládě /.

XII. Islamisté a válka v Iráku od r. 2003. Teroristické útoky spáchané v souvislosti s iráckou válkou: Istanbul, listopad 2003, Madrid, březen 2004, Londýn, červenec 2005.

„Což jsme již předchozí nezahlubili a nedali je následovat jinými? Takto my budeme jednat s hříšnými!“

/ Korán, XXV., súra 77, 16 – 18 (Vysílané) /

„Žádný obeznaný státník se neptá „Vychází (stát) z uznatelného národa?“ (Anebo, jak by se zřejmě ptali Clinton a Blair – „je multi – etnický?“). Spíše se ptá „Je stabilní?“, „Má obecně uznávanou hranici?“, „Ovládá zdejší vláda opravdu

svoje území? “ a „Má oddanost občanů? “

Mezi iráckými šíitskými muslimy se zprvu nacházelo více islamistů, než v řadách sunnitské menšiny, jejíž zástupci Irák až do jara 2003 ovládali. Jejich vláda se ovšem nevyznačovala islámským obsahem v tom smyslu, jak to chtěli islamisté. Všichni / vždy sunnitští / tehdejší vládcí Iráku řídili státní záležitosti zcela autoritářsky a jakýkoliv projev nesouhlasu, mezi které působení šíitských / ale také sunnitských / islamistů bezpochyby řadili, velmi tvrdě pronásledovali, a usilovali o vytvoření takového stavu, aby náboženští představitelé obou větví islámu museli působit v shodě s jejich zájmy.

To postihlo několik šíitských duchovních, jež se v kruhu své náboženské obce stali velmi vlivnými a stáli proti sunnitské vládě. Ajatolláh Mohammed Baqir al – Sadr, autor spisu Iqtisaduna / 1960 – 1961 /, v němž se vymezil záporně k marxismu a „západnímu“ kapitalismu jako společenským řádům stojících zcela v protikladu k islámskému společenství, jež jediné uznával, začal spolu s Mohammedem B. al – Hakimem vést od 60. let šíitské islamisty. Mezi nimi působil také iránský ajatolláh Ali al – Sistání, jenž v Iráku ukončil vzdělání a potom se zde usadil, na rozdíl od obou předchozích / a imáma Chomejního / odmítal přímou účast duchovních v politice, především pak Chomejního „právníkovu vládu“.

Oba autoritářští prezidenti vzešli ze strany BAAS, Achmed Hassan al – Bakr / 1968 – 1979 / a Husajn / 1979 – 2003 / vždy bojovali s takovými skupinami, které narušovaly jejich představu o jednotném arabském nacionalistickém státu, ovládaném diktátorským prezidentem / spoléhajícím se na armádu, na vlastní ozbrojené síly BAAS a část sunnitských Iráčanů, většinou straníků BAAS /. Mezi tyto síly patřil především šíitský a kurdský odboj. Během Husajnovy vlády se odehrálo několik šíitských protivládních útoků, žádný z nich však Husajna od moci neodstavil, a po těchto neúspěších následovala vždy pomsta, často plošné povahy.

Část šíitů se – převážně v 70. letech – rozhodla k spolupráci anebo přinejmenším k neútočení proti vládě, což jim umožnilo přístup k lepším životním poměrům, krytých příjmy z těžby ropy. Husajn se snažil získat si tuto část obyvatelstva také zohledněním jejich náboženských zvyků – narozeniny imáma Alího ibn Abú Táliba, ústřední postavy šíitského islámu, se staly iráckým státním svátkem. K americkému útoku proti Iráku na jaře 2003 vedlo přesvědčení prezidenta George W. Bushe a rozhodující části představitelů americké zahraniční a bezpečnostní politiky o tom, že právě Irák stál za útokem z 11. září 2001, který představu o bezpečnosti USA na domácím území velmi tvrdě zasáhl. Někteří z nich se nechtěli omezit pouze na odstavení Husajna od moci a vytvoření proamerické, pokud možno demokratické, irácké vlády, ale usilovali o to, aby se tak uvedl v chod vzor pro politické změny v dalších sousedních „darebáckých / protiamerických / státech“, v Iránu a v Sýrii / uvažoval se také útok proti Egyptu, Saúdské Arábii a Severní Koreji /, které by vedly k pádu tamních vlád a ustavení nových, jež by se staly spojenci USA. USA s podporou několika dalších států, jejichž okruh však nedosáhl širě z protiirácké války z období 1990 – 1991, Irák během jara 2003 rychle obsadily, zbavily Husajna a BAAS moci a přešly k přípravě obsazeného státu k volbám, jež měly přivést k moci ty Iráčany, kteří by změnili zdejší poměry tak, aby se to shodovalo s osnovou o přechodu k proamerické demokracii. Většina obyvatelstva se k Husajnově vládě jakožto k oprávněné nehlásila, a ta část protiamerického odboje, jež tvrdí, že Husajna podporuje, zahrnuje z jeho okruhu pouze menšinu. Nepřátelství části šíitských islamistů se pro USA a jejich místní spojence ukázalo jako mnohem nebezpečnější. Ajatolláh Ali al – Sistání se většinou snažil nezneřátelit si americkou správu, ostatně už na jaře 2003 vydal fatwu vyzývající irácké šíity, aby proti americké armádě neútočili. R. 2005 se nacházel mezi navrženými na převzetí Nobelovy ceny za mír.

Jiní šíitští vůdci jako pro – iránský duchovní Muqtada Sadr / zeť Mohammeda Baqira al – Sadra / přešli k rozsáhlému odboji proti USA, který začal od června 2003 a nejvíce se projevil v březnu 2004, kdy USA zakázaly Sadrův tisk al – Hamza, vydávaný od pádu Husajnovy vlády, a v souvislosti s tímto zásahem se v dubnu udály střety mezi šíitskými islamisty z Mahdího armády, ozbrojené části Sadrova hnutí, a americkou armádou, a to hlavně v bagdánském předměstí Sadr City a v části Karbaly, které Sadr ovládal.

Sadr usiloval o odchod USA z Iráku, a potom o přechod k islámskému šíitskému státu. Zástupci jeho hnutí pocházeli často z řad studentů a islamisté získali vliv také mezi částí policie, chudé šíity často oslovilo to, že chránilo šíitské čtvrti proti gangsterům, protože násilná zločinnost od konce Husajnovy vlády zaznamenala vzestup. Částečně získal podporu mezi některými sunnitskými islamisty. Boj mezi Sadrem a USA pokračoval v srpnu 2004, potom však Sadr přistoupil na příměří. Jde o vlivnou postavu v šíitské části Iráku, což si prozatímní prezident Mashal al – Yawer velmi dobře uvědomoval, a proto vyvinul snahu přesvědčit ho, aby se účastnil politického vývoje státu, a opustil předchozí prosazování se za pomoci násilí.

Sadr sice nepatří mezi nejvyšší duchovní, ovšem vzešel z jedné z nejvlivnějších šíitských rodin v Iráku / jeho otce zavraždili v únoru 1999 neznámí útočníci v Nadžafu, což se často připisuje za vinu Husajnovi /, což mu při jeho mocenském růstu velmi pomáhá, představitelé jeho hnutí se nacházejí hlavně v Národní nezávislé straně elit a kádrů, protože ale výsledky voleb z r. 2005 nevstoupily, pro neúspěch snahy o zajištění spolupráce skupin jejichž zástupci by zasedali ve vládě, v platnost, zatím nemohou působit v parlamentu.

Podpora této části islamistů může mezi šíitskými Iráčany narůst ještě více, protože jde o skupinu, proti níž předchozí sunnitskými muslimy vedené vlády vždy tvrdě zasahovaly, mnoho šíitů je tedy vidí jako hrdiny boje proti bezohlednému vládci.

I když se většina obyvatel Iráku stavěla k Husajnově pádu, jejich šíitská část potom z velké části i k jeho popravě v prosinci 2006, vstřícně, to ještě samo o sobě neznamená, že by chtěli, aby se z Iráku stala demokracie po „západním“ způsobu a patrně ještě méně to, aby Irák patřil k americkým spojencům. Hospodářský postih OSN proti Iráku zavedený několikrát v období od vstupu irácké armády do Kuvajtu v srpnu 1990 do r. 2003 / s částečným zmírněním od konce r. 1997, kdy vstoupil v platnost program OSN „ropa za potraviny“, který měl zabránit strádání iráckého obyvatelstva /, za jehož využitím stály USA, a rozsáhlé škody vzešlé z války na jaře 2003, se, i přes úsilí části amerických velitelů o co nejnižší poškození zařízení sloužících nebojícím, na výrazné přítomnosti protiamerické nenávisti jistě také odrazily, rozvrácené hospodářství se, i přes zavedení programu na obnovu, střetává s vysokou nezaměstnaností, což k ustáleným a uspořádaným politickým poměrům nenapomáhá.

Odstavení většiny státních zaměstnanců spojených s BAAS z jejich míst a postupný návrat části z nich zpět vyslal znamení, že se příslibu o odstranění přetrvávajících součástí Husajnovy vlády nemůže příliš věřit. Zprávy o ponižování a násilí od amerických strážců proti zadrženým ve vězení Abú Ghraib na přelomu r. 2003 a 2004 u mnoha Iráčanů protiamerické přesvědčení velmi posílily.

Podobně jako předtím v 80. letech Afghánistán se stal také Irák od poloviny r. 2003 místem, které někteří islamisté, především ti, jež působili v hnutích nevázaných rozsah své činnosti přímo k přesně vymezenému území, považovali za těžiště střetu mezi muslimským a „nevěřícím“ světem a svou účast v tomto džihádu chápali jako své prvořadé poslání.

Již v říjnu 2003 provedli raketový útok proti bagdádskému hotelu al – Rašíd, sídlu americké správy Iráku, což ukázalo, že na její představitele mohou zaútočit vlastně kdekoliv, a že USA Irák ovládají jen zčásti. Zahraniční skupiny, bojující proti přítomnosti USA v Iráku, mezi nimi také část sítě al – Káida a s ní úzce spojený

okruh soustředěný okolo Zarkáviho / „Skupina jednoty věrných a džihádu“ /, pocházejí převážně ze sunnitského prostředí. Někteří z jejich vůdců, ať už jde o ideologické vzory anebo o velitele teroristů, se stali v povědomím vyhraněné části muslimů bojovníky za zájmy „slabých“ proti nejmocnějšímu státu světa, a proto zde stojí ve vysoké úctě.

Velkou část teroristických útoků namířených proti složkám irácké správy anebo přítomnosti USA se nezdařilo objasnit a zjistit pachatele, což vytváří stav, v němž se směrem k uspořádanějším a bezpečným poměrům postupuje jen ztěží.

Protiameričtí útočníci většinou neusilují o dosažení takového stavu, aby potom šlo přejít k vyjednávání s USA. Dosud sice neuveřejnili přesnější politický program, ale snaží se přesvědčit irácké muslimy, že stojí na jejich straně a prosazují vlastně také jejich zájmy. Mnozí z nich opustili používání takových přístupů, které vyvolávají nenávist veřejného mínění, zejména pak útoky proti voličům, velmi si také vybírají cíle únosů, jestliže pocházejí ze zahraničí, většinou se jedná o občany států, které se účastní zahraniční části správy v Iráku, a takto chtějí vyvinout na jejich vlády nátlak, aby odsud svoji přítomnost stáhly.

Irák se snadno může stát tímtéž, čím se předtím stal Afghánistán, tedy místem, kde se šířitelé džihádu ještě více zdokonalí v boji se svými soupeři, a své zkušenosti co možná nejdříve využijí v dalších střetnutích. Výsledek války z r. 2003 nezbavil tuto oblast protiamerických teroristů, vývoj v Iráku vypovídal o zcela opačném zjevu, a to o vzestupu krajní části islamistů, která vidí v džihádu jediný způsob jednání s „nevěřícím“, kterého chápe vždy coby nepřítele, a jestliže tohoto protivníka lze jen ztěží, pro jeho příliš velkou početní a technickou převahu, zničit, snaží se ho odsud vyhnat prostřednictvím rozsáhlé teroristické činnosti.

USA se od začátku války v Iráku staly nejvíce nenáviděným státem v muslimském světě, což se vztahuje i k jeho umíněnějším částem, a jestliže se mnoho muslimů vyslovilo proti spáchání útoku z 11. září 2001, válku z jara 2003 považovali často

za projev jejich úsilí získat co možná největší přístup k iráckým ropným zdrojům spojený s nepřátelstvím USA, coby nejsilnějším spojencem Izraele, k muslimům na Středním Východě.

Projevy prezidenta Bushe a jiných zástupců americké vlády o tom, že islám sám o sobě neznamená základ pro protiamerický terorismus, se neukázaly jako dost přesvědčivé, aby tento vývoj z větší části změnily, kromě toho je zpochybňovala jiná jejich prohlášení, že „kdo není s námi, je proti nám“, a mezi částí architektů zahraniční politiky USA navíc vládne představa, že islám se ze své podstaty chová k „Západu“ vždy nepřátelsky.

Válka v Iráku se kromě toho střetává se vzrůstajícím nesouhlasem také v USA. Zatímco levicové skupiny chápou vstup americké armády do Iráku coby projev nežádoucí útočnosti a chamtivosti představitelů jejich vlády, pravicová část nesouhlasících poukazuje spíše na to, že Irák a al – Káida nikdy nežily v protiamerickém spojení, a válka s Irákem proto postrádá smysl, navíc stojí americké občany čím dále více peněz, nemluvě o narůstajících lidských ztrátách, a ke všemu nedokázala snížit hladinu působnosti nepřátelských teroristů, naopak jim vlastně pomohla posílit představy o USA coby bytostně proti – muslimském státu, a tak rozšířila okruh jejich podporovatelů. V obou těchto velmi rozvětvených skupinách se objevují varování, aby se Irák nestal druhým, možná ještě horším Vietnamem.

Projevy nesouhlasu se začaly na jaře 2006 ozývat také od bývalých amerických generálů. Prezident Bush se vždy hlásil k válce v Iráku jako k přední záležitosti americké národní bezpečnosti, a nenechal nikoho na pochybách o své přetrvávající podpoře této části zahraničního působení USA. Nástupce Donalda Rumsfelda v úřadu ministra obrany Robert Gates ovšem přiznal, že USA vítězství v Iráku rozhodně nedosáhly.

Irácké sunnitské a šíitské protiamerické skupiny sice útočí proti stejným soupeřům,

ale jinak zatím jejich zájmy nic dalšího nespojuje, což ostatně vychází z velmi vyhoceného vztahu vládnoucímu mezi oběma hlavními větvemi islámu v Iráku. Že se jedná mnohdy o velmi vyhraněné střety, se často projevuje také při sebevražedných útocích vedených v mešitách, protože jde o místa s velkým soustředěním vyznavačů nepřátelského náboženství.

Současný stav Iráku, zvláště, jestliže by se nacházel na současné úrovni děle, by mohl vyslat znamení pro saúdskoarabské islamisty, že, pokud se dostatečně vynasnaží, ohrozí tamní vládu, a že tato možnost ostatně neznamená nic mimo jejich možnosti, když ani nejsilnější stát na světě neuspěl ve snaze ovládnout Irák a uvést zde v činnost obsah svých předválečných záměrů.

Vzestup počtu saúdského obyvatelstva se projevil v tom, že se rozsah přerozdělovaných výhod, zabezpečených příjmy z těžby ropy, poskytovaných saúdským státním příslušníkům, zúžil / i když Saúdská Arábie nadále patří k velmi bohatým státům /, a to vyvolává jejich nespokojenost, čehož by mohli využít islamisté.

Al – Káida se od r. 2003 velmi zaměřila na zúžení zahraniční účasti v irácké válce a později správě, současně však vyvíjela svou činnost namířenou proti druhému z jejích hlavních nepřátel, proti Židům. Bin Ládín v této souvislosti zvláště uváděl, že jeho skupina chce kromě USA a Velké Británie zaútočit hlavně v těch státech, které v Iráku vydržovaly vojenskou přítomnost, v Austrálii, Itálii, Japonsku, Polsku a Španělsku.

K jednomu z prvých velkých útoků na území spojence USA, k nimž se přihlásila, ovšem došlo v Turecku, kde v průběhu listopadu 2003 vybuchly nálože sebevražedné skupiny u dvou istanbulských synagog a koncem měsíce u britského velvyslanectví a zdejší pobočky banky HSBC.

Mezi zabitými se nacházel britský generální konzul R. Short, většina mrtvých ovšem pocházela z řad tureckých muslimů, ale většina těch islamistů, kteří

připravují teroristické útoky anebo se jich účastní, v této skutečnosti nevidí nic, co by stálo v zásadním rozporu s jejich ideologií, naopak, jestliže jde o „pravé“ muslimy, potom jistě považují smrt v džihádu za svou nejvyšší povinnost. Jestliže tímto zásahem al – Káida sledovala záměr ukončit britskou přítomnost v Iráku, neuspěla, i když ji většina jejích obyvatel považovala za velmi nesprávný tah. Zato útok skupiny islamistů proti nádraží v Madridu v březnu 2004, splnění svého záměru, odchodu španělské armády z Iráku, bezesbytku dosáhl. Jeho načasování na 11. březen souviselo zjevně s tím, že k útoku proti Světovému obchodnímu středisku v New Yorku, který mohl zčásti, hlavně co do vlivu na veřejnost, sloužit za vzor, došlo také 11. den v měsíci. Tato událost vyvolala ve Španělsku jednak rozsáhlé projevy veřejnosti proti terorismu, a současně právě to, co si ti, kdo útočníky řídili, především kladli za cíl, tedy stále stoupající hladinu nesouhlasu s pobytem armády v Iráku, která vedla k ovlivnění rozhodující části voličů v nastávajících parlamentních volbách, jež se vyslovili vstřícně k změně v úřadě předsedy vlády, jímž se po zástupci Lidové strany José Maria Aznarovi stal socialista José Luis Zapatero, který stál proti španělské podpoře USA v Iráku, a po převzetí předsednictví vlády začal se změnami vedoucími k ukončení této zahraniční účasti.

Útok v londýnském metru z července 2005 vyvolal úvahy o tom, zdali Velká Británie nepomáhá USA přespříliš, a jestli se výška jejích ztrát nedostává nad úroveň přínosů. Po útoku ve skotském Lockerbie v prosinci 1988 znamená spirála výbuchů spáchaných sebevražednou skupinou v londýnském metru a autobusu druhý nejničivější zásah teroristů na britském území a kromě toho pak také prvý zdejší projev působnosti těch z šířitelů džihádu, kteří vedou boj i za cenu sebevraždy.

Ze spáchání tohoto činu podezíraly tamní úřady hlavně al – Káidu a také Brigádu Abú Hafs al – Masrího, zatím se však zdá pravděpodobnější, že ho provedla

osamocená skupina, která si vzala útoky někoho ze známějších teroristů za vzor, zprávy, které po sobě někteří z útočníků zanechali, vypovídají o tom, že chtějí zasáhnout proti vládě, jež se účastní války proti muslimům v Iráku.

Protože útočníci pocházeli z muslimů žijících většinu dospělého života, anebo už od narození, ve Velké Británii, rozvinuly se také úvahy, zda způsob soužití s muslimy v té podobě, jak to dosud prosazovala vláda / britská příslušnost a kultura zastřešuje působení ostatních příslušností /, neselhal. Kromě toho se umožňování pobytu těch zahraničních islamistů, kteří se nechovali protibritsky, setkala s výrazným nesouhlasem, a to zdaleka nejen mezi Brity. Většina britských muslimů ovšem s tímto projevem terorismu vůbec nesouhlasila, mezi ty, kdo se proti němu na veřejnosti vyslovili, ovšem patřili i někteří islamisté, protože takto usilovali o zametení stop svého, často protistátního, působení.

Široký okruh muslimské části obyvatelstva se navíc k útokům vymezoval velmi smíšeně, což často souviselo s její velmi nízkou podporou a naopak nezanedbatelnou nenávisť k válce v Iráku, ostatně ani britská společnost jako celek se ve své většině nikdy nevyznačovala přílišným souhlasem s tamní účastí svého státu.

Některé muslimské skupiny se vyznačují vícestranným působením, což se zvláště vztahuje k Muslim Association of Britain / MAB /, provozující svou činnost od listopadu 1997. Toto seskupení vyslovilo souhlas s prohlášením šejcha Yusufa Karadávího s útoky palestinských sebevražedných skupin proti Izraeli, na britském území se však snaží získat si pověst snášlivé skupiny, která se, vždy v mezích zdejšího právního řádu, snaží uchovávat a rozšiřovat duchovní základy muslimské společnosti. Také někteří zástupci Muslim Council of Britain / MCB /, především její předchozí předseda sir Iqbal Sacranie, se setkali s obviněním, že projevují vstřícné uznání některým zahraničním islamistickým skupinám, které britská vláda řadí mezi nepřátelské, a to hlavně směrem k HAMASU. Zástupci ze skupiny

British Muslim Forum / BMF / zase považují MCB za přespříliš vstřícného spojence britské vlády.

Britský předseda vlády Tony Blair se nedal strhnout pokušením zahrnout muslimy jako skupinu mezi nepřátele Velké Británie, což vyhraněnost vývoje po červencovém zásahu sebevražedné skupiny zčásti snížilo.

Londýnský útok z r. 2005 vyvolal velkou pozornost také v jiných evropských státech, především v Holandsku, a to v prvé řadě po vraždě režiséra Thea van Gogha, známého svými hrubě znevažujícími projevy o islámu, křesťanství a vyhlazování Židů nacisty v průběhu II. světové války, a podporou amerického útoku proti Iráku, spáchané Mohammedem Bouyerim, pocházejícím z marockých přistěhovalců, a představitelem Hofstadské sítě z listopadu 2004, a v Německu, kde se skrývala jedna ze skupin účastnících se přípravy útoku z 11. září v New Yorku. Velká část v Evropě působících islamistů se zde už narodila anebo získala občanství některého ze zdejších států, zvláště tam, kde se využívá právní uspořádání s převahou *ius soli*, a co do zařazení ve společnosti zapotřebí uvést, že zdaleka ne všichni z nich pochází z chudých poměrů, často spojených s dlouhodobou nezaměstnaností, anebo ze skupin žijících na pomezí zákona a mimo jeho hranice, i když z tohoto okruhu přicházejí jejich nové posily také. U těch, kteří žili ve vrstvách s vyšší hladinou příjmů, jistějším postavením ve společnosti a s vyšším vzděláním, se jedná mnohem spíše o jednání odůvodněné představou o sounáležitosti mezi muslimy, ovšemže v podobě velmi vyhrcoené proti jinak založenému okolí.

S podobným stavem se setkávají také USA, které navíc dost ohrožuje to, že z Evropy pocházející islamisté často vlastní cestovní pasy států, s nimiž USA zachovávají bezvízový vztah, což jejich krajně protiamerické části velmi zjednodušuje působení.

Většina „západních“ států, a to hlavně těch, kde islamisté spáchali teroristické

útoky, se snaží rozšířit podmínky pro příchod přistěhovalců, protože ty dosavadní se ukázaly coby naprosto nedostatečné. Jedná se hlavně o jejich předpoklady pro život ve společnosti mnohdy výrazně odlišné povahy, oproti poměrům, z nichž přišli, a schopnost přizpůsobit se zde platnému řádu. Samozřejmě, že ve všech ne – muslimských státech, kde islamisté spáchali teroristické útoky, zaznamenala výrazný vzestup podezíravost směrem k jejich muslimským obyvatelům, protože právě v jejich okruhu by mohli zahraniční útočníci, přišlí do cizího prostředí, nejspíše naleznout pomoc, a jak ukázal útok sebevrahů v Londýně r. 2005 anebo pokusy o útok v Londýně a v Kolíně nad Rýnem r. 2006, nemusí vždy jít výhradně o zahraniční nebezpečí.

Většina muslimů žijících v Evropě však islamismus za sobě vlastní ideologii nepovažuje, část politických stran a hnutí jako francouzská Národní fronta vedená Jeanem Marie Le Penem ale muslimy a islamisty často uvádí jako jednu skupinu, která chce ze své podstaty původním „Evropanům“ jen škodit, a proto zapotřebí vymezit jí ve společnosti co možná nejužší prostor.

XIII. Islamismus v Turecku.

„Jaké štěstí potkává toho, kdo o sobě může říci – jsem Turek!“

/ Mustafa Kemal – Atatürk, první prezident Turecka /

„Jsem čestný a odpovědný – právě takto to chce islám! Islám znamená snášlivost.“

/ Necmettin Erbakan, předseda Strany dobročinnosti / „Refah Partisi“ /

„Stojíme coby vzor muslimskému světu!“

/ Recep – Tayyip Erdoğan, předseda turecké vlády / od r. 2002 / a Strany spravedlnosti a rozvoje /

Vývoj islamismu jako významné politické síly v Turecku začal až v poslední čtvrtině 20. století. V prvních desetiletích života Turecké republiky / vláda prezidentů Mustafy Kemala – Atatürka a Ismeta Inonu / 1924 – 1938, 1938 – 1950 / stál v cestě jeho prosazení se vliv státní kemalistické ideologie, která viděla v propojování politické a náboženské oblasti ohrožení státu, a proto proti takovému

chování velmi tvrdě zasahovala. Zvláště jí záleželo na tom, aby se islám nestal základem politického programu. Války za nezávislost Turecka / 1919 – 1922 / vedli kemalisté sice coby střet muslimů, jak se většina obyvatelstva vymezovala, s nepřáteli odlišného náboženství a na území obsazeném Řeckem působili jejich spojenci – muslimští partyzáni, svolaní duchovními.

Po jejich ukončení však následoval vývoj Turecka coby státu s oddělením politické a náboženské oblasti, kemalismus zvláště usiloval o vytvoření tureckého politického národa vycházejícího z občanského základu, protože jeho přítomnost viděl jako první předpoklad k následující modernizaci společnosti, kterou zapotřebí zavést, aby se Turecko, vzešlé z Osmanské říše, rozvrácené v průběhu I. světové války, stalo znovu silným státem.

Náboženské záležitosti spravuje od r. 1924, kdy Kemal zrušil kalifát coby zřízení zahrnující světskou a duchovní vládu současně, ministerstvo náboženství, přičemž sunnitský islám získal, coby nejsilněji zastoupený, nejvýhodnější postavení.

Kemalisté sice, tak jako naprostá většina tehdejších a dnešních Turků, sami vyznávali islám, a rozhodně neprosazovali ateismus, ovšem k tradicionalistickému islámu, jak ho znali z Osmanské říše, se stavěli nepřátelsky, protože ho chápali jako překážku v cestě k modernímu Turecku, spravovanému podle „šesti šípů“ / revoluce, republikánství, populismus, oddělení státu a náboženství, nacionalismus a etatismus /. Vliv islámu jako silné ideologie působící na společnost proto zaznamenal v Turecku – při srovnání se svým postavením v osmanském období – výrazný sestup.

Na řadu součástí muslimského života se proto – většinou do začátku 50. let – vztahoval zákaz, jednalo se především o působnost většiny náboženských škol a společenství / cemaat, tarikát /, i když část z nich se snažila vést své působení dále. Kemal dosáhl r. 1926 uvedení ne – náboženského právního řádu / vycházejícího ze švýcarského občanského práva / coby jediného užívaného, v činnost, předchozí

reformy z 19. století se přenesly z roviny teoretického právního vymezení do jejich skutečného zavedení pouze z menší části. Ohlašování bohoslužby v mešitách se muselo konat počínaje r. 1932 do r. 1950 vždy jedině v turečtině, a ne tak jako předtím v arabštině.

Změny směrem k umožnění vzestupu islámu jako politické ideologie nastaly v souvislosti s povolením činnosti více stran z r. 1947. Takové prostředí chtěl sice zavést už Kemal, ale nepovažoval Turecko za dost připravené na tento vývoj, takže během jeho vlády působila pouze / s výjimkou krátkého období r. 1930 / jím ovládaná Republikánská lidová strana / CHP/.

Prezident Inonu se tak snažil přesvědčit západoevropské vlády a ještě více potom USA, že Turecko se řadí mezi demokratické státy, a tedy ideologicky spřízněné. Jeho spojenectví s USA uzavřené v této době přineslo výsledek v podobě příchodu hospodářské pomoci v rámci Marshallova plánu. Inonu taktéž velmi sledoval vzestup Turecka v mezinárodních společenstvích – a to především v Organizaci evropské hospodářské spolupráce / OEEC / a v Radě Evropy, kam vstoupilo r. 1947 a 1949.

Omezení státních zásahů do společnosti, které začalo s nástupem zástupců Demokratické strany / DP / Celala Bayara a Adnana Menderese do úřadu prezidenta a předsedy vlády po volbách r. 1950, umožnilo vzestup úlohy islámu převážně v odlehlejších oblastech na východě a jihovýchodě Turecka. Tento vývoj ještě výrazněji zesílil po vítězství předsedy Strany spravedlnosti / AP / Suleymana Demirela v parlamentních volbách z r. 1965.

Demirel se v prvních svých čtyřech obdobích, kdy zastával úřad předsedy vlády / dohromady působil na tomto místě pětkrát – od r. 1965 – 1971, 1975 – 1977, 1977 – 1978, 1979 – 1980 a 1991 – 1993 / vždy vymezoval jako zbožný muslim, považující hodnoty vzešlé z islámu za prověřené jejich působností v mnoha předcházejících stoletích, a pro osmanskou a pak také tureckou společnost proto za

nejužitečnější. Islám však nesehrával úlohu zdroje politického programu AP.

Demirel se snažil prosazovat spíše liberální zásahy v hospodářských záležitostech, stran přístup k turecké společnosti se vymezoval mnohem konzervativněji a především se snažil o rozsáhlý postih proti všem zástupcům levice, ale také té části liberálů, kterou považoval za přespříliš vyhraněnou.

Také jeden z Demirelových nástupců v úřadu předsedy vlády / 1983 – 1989 / a pozdější prezident / 1989 – 1993 / Turgut Oezal považoval islám za významnou sílu ve společnosti. V květnu 1983 založil Stranu „Matky vlasti“ / ANAP /, která tentýž rok zvítězila v parlamentních volbách. V následujících třech letech proběhlo rozsáhlé rozprodávání státního vlastnictví – především pošt, telefonní sítě a železnic – provázené strmým hospodářským vzestupem na jedné straně, ale současně s tím vzrostlo také vyhrocení vztahů mezi jednotlivými částmi společnosti v závislosti na tom, nakolik mohly z těchto změn vytěžit anebo zda pro ně naopak znamenaly ztrátu.

První významnou islamistickou stranou v Turecku se stala Strana národního řádu / MNP / založená v lednu 1970 Necmettinem Erbakanem. Následující rok ji postihl zákaz působení, protože její program obsahoval islám coby zdroj ideologie. R. 1972 vznikl z jejích zástupců nástupce, Strana národní spásy / MSP /, znovu s Erbakanem jako předsedou. MSP se vymezovala proti přítomnosti základen armády USA v Turecku a proti spojení s USA vůbec a proti stávajícímu hospodářskému uspořádání, protože ho považovala za přespříliš liberální, což nahrává svévoli jeho silnějších účastníků ve vztahu k jejich slabším protějškům. V těchto oblastech se její přístup příliš nelišil od CHP, která se v průběhu 60. let změnila na stranu podobnou svým programem sociálně demokratickým stranám. CHP a MSP spolupracovaly při parlamentních volbách z r. 1973.

Úspěšný převrat skupiny armádních velitelů soustředěné okolo šéfa generálního štábu gen. Kenana Evrena ze srpna 1980 a následující zákaz politických stran,

odvolaný r. 1983, ukončil trvání MSP a Erbakanovi vynesl zatčení, které trvalo až do r. 1985, zákaz jeho politické účasti do r. 1987.

Evren, který se v rámci tureckého spojení s USA účastnil války v Koreji / 1950 – 1953 /, r. 1974 pak patřil k velitelům při útoku na severním Kypru a v turecké společnosti se stal velmi uznávanou osobností, chtěl takto ukončit období střetů mezi levicí a pravicí postihující Turecko po většinu 70. let a zavést takovou vládu, která by vycházela z kemalismu, ovšem zohledňujícímu vývoj v posledních desetiletích. Armádní špičky považující se za stráž kemalismu provedly státní převrat předtím r. 1960 a v březnu 1971, a to vždy s cílem ukončit nejvyhraněnější projevy nepřátelství politických sil, které často přerůstalo ve výbuchy násilí.

Evrenova skupina však kromě toho usilovala o zavedení rozsáhlých změn v politickém a společenském prostoru. Většina Turků o zvýšení vnitropolitické bezpečnosti velmi stála, takže se takové zásahy setkaly s potřebnou podporou, i když zčásti šlo o uspořádání oktrojované povahy, což se vztahovalo také k nové ústavě z r. 1982. Zdroj řádu jakého Turecku zapotřebí hledali architekti převratu v konzervativních hodnotách, často vycházejících právě z islámu, jehož vyučování se stalo povinným předmětem na základních a středních školách. Státní zásahy rozšiřující vliv islámu, v první polovině 80. let ještě neznamenal vzestup nástupce MSP, Strany dobročinnosti / RP / založené v červenci 1983 Erbakanovými pověřenci.

Tak jako předtím u MNP a potom také u MSP představovali ze začátku významnou část jejich voličů obyvatelé menších měst a vsí ve východních a jihovýchodních provinciích / včetně části Kurdů /, patřících k chudším částem Turecka, kteří se živil obchodem v malém rozsahu nebo zemědělstvím. Výrazná část této skupiny se však r. 1983 rozhodla volit ANAP, protože tato strana uváděla, že jí záleží nejen na hospodářském vzestupu, ale právě tak i na zachování jejich místa ve společnosti. Především její předseda Oezal se ukázal v tomto směru jako velmi přesvědčivý

politik.

Hlavní období růstu vlivu RP nastalo od druhé poloviny 80. let, do parlamentu se však její zástupci dostali až po volbách z r. 1991, kdy její podpora překročila vstupní hranici 10 %. Většina nejvyšších představitelů nepocházela z duchovních, ale z technických odborníků a podnikatelů, v čemž se RP shodovala s AP a ANAP – jak Demirel, tak Erbakan a Oezal získali vzdělání na Technické univerzitě v Istanbulu. RP nestála nepřátelsky proti modernizaci Turecka, ale usilovala o to, aby se tento vývoj nedostával do střetu s jejím viděním islámu. Na přelomu 80. a 90. let se vymezovala coby proti – „západní“ a protisionistická strana a uváděla, že chce prosazít vytvoření společného trhu Turecka a některých dalších muslimských států. V jejím vzestupu v průběhu 90. let jí velmi pomáhal její tisk Milli Gazete a vliv jejích podporovatelů ve sdělovacích prostředcích, hlavně pak v televizním vysílání. Erbakan, jehož jeho příznivci oslovovali jako hodžu / v osmanském období označení muslimského duchovního / nebo „otce“, přenechával teologickou část islámu duchovním spolupracujícím s RP, a soustředil se převážně na vlastní politickou působnost. Většina zástupců RP hledala vzory z předchozího vývoje v první řadě v obdobích nejvyšší moci Osmanské říše, „všeobecný“ muslimský rozměr si takový vliv zdaleka nezískal. RP se ovšem často vymezovala jako – přinejmenším ideologicky spřízněný – spojenec převážně muslimské SDA v období války v Bosně a Hercegovině v 90. letech. Kromě toho spolupracovala s částí Turků žijících v Bulharsku a se skupinou Milli Gorus vzešlou z tureckého přistěhovalectví do Německa.

Zisky RP v podobě křesel starostů ve velkých městech včetně Ankary a Istanbulu a celkově prvního místa při obecních volbách z r. 1994 úzce souvisely s rozšiřováním její podpory mezi zdejšími novými obyvateli, příšlymi sem v posledních letech z vesnic, hlavně mezi jejich chudší částí, žijící zde v narychlo / „přes noc“ / postavených čtvrtích / gecekondu /. Nový starosta Istanbulu, inženýr Recep –

Tayyip Erdogan, patřil mezi přední architekty tohoto úspěchu. Na velkou část voličů zapůsobilo nejen jeho velké nasazení, s jakým se voleb a potom práce starosty účastnil, ale v neposlední řadě také to, že pocházel z početné a skromně žijící rodiny a že působil od r. 1969 do r. 1980 jako poloprofesionální fotbalista. V období jeho činnosti v tomto úřadu se podařilo snížit úroveň úplatkářství v istanbulských úřadech a částečně také zlepšit stav městské dopravy.

R. 1995 získala RP v parlamentních volbách první místo a přes 21 % odevzdaných hlasů, protože však Erbakan zavrhoval úsilí o vstup Turecka do EU a jejich celní spojení uzavřené r. 1995, a právě tak také spolupráci s USA a Izraelem a setrvávání v NATO, zpočátku se žádná z ostatních stran nechtěla nechat získat pro spojení potřebné pro výkon vlády. Spojencem RP se stala po několikaměsíčním vyjednávání dosavadní vládní Strana dobré cesty / DYP /, vedená Tansu Cillerovou. Její působnost ve vládě / 1993 – 1996 / předčasně ukončila skutečnost, že její spojenec ve vládě, CHP, se rozhodla – pod vlivem úsilí DYP o omezení státního vlivu v hospodářství – pro ukončení této spolupráce, takže DYP postrádala pro výkon vlády dostatečnou úroveň podpory. Konec vlády vedené DYP také ovlivnilo obvinění několika z jejích představitelů, včetně předsedkyně vlády Cillerové, že se dopouštěli nezákonného obohacování se na úkor státu.

Erbakan se s pomocí takto založeného spojení dostal do křesla předsedy vlády, ovšem v této oblasti úspěch nezaznamenal. Část zástupců RP tvrdila, že se jako její předseda chová přespříliš autoritářsky. Po příchodu do úřadu předsedy vlády se většinou snažil vyhýbat se ostrým výhradám směřujícím proti EU, kemalismu, NATO a USA, jak je představoval dosud – včetně slibu znovu zavést šarí'a.

Uvědomoval si, že jinak by se mohl zopakovat převrat ze strany armádního velení, jaký se stal r. 1980, a s ničím takovým se rozhodně nechtěl střetnout.

Jeho zahraniční působení se stalo také častým obsahem projevů nesouhlasu.

Erbakan se snažil rozšířit vliv Turecka v muslimském světě prostřednictvím svých

cest do Iránu a Lybie, ovšem zdaleka nedosáhl takového ohlasu, o jaký mu šlo. Velmi to ukazuje skutečnost, že se krátce po návratu ze setkání s prezidentem Lybie plk. Muammarem Kaddáfím střetl s Kaddáfího obviněním, že slepě následuje zájmy USA, přičemž Kaddáfí kromě toho souhlasil s takovým vývojem, který by vedl k vytvoření nezávislého kurdského státu, za jehož založení bojovali někteří z tureckých Kurdů, často šlo o zástupce levicové Kurdské strany pracujících / PKK / vedené Abdullahem Ocalanem, kterou turecké úřady řadily mezi protistátní teroristické skupiny.

R. 1997 musel Erbakan z místa předsedy vlády odejít, protože nejvyšší státní zástupce prokázal, že porušil zákon o oddělení náboženské a politické oblasti a mluvil o Kemalovi jako o nepříteli islámu. Následoval zákaz RP, prosazený armádními špičkami, především pak šéfem generálního štábu gen. Hakkim Karadayim. Tento nátlak se často popisuje jako čtvrtý převrat provedený v průběhu druhé poloviny 20. století ze strany turecké armády proti vládě, nezvládající zachovat kemalistický základ státu, vývoj z r. 1997 se ovšem na rozdíl od předchozích převratů tentokrát obešel bez násilí.

Z okruhu RP vznikla Strana ctnosti / FP /, jejíž zástupci se ovšem dopustili podobné chyby jako předtím vedení RP – porušili zákon o ne – náboženské povaze politických stran, což vedlo v červnu 2001 ústavní soud k jejímu zákazu.

V průběhu stejného roku se její představitelé rozdělili do dvou nejvýznamnějších skupin, z nichž se vytvořily Strana štěstí / SP /, zahrnující převážně Erbakanovy příznivce, a Strana spravedlnosti a rozvoje / AKP /, založená Erdoganem a Bulentem Arincem. Erdoganovi ztěžovalo působnost to, že se obsah jeho projevu z r. 1998 dostal do střetu se zákonem o zákazu šíření náboženské nenávisti, za což ho postihl pobyt ve vězení ve výši 10ti měsíců, z čehož odsloužil 4, než se dočkal propuštění. Mezi součástí potrestání patřil zákaz další politické práce, který ale odstranila ústavní změny z r. 2001.

Již při parlamentních volbách z listopadu 2002 se ukázala síla AKP, která zvítězila se ziskem 34, 2 %. To znamenalo Erdoganův přesun na místo předsedy vlády. AKP se zatím dokázala vyvarovat rozsáhlejšího střetu s kemalistickou částí státní ideologie a prosazuje spojení části tohoto vlivu se svým islamismem. U většiny Turků by útok proti kemalismu rychle vyvolal nenávisť. Největší úspěch si připsala r. 2004, kdy zvítězila s 44 % v obecních volbách – v části střední Anatólie ovšem její podpora přesahovala 48 %.

Vláda v čele s AKP sleduje v zahraniční politice Turecka dosažení jeho vstupu do EU. Spolupráce s USA pokračuje také, a to včetně účasti turecké armády v Iráku, a to i přesto, že většina turecké veřejnosti takovéto její nasazení zcela zavrhuje. Pokračování tohoto chování špiček AKP však ohrožuje jejich vliv na voliče, i když jde zatím o velmi silnou stranu.

S přítomností tureckých ozbrojených sil v Iráku nesouhlasila jak CHP, tak také SP. Úsilí druhé z těchto stran o vzestup se neseťkává s úspěchem – při obecních volbách z r. 2004 nezískala u voličů ani 5%tní podporu. Jde o konzervativnější stranu než AKP, které schází zázemí předchozí uvedené strany.

Kromě těchto dvou islamistických stran působí v Turecku skupiny vyhraněných islamistů, hlavně Fronta vojáků islámského velkého Východu / IBDA – C / a turecký Hizballáh. IBDA – C stála za spácháním několika teroristických útoků v první polovině 90. let, Hizballáh, mezi jehož zástupci se nachází mnoho Kurdů, se vymezuje nepřátelsky především proti liberálům a levici, zvláště potom proti PKK. Protiútok turecké armády z r. 1999 Hizballáh velmi tvrdě zasáhl. IBDA – C a Hizballáh si ovšem v turecké společnosti nikdy nezískaly větší podporu.

XIV. Islamisté a vzory uspořádání společnosti pocházející z ne – muslimského světa.

„Jestliže společnost není dostatečně zdravá, (liberální ?) demokracie se může stát nejen velkým hazardem, ale také pohromou.“

/ Robert D. Kaplan, 1999, zpravodaj The Atlantic Monthly /

„Slabá vláda znamená negaci svobody!“

/ Francis Lieber, jeden ze zakladatelů americké politologie, 1838 /

Ideologie islamismu se v části především amerických sdělovacích prostředků označuje také jako „islámský fašismus“. Islamisté a představitelé fašismu a nacismu se v části ideologie shodují, především v boji proti liberální demokracii, marxismu a dalším směrům, které považují za zvrácené a zhoubné, vyzvedávání úlohy násilí a často taktéž v úsilí o dosažení návratu k „skvělému období“, které jejich společenství kdysi dávno zažilo, i když tato část jeho vývoje většinou zdaleka nenesla přesně tu podobu, jakou si vysnili.

Ztotožnění takovéto ideologie s fašismem anebo s nacismem však lze jen ztěží vymezit, protože islamismus vychází z využití části náboženství pro politickou ideologii, zatímco ostatní uvedená hnutí proti náboženskému vlivu buď rovnou útočila, anebo se ho snažila získat k spolupráci, ovšemže s tím, že si ve vzájemných

vztazích zajistila místo silnějšího, nebo si ho nevšímalá do té doby, dokud se nesnažil působit proti nim.

Islamisté se vidí jako „jediní skuteční muslimové“, kdežto ostatní věřící islámu, ať již jde o tradicionalisty, zastánce umírněnějšího islámu anebo různé sekty, mezi které jejich sunnitská část mnohdy řadí šiity, považují za vyznavače zkaženého náboženství, a protože islám poskytuje také základ právního a společenského řádu, také za místní viníky rozvratu v muslimské společnosti. V případě, že však chtějí získat na svou stranu širší část společnosti, hlavně tehdy, vystupují – li proti „nevěřícím“, často od nejostřejší vyhraněnosti směrem k muslimskému světu alespoň načas ustupují.

S nacionalismem spojuje islamisty úsilí o odstranění cizí vlády nebo místního vládce závislého na podpoře z kulturně velmi odlišného zahraničí, a jindy zase zbavení své společnosti vlivu jiné než své kultury. Především alžírská FIS častokrát uváděla, že představuje jediného skutečného pokračovatele v boji proti francouzským kolonizátorům, a toto tvrzení podporovala i skutečnost, že se část jejích starších představitelů zúčastnila války za nezávislost, kdežto vládní FLN zkazil „západní“, většinou právě francouzský, vliv, což způsobilo její stále silnější sledování zájmů svých úzkých špiček, které se však zdaleka nekryly se zájmy většiny alžírských muslimů.

Zatímco ti méně vyhranění islamisté uznávají demokracii, ovšem většinou ve více – méně neliberální podobě, a to vždy za podmínky, že takovéto uspořádání nepřinese změny, jež chápou za společensky nebezpečné, krajní křídlo stojí nepřátelsky proti jakékoliv demokracii a vidí v ní ze „Západu“ dovezený nesmysl, který navíc ještě ničí přetrvávající uspořádání v muslimském světě, a takto ho rozvrací.

Jeho zastánci se k zastoupení zájmu obyvatel v politice většinou vyslovují tak, že islám neznámá žádnou totalitní diktaturu, a to proto, že zná způsob jak zohlednit

jejich vůli ve větším rozsahu, než jak to umožňuje „západní“ demokracie. Právě tomuto poslání slouží Islámská rada / shura /, v níž zasedají zbožní muslimové, dlouhodobě pracující pro dobro své obce, jež dobře vědí, co především zapotřebí udělat, aby se jejich společnost vyvíjela správnou cestou.

Představy islamistů o povaze státu nacházejí dost společného s částí německých a amerických politických teoretiků z konce 19. století a začátku 20. / do konce I. světové války / století. Rudolf Johan Kjellén, švédský autor věnující se geopolitice, vymezil úlohu státu jako svrchovaného vlastníka územní plochy / říše / coby „životního prostoru“ / Lebensraum / rasy / etnické skupiny / tvořící jeho základ. Státní národ / Staatsvolk / se skládá buď z jednoho anebo více národů / Nation /, které se dále rozdělují na společenské skupiny, především třídy, stavy a obce. Společnost obsahuje náboženskou a soukromoprávní oblast. Mezi součásti státu patří také „domácnost“ / Haushalt /, což znamená označení pro jeho hospodářskou základnu, jež se co možná nejvíce snaží o dosažení soběstačnosti, aby ji nepostihly otřesy na mezinárodním trhu. Na státu leží odpovědnost za právní řád a hospodářský vzestup.

Islamisté rozhodně chtějí silný stát, řídicí se jejich ideologií. Jde – li o složení jeho obyvatelstva, usilují o to, aby převažovali ti muslimové, kteří se k jejich hnutí vymezují vstřícně. U nacionalistické části islamistů, tedy hlavně v Iránu a v Palestině, ovšem tato podmínka zdaleka nedostačuje, plnoprávný státní příslušník většinou pochází z jejich národa / Palestinci, Peršané /, což v Iránu může vyloučit skoro polovinu obyvatel, hlavně azerských Turků, Kurdů a Turkmenů, v Palestině zase křesťanskou část Palestinců.

Islámská vláda Iránu se však nechová k ne – perským obyvatelům tak tvrdě jako šáh, a jejich nacionalismus zatím neznamená pro Peršany ovládaný stát velké nebezpečí.

První islamisté většinou nevyhledávali skutečnosti, jež by muslimy rozdělovaly, ale

jestliže se tyto zjevy nedostávaly s jejich ideologií do střetu, příliš si jich nevšímalí. Islámský stát zajišťuje nejen výkon šarí'a coby soustavy povinností, práv a trestů, ale mezi jeho významná poslání patří také střežit hospodářské poměry společnosti, zvláště pak pronásledovat lichvu mezi muslimy a zabraňovat strádání jejich chudé části.

Zřejmě žádný současný stát se samostatným, od zbytku světa odtrženým hospodářstvím, nevystačí, ostatně islámské státy, a z nich nejvíce Afghánistán a Súdán, se s touto záležitostí seznamovaly ve zvláště vyhrocené poloze, přičemž žádný z uvedených nedokázal uspokojit mnohdy ani ty nejzákladnější potřeby svých obyvatel, jejichž hmotné poměry se v souvislosti s pokračujícími válkami naopak spíše zhoršovaly.

Podobně jako Kjellén vyzvedávali úlohu silného státu také američtí státopěvci John William Burgess a Westel Woodbury Willoughby, oba velmi silně ovlivněni německou státopěvdou od založení Německého císařství r. 1871 do I. světové války. Jejich teorie se pohybovala na pomezí velmi neliberální demokracie a autoritářství. Stát viděli za nejvyšší uspořádání lidské společnosti, svobodu především coby vzestup státu, který považovali taktéž za výhradní zdroj jedincových práv, jakékoliv omezení státní moci pak za naprostý, a ovšem velmi nebezpečný, nesmysl.

Hlavně na Burgesse významně zapůsobily dva vlivy, které ho vedly k těmto závěrům, a to jeho účast v Americké občanské válce / na straně Severu / a mocenský vzestup sjednoceného Německa, proto se k starší, většinou velmi odlišné americké politické teorii, a nejvíce k spisům Thomase Jeffersona, stavěl přinejmenším dost podezíravě, pokud je zcela nezavrhoval, protože společnost, která se jimi nechala ovlivnit, selhala, o čemž vydala svědectví občanská válka. Za předpokladu, že by šlo o islámský stát, by islamisté takovýto krajní etatismus bezpochyby uvítali, proti státnímu uspořádání se silnou ústřední mocí se vymezují

nepřátelsky jen tehdy, když tato moc nepochází z jejich kruhu.

Politické myšlení Carla Schmitta obsahuje také mnohé součásti vyzvedávající autoritářské uspořádání, a to především za zvláště vyhoceného stavu, krize anebo ohrožení státu / *Ausnahmezustand* /, což se v případech moderních národů objevuje velmi často, a útočící proti liberalismu jako nedokonalému řádu / jestliže ho za řád vůbec považuje /, jež se v takovýchto obdobích ukazuje coby nedostatečný pro zachování uspořádané společnosti, vývoj liberálních ústav ostatně chápe jako směřující k zničení sebe samých.

Demokracii vidí především coby „jednotu vládců a ovládaných“, rozhodně ale ne jako „vládu lidu“. Jedinec stojí ve vztahu k společenství ve velmi podřízeném postavení, protože za nejvýznamnější se považuje zachování svrchovanosti státu. Islamisté proti liberalismu většinou útočí, jejich umírněnější větev se často zasazuje o přechod k neliberální islámské demokracii, liberální demokracii po „západním“ způsobu však zavrhuje také. Schmitt se vymezuje ve prospěch etatismu a šovinistického etnického nacionalismu coby důležitých hodnot takto založeného státu. Šovinismus k těm skupinám, které islamisté nepovažují za své spojence, náleží k vlastnostem příznačným pro jejich ideologii, alespoň pokud se jedná o jejich vyhraněnou část.

Polohou a založením se některým skupinám islamistů, ať již jde o jejich sunnitskou / Muslimští bratři / anebo šíitskou / Irán / část, velmi blíží krajní část náboženských nacionalistů v Izraeli, i když jde o vzájemně zcela zneřátelené skupiny. Tito izraelští šovinisté se s nimi shodují v ideologii, která hlásá, že pro skutečný život příslušné společnosti nezbytně nutné navrátit se k její tradiční podobě, ovšem to, co se zde takto pojmenovává, se nikdy v minulosti nevyskytovalo. Mezi jejich představiteli se nachází duchovní, stejně tak ovšem i ti, kdo vykonávají zcela jiná zaměstnání, a to často ta, která vyžadují vysokoškolské vzdělání. S částí islamistů je spojuje také vymezení působení žen ve společnosti, skutečnost, že se ženy

účastní jejich politické činnosti, stojí v ostrém rozporu směrem k tradicionalistickému uspořádání.

V obou případech se jedná o hnutí, která, pokud se jim to hodí a jestliže se taková možnost nabízí, ráda využívají výhod demokratičtějšího uspořádání, které však současně zavrhuje coby zkažené a volají po jeho co možná nejrychlejší změně. Jak krajní část islamistů, tak izraelští šovinisté velmi uctívají kult hrdiny, neustupujícího před žádnou nesnází a bojujícího až do konce, násilí, bez něhož se tolik vysněné změny nikdy neprosadí, a jehož použití pro tento účel se vyhýbají jen ti zkažení, současně však také oběti mučedníka, která potvrzuje jejich duchovní sílu.

Nesouhlas, vzešlý z prostředí, jež si chtějí získat, se snaží zničit s ještě větším úsilím, než vnější nepřátele, protože ho považují za nebezpečnější, jejich skalní část se pak stejně chová i k těm zástupcům „svého lidu“, kteří ji zkrátka nepodporují, třebaže se proti ní vůbec otevřeně nevymezují.

Původní úvahy o vytvoření jednotné muslimské obce, zahrnující všechny zbožné muslimy, se brzy zachovaly pouze v prohlášeních islamistických hnutí, ale do každodenní politiky se už nedostaly, rozhodně ne u těch z nich, které své působení vztahovaly v první řadě k tomu území, z něhož jejich zástupci pocházeli.

V současnosti se k potřebě založení nového kalifátu hlásí nejčastěji mezinárodní síť jako al – Káida.

XV. Povaha islámu a islamismu a jejich vztah k ostatnímu světu.

„Jistě všichni muslimové nejsou teroristé, stejně tak jisté, a velmi těžké, je, že většina teroristů jsou muslimové.“

/ Abdarrahan al – Rashid, šéf televize al – Arabiya /

„I přesto, že Turecko je nenáboženským státem, já nejsem nenáboženský člověk!“

/ Turgut Oezal, prezident Turecka (1989 – 1993) /

„Vy máte své náboženství a já své náboženství mám.“

/ Korán, XLVI, súra 109, 6 (Nevěřící) /

Uvádění spojitosti mezi islámem a terorismem / anebo násilím obecně / se stalo v nemuslimské části světa častým zjevem hlavně od 11. září 2001, objevovalo se však už dlouho předtím. Některá muslimská hnutí, jako palestinský odboj proti britské mandátní správě od období mezi světovými válkami do založení Izraele terorismus využívala, zdaleka vždy však nešlo o islamisty. Islám se sice v prvních letech svého trvání, což znamená přibližně do Mohammedova odchodu z Mekky r. 622, šířil nenásilným způsobem, kdyby se ovšem jeho věřící nerozhodli k protiútoky vedenému proti nepřátelské části vyznavačů jiných náboženství, kteří v této oblasti žili, a kdyby tato válka neskončila pro první muslimy úspěšně, islám by zřejmě rychle zanikl.

Vývoj islámu tedy od začátku obsahuje časté výzvy volající po snášenlivosti a uměřenosti, což se zdaleka nevztahuje pouze k muslimskému prostředí, ale také na poměr muslimů k věřícím jiných náboženství, nejčastěji těch, s nimiž islám nachází částečnou shodu, judaismu a raného křesťanství, a to v postavení jediného boha, kterého zakázáno zobrazovat / v čemž se shoduje hlavně s částí protestantských křesťanů a Židů /, dále pak v uznávání některých proroků, uctívaných křesťany a Židy, anebo také v úctě k posvátným místům jiných náboženství, což hlavně umírnění muslimové velmi často připomínají a snaží se ovlivnit nemuslimy v tom smyslu, že islám sám o sobě k násilí proti nim nevyzývá, a jestliže se cosi takového stane, jde vždy o jeho zneužití nejhorší povahy.

U Koránu však, podobně jako u Bible, velmi záleží na způsobu výkladu jeho obsahu, takže si zde jak umírnění muslimové, tak vyhranění islamisté anebo tradicionalisté, najdou pro své působení vhodné zdůvodnění.

Muslimské vlády se většinou až do posledních dvou století nesnažily jiná náboženství na svém území zničit. Jejich zástupci se ovšem nesměli vymezovat

proti islámu a také se na ně často vztahovaly vyšší daně, než na muslimy / to aby nahradili službu v armádě, která se na nich nevyžadovala /, kromě toho se mohli setkat s omezenější možností uplatnění ve společnosti, a navíc muslimské soudy / ať už vedené podle právního řádu šarí'a nebo světského osmanského zákona kanun / v nich chápaly zástupce druhořadé skupiny, nalézali se tedy v nižším právním postavení, což tradicionalistické skupiny muslimů chápaly coby zcela spravedlivý stav, většina tehdejších nemuslimských států ovšem vyznavače jiného než státního náboženství stavěla do neplnoprávné skupiny také. Přejít k islámu, jež ve velkém rozsahu změnil poměry ve středověké Bosně, se stal základním předpokladem pro zlepšení jejich společenského postavení, k němuž nejčastěji docházelo prostřednictvím působení ve státních úřadech anebo v armádě, protože takováto místa většinou mohli zastávat výhradně muslimové.

Kdyby se však všichni nemuslimové v takových státech jako Osmanská říše rozhodli přejít k islámu, znamenalo by to, vzhledem k zvláštním daním uvaleným na „nevěřící“ obyvatelstvo, dost výrazné snížení příjmů muslimských vládců, kteří se také právě proto nesnažili o vytvoření nábožensky jednotného státu.

Kromě umírněných a pragmatických muslimů se ovšem v průběhu vývoje islámu vždy objevovali zástupci krajního křídla, usilující o očistu své společnosti, většinou pomocí násilí, a o džihád s cílem dobytí nových území a obrácení všech jejich obyvatel na islám. Muslimští reformní vládcové se také nacházeli ve složitém postavení a museli si dávat pozor zvláště na to, aby se proti jejich změnám nepostavila tradicionalistická část muslimů a nepokusila se je zbavit moci. Velmi podobně se dnes chovají liberálnější muslimové, ale také umírnění islamisté, protože hrozbu pomsty ze strany šířitelů džihádu, ochotných je zabít jako „zkažené muslimy“ – zrádce islámu, rozhodně nelze podceňovat.

Hranice mezi umírněnými a krajními islamisty se velmi těžce vymezují. To se velmi přesně ukazuje při působení islamisty Tariqa Ramadána, vnuka Hassana al –

Banná. Tento autor náleží mezi významné zahraniční podporovatele Muslimských bratrů, především jejich egyptské větve. Stran vztahu muslimů a nemuslimů v Evropě se často vyslovuje v tom smyslu, že zapotřebí vzájemného uznání a přizpůsobení, protože jejich setkávání nesmí sledovat vzorec „my versus oni“, ale naopak zapotřebí, aby se pohybovalo v rovině „my a oni“, tedy co možná nejvíce vyrovnaného soužití, protože jde o vlast obou uvedených skupin. Islám považuje za jedno ze „západních“ náboženství, proto musí skončit úvahy o „křesťanském Západu“.

Ramadán velmi zavrhuje příliš tradicionalistické vidění muslimských náboženských škol a varuje muslimy žijící v „západních“ společnostech před závislostí na přílivu peněz z „ropných monarchií“ z oblasti Perského zálivu, které vidí coby ukázkou společností, v nichž došlo k zkažení islámského řádu, jehož částí tamní vládcí využívají k maskování jejich svévole.

Jde – li o činnost takových skupin jako HAMAS, tvrdí, že vlastně neprovozují terorismus, ale vedou boj všemi dostupnými způsoby proti cizím dobyvatelům, tedy cosi, co by prostředí žijící podle pravidel „západní“ liberální demokracie nemělo zavrhouvat, protože některé z tamních států samy procházely na cestě směrem k nezávislosti také bojem vedeným za národní osvobození a / nebo sjednocení, a to často za využití terorismu. V souvislosti s útoky proti USA z 11. září 2001 se snažil zpochybňovat vinu al – Káidy, a hledal ji hlavně v nemuslimském světě.

Kromě toho velmi zavrhuje výklad islámu tak, jak ho představují liberálnější muslimové a mluví o něm jako o úplné prázdnotě. Stejně tak prohlašoval, že nesouhlas s islámem zaslouží tvrdě pronásledovat. Mezi osobami stojícími v okruhu jeho zavržení se nacházejí z Egypta pocházející prof. Nasr Abú Zayd, působící po vyštvení islamisty a tradicionalisty z Egypta r. 1995 na univerzitě v Leidenu a v Utrechtu, muftí mešity v Marseilles, Soheib Bencheikh, pocházející

ze saúdské Džiddy a zemřelý zakladatel londýnské Muslim College, prof. Zaki Badawi. Tito muslimové se vymezovali ve prospěch většího otevření se směrem k nemuslimskému světu a proti využití islámu coby základu politické ideologie, která často přechází v šovinismus proti všem, kteří se s ní zcela neztotožní, a své záměry prosazuje za pomoci násilí. To všechno Ramadán chápal jako vážnou chybu, jestliže ne rovnou jako zradu, což vyvolává pochybnosti, zda svou snášenlivost k nemuslimskému prostředí bere skutečně vážně.

Od února do července 2004 působil jako hostující profesor náboženství na univerzitě Notre Dame v South Bend v USA, toto místo ale musel opustit, protože projevoval podporu muslimským skupinám, které stojí na seznamu nepřátel USA, anebo mezi podezřelými z protiamerické činnosti. V srpnu 2005 začal přednášet na univerzitě v Oxfordu.

Část umírněných muslimů, nejčastěji sunnitského původu, se snaží o spolupráci se zástupci jiných náboženství, většinou judaismu a křesťanství. Po 11. září 2001 se zavržení nábožensky zdůvodněného terorismu stalo její významnou součástí.

Zdaleka ne všichni islamisté uznávají násilí coby výhradní způsob rozšiřování vlivu. Hlavně ti z nich, kteří chtějí své bezprostřední i vzdálenější okolí, počítaje v něj taktéž představitele „západních“ států, přesvědčit o tom, že chtějí přejít k nenásilnému způsobu působení, se vymezují proti útokům na cíle, které s jejich nepřáteli nesouvisí.

K tomu dodávají, že usilují o zavedení takového uspořádání, jež by více zohlednilo představy muslimského obyvatelstva o vývoji svého státu a zavedlo větší přerozdělení moci, a to s tím, že by nešlo o bezbřehou zvuči, za jakou považují vnitřní politiku většiny středovýchodních vlád, ať již jde o státy vycházející z tradičního způsobu vlády / Maroko, Jordánsko a Saúdská Arábie / anebo o různé autoritářské státy, které se většinou prohlašují za republiky / Alžírsko, Egypt, Irák do r. 2003 a Sýrie /.

Takto se projevuje hlavně ta část egyptských Muslimských Bratrů, která usiluje o to, aby ji domácí a zahraniční prostředí přestalo vnímat jako skryté teroristy provozující svou činnost „ve jménu Alláha“, ale spíše jako cosi blížící se křesťanskodemokratickým stranám v části Evropy, tedy coby politickou sílu, jež vzešla z nábožensky založeného prostředí, svůj vliv však prosazuje nenásilně. Tato skupina egyptských Bratrů tvrdí, že všechny středovýchodní islamisty sjednocuje společný boj proti autoritářským vládám „zkažených muslimů“, utiskujícím zbožné souvěrce, proti Izraeli, protože zabral muslimské území a jeho spojenci v USA ovlivňují zahraniční politiku nejsilnějšího státu světa, což způsobuje z velké části její protiislámskou povahu. Velmi podobně se chovají i jiné „západní“ státy, nejvíce z nich zřejmě Velká Británie.

Jinak však islamisty nelze chápat jako jednu síť, protože první skupina, zastoupená především al – Káidou, setrvává u teroristických útoků coby nejpřednějšího obsahu své působnosti, což pověst islámu velmi poškozuje. Druhou jejich část, šiitskou, která vládne v Iránu a získala vliv také v Iráku a v Libanonu, považují za přespříliš související s národně – nábožensky založeným úsilím Iránu o prosazení středovýchodní hegemonie, a také velmi vyhrocenou. Oni sami náležejí, spolu s HAMAS a Stranou spravedlnosti a rozvoje, vládnoucí v Turecku, do sunnitského křídla islamismu, které vidí jako umírněné, a směřující k islámské demokracii. Znevažující projevy o islámu, především potom neuctivé zobrazování proroka Mohammeda, se mezi muslimy setkávají se skoro všeobecným zavržením, muslimové o něm mluví velmi oslavně, nejčastěji mu vyslovují uznání „*mír s ním*“. Islám zakazuje vlastně jakékoliv zpodobňování Alláha a Mohammeda, umírněnější muslimové by se s ukončením platnosti takovéto zásady zřejmě smířili, ovšem proti těm jejich znázorněním, která vidí za urážlivá, útočí také, i když se většinou neuchylují k násilí.

K znevažování znaků jiného než vlastního náboženství a kultury docházelo

bezpochyby vždy. V evropské části křesťanského prostředí docházelo až do začátku 20. století k častému ztotožňování Turků a jakýchkoliv dalších muslimů, což souviselo s dlouhodobým rozšiřováním Osmanské říše na Balkánu, doprovázeného mnoha válkami, které obě strany zdůvodňovaly kromě jiného nábožensky. Způsob vlády v muslimských státech znamenal pro mnoho evropských nemuslimů cosi, co považovali za spojení zaostalosti, svévole vládců, nezodpovědnosti a hrubosti.

R. 1988 vyvolala velkou pozornost, jež se projevila také v zařazení na seznam uchazečů o Booker Prize a Whitbread Prize, kniha Satanské verše Salmana Rushdieho, kterou imám Chomejní nazval protiislámskou, protože vypovídá o životě Mohammeda a jeho rodiny lživě.

Následovalo vynesení fatwy odsuzující Rushdieho k smrti, totéž se vztahovalo na kohokoliv, kdo by se na vydávání Satanských veršů podílel. Rushdie žijící ve Velké Británii se rozhodl pro pobyt pod policejním dozorem, přičemž musel často střídat místo pobytu. Tvrdil, že se v jeho knize nic protiislámského nenachází.

Že mu poskytovala úkryt, způsobilo přerušení diplomatických vztahů s Iránem, což trvalo více než rok / od 7. března 1989 do 27. září 1990 /. Prezident Chatámí v září 1998 prohlásil, že Irán za Chomejního fatwou nestojí, krajní část islamistů však trvala na tom, že jedině imám, který ji vydal, ji může zrušit, a protože Chomejní zemřel, zůstává v platnosti do Rushdieho smrti.

Kresby znázorňující Mohammeda jako vepře několikrát rozšiřovaly skupiny krajně pravicových náboženských nacionalistů v Izraeli, především šlo o osadníky žijící na Západním břehu Jordánu, v širší známost vešly takovéto karikatury vytvořené Tatianou Soskinovou z osady v Hebronu r. 1997, za což ji postihl trest dvouletého pobytu ve vězení, později snížený na 16 měsíců. Vyhraněná část národně náboženských sionistů její jednání velmi oslavovala, proti soudnímu řízení se v jejich sdělovacích prostředcích ozývaly útoky, o jejím pobytu ve vězení se pak

zde mluvilo jako o mučednictví.

Velkou vlnu nenávisti vyvolalo otištění Mohammedových karikatur v dánském tisku Jyllands – Posten na konci října 2005. Zuřivé projevy nesouhlasu dánských muslimů se brzy přenesly také do jiných států, nejčastěji těch s převahou muslimského obyvatelstva. V Indonésii, Kuvajtu a v Saúdské Arábii došlo k rozsáhlému bojkotu dánského zboží, v Libanonu a v Sýrii k zapálení dánských velvyslanectví, útoky proti karikaturám v Afghánistánu a v Pákistánu, kde policie začala proti násilí shromážděným nespokojeným zasahovat střelbou, se rozšířily také na další, se „Západem“ spojovaná místa.

Většina významných britských a amerických sdělovacích prostředků tyto karikatury neuveřejnila, protože je považovala za přespříliš štvavé. Iránský prezident Achmadínedžád se v souvislosti s jejich vytištěním rozhodl podpořit vyhlášení soutěže o karikatury vztahující se k vyvraždění Židů nacisty, kterou vypsaly noviny Hamshahri. V Itálii způsobilo vymezení se ministra pro reformu institucí R. Carderoliho z Ligy Severu k Mohammedovým karikaturám tlak vedoucí k jeho odstoupení. Předseda dánské vlády Anders Fogh Rasmussen a redakce Jyllands – Posten museli nakonec vydat prohlášení o omluvě.

Jiný případ střetu mezi muslimskými duchovními a politickými představiteli a zástupci jiného náboženství se odehrál při vystoupení papeže Benedikta XVI. / Josefa Ratzingera / na univerzitě v Řeznu 12. září 2006. Benedikt XVI. tehdy citoval část spisu byzantského císaře Manuela II. Palailoga, jež se vztahovala k Mohammedovi a jeho vlivu na vývoj světa, přičemž jím hlášené představy viděl coby zcela záporné.

Odpověď ze strany muslimských vůdců a veřejnosti přišla, tak jako v případě Mohammedových karikatur, velmi rychle, a sahala od shromáždění projevujících svůj nesouhlas nenásilně a požadavků omluvy, až po vypalování kostelů v oblastech s převahou muslimského obyvatelstva a útoky proti zde působícím

křesťanským a zvláště potom římsko – katolickým duchovním. Papež se rozhodl omluvu vyslovit, a to s tím, že svým projevem rozhodně nechtěl urážet islám, čímž část nenávisti poklesla, někteří muslimští duchovní to však nepovažovali za dostatečnou nápravu.

Benedikt XVI. se přitom až do září 2006 projevoval ve vztahu k jiným náboženstvím spíše obezřetně. Snažil se o zachování převážně vyrovnaných vztahů s představiteli židovského náboženství, jež pocházely již z období pontifikátu jeho předchůdce, Jana Pavla II. V září 2002 se vymezil k možnosti války USA a jejich spojenců proti Iráku tak, že katechismus římsko – katolické církve neobsahuje žádné zásady preventivní války, o jakou by v tomto případě šlo, rozhodně tedy válku v Iráku nepodporoval. V souvislosti s tureckým úsilím o vstup do EU prohlásil r. 2004, že Turecko by si jako muslimský stát mělo raději hledat místo v muslimském prostředí, a ne v Evropě, kde islám nepřevažuje.

Tento jeho projev by poukazoval na jakousi snahu o uzavřenost sebe sama doporučovanou EU při politice směrem k mimoevropským státům, ucházejícím se o členství v jejím kruhu, v jejichž obyvatelstvu převažuje jiné náboženství než křesťanství. Samo o sobě však takové jednání neznamena projev nějakého útočného nepřátelství proti jinému náboženství.

EU by Benedikt XVI. bezpochyby chtěl vidět jakožto křesťanskou a co možná nejvíce římsko – katolickou oblast, její současný vývoj se však s tímto úsilím právě neshoduje. K zlepšení vztahů mezi Vatikánem a částí muslimů, především Turků, došlo koncem listopadu 2006 při papežově cestě do Turecka, která se setkala s většinou příznivým přijetím z turecké strany.

Závěr.

Dosavadní vývoj islamistů, především těch středovýchodních, ukazuje, že jde často o skupiny s takovou výší podpory obyvatelstva, již nelze podceňovat. Toho dosáhli hlavně tam, kde se všechny jejich síly nesoustředily výhradně na šíření džihádu, ale začali s výstavbou sítí zařízení, která jim příznivě nakloněným muslimům poskytovala pomoc, ať už šlo o její okamžitou, jako rozdáváním životních potřeb chudým muslimům, anebo dlouhodobější / výstavba nemocnic a škol / podobu. Ve středovýchodní společnosti se ti, které považuje za hrdiny bojující proti bezohlednému místnímu diktátorovi anebo cizímu dobyvateli, bezpochyby stávají předmětem velké úcty, to by však k založení dlouhodobě působících politických hnutí samo o sobě nestačilo. Čím širší část společnosti se islamistům podařilo

získat na svou stranu, tím úspěšněji si pak vedli.

Tuto část muslimského politického prostředí však rozdělují vnitřní spory mezi jejími součástmi, které střídají období větší nebo menší spolupráce. Islamismus se nenachází zdaleka v politice každé muslimské skupiny. Protože se však panarabský nacionalismus, zčásti spojený se socialismem, neukázal jako úspěšná ideologie, zbývá ve středovýchodních společnostech často jediné sjednocení, schopné alespoň zčásti překrýt přetrvávající část klanových a regionálních spojení a / nebo sítí vlivu, vystavených na základě vztahu „patron“ a „klient“, a to ovšem takové, které vychází právě z islámu.

Každý, kdo chce ve zdejší politické soutěži uspět, musí význam islámu ve svém působení zohlednit. Tyto poměry se vztahují hlavně k arabským státům, i když nejen k nim.

Irán se ukázal jako jediný islámský stát, který zatím ustál všechny vnitřní otřesy a zahraniční střety, protože zčásti uspokojil příznivce islámské revoluce a nacionalismus zde představuje významnou součást islamistické ideologie, což se projevilo v jeho zahraniční politice, kdy vývoz islámské revoluce a úsilí o hegemonii šly ruku v ruce. Rozsah vlivu libanonského Hizballáhu a skupiny imáma Muqtady Sadra v Iráku a jejich vztah k Iránu ukazují, že se vliv zdejší islámské revoluce neomezil pouze na perské šíity, iránská podpora pro palestinský HAMAS vypovídá o stále výraznějším vzestupu realistické části jeho zahraniční politiky, která si náboženských rozdílů mezi sunnitskými a šíitskými muslimy nevšímá. Muslimští Bratři v Egyptě představují zřejmě nejvlivnější část tamní opozice a v případě sesuvu Mubarakovy vlády, případně vlády některého jeho nástupce, jež by se jí podobala, ať už způsobeného násilným převrácením anebo nátlakem, přičemž ani jedna z těchto možností se dnes nezdá pravděpodobná, anebo při přechodu k demokratičtějšímu vnitropolitickému uspořádání, by se zřejmě jednalo o silnou, jestliže ne rovnou nejsilnější, politickou stranu, pokud by se pro takovou změnu

ze stále ještě více – méně nezákonného, i když většinou už ne pronásledovaného hnutí, rozhodli. Přesun velké části z nich k umírněnějšímu islamismu jejich postavení v egyptské společnosti nijak závažně nezpochybnil. Převzetí moci a přeměna státu v islamistickou neliberální demokracii by mohly způsobit další vzestup této jejich větve, což s sebou nese, jak se to projevilo v Iránu od islámské revoluce, další vzestup pragmatismu a snižování významu těch nejútočnějších částí islamismu.

Vláda islamistů v Turecku zase vysílá znamení, že islamismus ovládající státní moc nemusí zdaleka vždy znamenat zvůli skupiny náboženských fanatiků proti obyvatelstvu – ostatně většina Turků chtěla, aby vládla právě Strana spravedlnosti a rozvoje. Turecko se také, i když zde vládne takto založená strana, nestalo islámským státem, spolupracuje s převážně nemuslimskou EU a usiluje o získání plnoprávného členství v tomto společenství.

Zatímco vláda Egypta s umírněnými islamisty zčásti spolupracuje, ovšem proti představitelům krajního křídla naopak útočí, Alžírsko, Irák za Husajnovy vlády a Sýrie zažily, že se zdejší autoritářští prezidenti rozhodli protivládní skupiny, především pak islamisty, zničit prostřednictvím rozsáhlého nasazení armády, policie a tajných služeb, což často přešlo v souboj protivládního a státního terorismu. Uvedené vlády sice vždy zvítězily, ale stalo se tak za cenu velkého počtu mrtvých, mnohdy nebojujících, jež se neztotožňovali s žádnou ze stran, které se střetu účastnily, což se zvláště výrazně ukázalo během 90. let v Alžírsku. Aby se ovšem tohoto vítězství dosáhlo, musely si vést s velkou bezohledností, k ukončení odboje také často přispívalo všestranné vysílení jeho účastníků a znechucení většiny společnosti, jež se raději spokojila se skutečností autoritářské, neislámské vlády, zneužívající moc, jíž rozhodně nepovažovala za oprávněnou, ale získala takto oproti předchozímu období její války s odbojem, větší bezpečnost.

Protisovětský džihád v Afghánistánu se stal velmi důležitým pro rozšíření

mezinárodní spolupráce islamistů. Ta se sice objevovala už předtím, ovšem v mnohem menším rozsahu. Afghánská válka ukázala, že síť společenství založená mezi jejími muslimskými účastníky, pocházejícími z různě odlišného prostředí, přetrvala zčásti až do současnosti. Jde hlavně o mezinárodně působící islamistické skupiny. Naproti tomu se mudžáhidové afghánského původu už koncem války proti SSSR a jeho zdejšími spolupracovníkům začali rozdělovat a vést místní války o hospodářsky výnosné oblasti.

Vláda Talibanu usilovala o cosi podobné jako Oliver Cromwell ve 40. a 50. letech 17. století, o ukázněnou společnost řídicí se zásadami původního, a proto nezkaženého náboženství, uspěla však ještě méně, což vycházelo ze skutečnosti, že ji podporovala pouze část nejpočetnějšího afghánského kmene, a tedy vlastně menšina Afghánců, nenastal přechod k uspořádanějším poměrům a velkou část obyvatelstva stále postihoval krajní nedostatek základních životních potřeb.

Velitelé Talibanu se pak častokrát nechali slyšet, že až ovládnou celý Afghánistán, začnou zavádět umírněné reformy, usilující o islámskou modernizaci. Jejich chování však na něco takového jen sotva poukazovalo, mnohem spíše je nemuslimské a z velké části i muslimské prostředí považovalo za nanejvýše bezohledné fanatiky snažící se posunout Afghánistán kamsi ke středověku, i když Taliban neusiloval o obnovení zcela tradicionalistické společnosti, z velké části rozvrácené v první polovině 90. let, ostatně část z jeho vyšších představitelů včetně mulláha Omara samého rozhodně nevzešla z rodin, které by v tradičním uspořádání stály vysoko.

Společenství s al – Káidou mu sice krátkodobě vypomohlo, ovšem nakonec představovalo hlavní důvod jeho odstavení od moci nad většinou Afghánistánu. Za poslední roky jeho vlády / 2000 – 2001 / se ale začalo ukazovat, že se jeho postavení brzy střetne s nezvladatelným vzestupem nespokojenosti významné části Afghánců.

Obsazení Iráku armádou USA a jejich spojenců na jaře 2003 se mělo stát základem k následující přeměně středovýchodní oblasti takovým směrem, aby to vyhovovalo USA a jejich nejspolehlivějšímu, současně však jistě ne bezvýhradnému, zdejšímu spojenci, Izraeli. Zatím se vůbec nezdá, že by se USA podařilo tohoto záměru dosáhnout, protože protiamerická nenávisť mezi tamními muslimy, tedy naprostou většinou obyvatelstva, spíše zaznamenává vzestup, než pokles.

Navíc se jejich vývoz demokracie prostřednictvím síly setkává s rostoucím nesouhlasem i v USA, a skutečnost, že se toto její zavržení objevuje ve velmi rozdílných vymezeních, od levicového autora Noama Chomského, přes senátora Demokratické strany Johna Murthu, který se zprvu vyslovoval ve prospěch irácké války, technokraty Richarda A. Clarka nebo Gregoryho Newbolda, až po několikanásobného neúspěšného uchazeče o prezidentství, představitele tradicionalistické části pravice Patricka Josepha Buchanana, jde tedy o velice pestrou spirálu procházející napříč americkou společností.

Představu, že dobytí Iráku a jeho politická přeměna na amerického spojence znamená začátek podobných změn v Sýrii a v Iránu, považuji za projev velmi přehnaného sebevědomí, protože současný stav Iráku o úspěchu demokratizace prosazené od USA nepřesvědčuje.

Samo rozhodnutí o útoku proti Iráku coby pomstě za 11. září 2001 vycházelo z podcenění tehdejších možností al – Káidy a ze snahy neokonzervativní části architektů americké zahraniční politiky o dosažení uvedených politických změn ve středovýchodní oblasti, že Irák al – Káidu nepodporoval, se v rozhodujících složkách státní moci USA vědělo už v době rozhodnutí o Husajnově sesazení, ovšem hlasy těch, kteří na tuto skutečnost poukazovali, nebrali nejvýznamnější představitelé USA na vědomí.

Přechod k demokracii neznamena na Středním Východě zavedení liberální demokracie, ostatně i ty nejdemokratičtější státy v tomto prostoru, Izrael a Turecko,

představují spíše neliberální demokracie. To, že USA podporovaly a podporují středovýchodní autoritářské vlády, protože jinak by zde těžce hledaly spojence, během Studené války proti SSSR, v současnosti proti protiamerickým islamistům – liberální „prozápadni“ část zdejší politické rodiny nezískala přílišný vliv – dost zpochybňuje jejich častokrát uváděné tvrzení, že chtějí přivést tuto část světa k změnám vedoucím k přechodu k liberální demokracii. Neliberální demokracie znamená u muslimských států často právě možnost vzestupu islamismu.

Ukončení nepřátelství mezi USA a jeho umírněnou částí by mohlo přinést dosažení výrazného snížení protiamerické nenávisti v muslimském světě, USA se však zatím stále pokoušejí prosadit svůj původní projekt, který začal v Iráku na jaře 2003, což souvisí s převahou protiizraelského vztahu i mezi touto částí islamistů a současně taktéž s vlivem proizraelské skupiny přítomné ve složkách zahraniční politiky USA.

V současnosti již neusilují všichni z těchto islamistů o zničení Izraele, ale trvají na změně jeho hranic na stav ze začátku června 1967, což by znamenalo ztrátu Západního břehu Jordánu, východní části Jeruzaléma a Golanských výšin. USA by se těžce vyrovnávaly s požadavkem umírněných islamistů, aby omezily svou přítomnost v muslimském světě. Kromě toho, že zde leží ložiska ropy, jíž jejich hospodářství stále potřebuje, nelze zapomenout na skutečnost, že sebevědomí tak silného státu jako USA vychází z představy, že jejich moc zvládne prosazení svých záměrů sama o sobě a nesnese žádné omezování ze strany kohokoliv cizího.

Občanská válka v Alžírsku v 90. letech a obsazení Iráku spojenectvím vedeným USA r. 2003 a s tím související projevy islamistického terorismu v Evropě prokázaly jeho přenosnost do zdejšího muslimského prostředí, i když převážná většina zde žijících muslimů k příznivcům této ideologie nepatří. Poslední irácká válka znamenala také výrazné změny v politice evropských států, hlavně těch z nich, které patří do NATO, směrem k USA, jehož zahraniční zásahy se zde

setkávají s nižší podporou, než předtím.

To vychází ze skutečnosti, že dobytí Iráku rozhodně neznamenalo zvýšení bezpečnosti, ale způsobilo vývoj přesně opačný, což potvrzují útoky islamistů v Madridu a v Londýně. V mnoha evropských státech včetně prvního spojení USA, Velké Británie, žije významná část obyvatelstva v přesvědčení, že americká zahraniční politika tíhne k přehnanému používání ozbrojené síly coby způsobu rozšíření svého vlivu, což však způsobuje v muslimském prostředí hlavně „protizápadní“ nenávisť, sotva to však přispěje k omezení terorismu islamistů.

USA se za současného stavu z Iráku zřejmě nestáhnou příliš brzy, protože by si to jejich islamističtí nepřátelé vyložili jako přiznání neúspěchu, jejich setrvání se však velmi prodrazí, což k podpoře jejich obyvatelstva pro vydržování této části zahraniční přítomnosti nepochybně nepřispěje. Evropské státy musí více sledovat založení muslimských skupin, žijících na jejich územích.

S krajní částí islamismu se nelze vyrovnat nenásilným způsobem, protože jeho zástupci vlastně o žádné ústupky ze strany „nevěřících“ a „zkažených muslimů“ vůbec nestojí, a v uvedených skupinách vidí nepřátele, které usilují co možná nejdříve zabít.

Umírněné části islamistů se však může povést dostat se k moci v blízkovýchodních státech, což by „Západ“ nemusel považovat za hrozbu, jestliže by mezi jejími představiteli převládali takoví jako předseda turecké vlády Erdogan, šejch Madani anebo prezident Chatámí. Stejně jako v jihovýchodní a východní Asii anebo v latinské Americe by zde působení vládců tohoto založení znamenalo přesun směrem k neliberální demokracii, což by zřejmě znamenalo úspěch v podobě uspokojení přinejmenším části zdejší současné nespokojenosti. Přání o přechodu států Středního Východu k liberálně demokratickému uspořádání, která zastávají někteří představitelé zahraniční politiky „západních“ států, však zůstanou ještě velmi dlouho pouze nesplnitelnými představami.

Conclusion.

Contemporary development of Islamist groups, and those Middle Eastern above all, shows, that these often gain wide support from local population. This situation appears particularly, if they don't use all their power on leading armed jihad, but also look after creation of nets of facilities providing help to their supporters, from distribution of needs for living to construction of housing, hospitals and schools. In Middle Eastern societies public opinion often doesn't see those, who fight against local ruthless ruler, or against foreign invader, and use terrorist methods in

their activity, as rogues. In some cases they enjoy status of heroes, who do right, and icons.

Islamists have never acted as united alliance, division and struggles appear among their groups as well as in other ideological circles with wide range of followers.

Islam, as source of ideology able to unite some of Middle Eastern societies, however, seems to offer only, at least partially, efficient solution. An attempt of Pan – Arabic movements to manage this, already failed.

Iran has presented itself as only Islamic state, that has successfully resisted against foreign enemies. Iranian islamism and nationalism go hand – in – hand which strenghtenes position of islamist rule.

Iran has created group of its foreign allies, Sunni HAMAS in Palestine and Shiite Hezbollah in Lebanon above all. This shows Iranian foreign policy doesn't see Sunni – Shiite difference as obstacle in cooperation. Iraqi Shiite group led by Moqtada al – Sadr also belongs to circle of those islamists who see Iranian Islamist development as model for their activity.

Egyptian Muslim Brotherhood belongs to most influential forces that create opposition against president Hosni Mubarak. If his, or his successor's, rule would collapse, it could transform itself to, maybe, strongest political party. This could serve as model for other more moderate Islamist groups.

Islamist government in Turkey showed islamist rule doesn't always mean terror of religious fanatics. Islamist governmental party AKP came to this position according to results of democratic elections. Many Turks see its activity, still, as dangerous for non – religious core of Turkish state, created under influence of Kemalist ideology.

Authoritarian presidents in Algeria, Iraq and Syria decided to break power of islamist opposition by force. This led to clash of governmental terror versus anti – governmental one and victories of these rulers cost lot of lives, often lives of non –

combatants. Disgust and exhaustion from this circle of violence also caused decrease of will to fight against these authoritarian regimes, which wide segments of population didn't see as legitimate at all.

Importance of anti – Soviet jihad in Afghanistan in 80s lays in deepening of cooperation among islamists on international scale. Some of those mujjahids, who met themselves there, have cooperated until today. Afghan mujjahids began to fight against each other, shortly after Soviet withdrawal from Afghanistan, over economically interesting Afghan areas.

Taliban policy followed an intention to transform Afghan society into new one, disciplined, run by ideology based on way of Islam, which it saw as only true and not wicked. This development, somewhat like Oliver Cromwell's activity, didn't achieve lot of success for it gained support only from part of Pashtu tribe, but not from majority of Afghans. Taliban failed to create such conditions, that would enable better possibility to gain needs for living and safety for population. Taliban leaders often said, they would start to abandon those of their activities, which were widely seen as cruel and alienating Taliban from most of Afghans, after they would control whole Afghanistan. But Taliban behaviour didn't show, that they prepared themselves for such change, at all, nor, that they really wanted this. Most of non – Muslims as well as Muslims saw them as ruthless fanatics. Aid from al – Qaeda to Taliban brought it short – term advantage, but also created main reason for USA why to fight against it and finally, why to remove it from governmental power. Conquest of Iraq by US. – run alliance in 2003 should, according to intentions of architects of US. – foreign policy, lead to change of Middle East to area, which would behave more favourable to USA. Iran and Syria, presented, after Iraq, next targets of this change in this plan. However, Iraq's afterwar development seems not successful at all. Hatred against USA has rapidly grown not only there, but in whole Middle East. Ideas of exporting of pro – American democracy, which highly

influenced attack of US. against Iraq, faces sharp criticism in USA itself, its critics come from very different political and social groups, from far – left Noam Chomsky, to Democrat John Murtha, technocrats like Richard A. Clarke and Gregory Newbold and traditionalist right Patrick Joseph Buchanan.

War against Saddam Hussein's rule in Iraq also deepened changes in US. relations to European / and NATO – members in particular / states. Most of their inhabitants consider US. foreign policy as too unilateralist, failing to create more secure world, as it has often promised.

Civil war in Algeria, war in Iraq and rise of activities of extreme islamists in Europe in middle of 90s and 2004 – 2005 showed danger of their influence in European areas. Although most of Muslims who live in Europe don't favour radical islamism, governments of European states mustn't underestimate threat coming from those, who spread „jihad of sword“, as they showed it in Madrid in March 2004 and in London in July 2005.

All Middle Eastern democracies belong, more or less, to illiberal type of democracy and it would be very naive to expect rapid change of Middle East to area dominated by liberal democracy. Democratization often means increase of islamist influence, some of its supporters favour illiberal democracy, but not liberal and definitely not pro – American one. US. foreign policy often states, that USA want transition of Middle East to democracy, but they have supported lot of authoritarian rules, for otherwise they could hardly find any allies here. US. foreign policy in this area, widely criticized by most of Muslims, who live there, and hated by some of them, continues, because USA support Israel as one of two / together with Turkey / its strongest regional allies, and Middle Eastern oil sources remain very important for economy of USA.

All islamist groups behave more or less in anti – Israeli way. Moderate islamists don't want to „wipe Israel out of world's map“, but they want to force it to

withdraw into its borders in state from June 1967 before Six – days war began. This faces wide resistance in Israel, for most of Israeli politicians and public don't trust, that this would really mean peace and / or see conquered areas as historically Jewish.

If USA would behave less in unilateral way it could bring them – in long term – better position in Middle East. Improvement of their attitude to moderate islamists *a vice versa* might cause decline of anti – American hatred, which appears in contemporary Middle East very broadly. Architects of US. foreign policy often think, however, that US. must rise to unlimited power, which they cannot achieve by no other, than unilateralist, policy.

It lacks any sense to try to negotiate or even to „appease“ such extreme islamists like those from al – Qaeda or Taliban. These intend to kill all those, who don't share their view of world as soon as possible, and it doesn't matter, if these victims come from circles of „wicked“ Muslims, or from ranks of foreign „unbelievers“. On other hand, „Western“ states don't need to feel fear from moderate islamism. Some of moderate islamists like Recep – Tayyip Erdogan or Mohammad Khatami showed, that cooperation of such wing of islamism with „Western“ states doesn't mean anything impossible. Transition of Middle Eastern area to illiberal democracy could bring some of reforms, that their inhabitants want, and so partially to lower high disgust from contemporary state of these societies, which often prevails there. But intention of transition of Middle East to pro – American democracy by coercion looks dangerously uthopically and this attempt has generally brought more harm than profit not only to Middle East, but also to US. itself.

Seznam literatury.

Abu – Haya, Walid / zástupce velvyslance Státu Izrael v České republice /.

Teroristé nejsou partneři. Mladá fronta DNES. 23. únor 2006.

Agnew, John. Religion and Geopolitics. Geopolitics, Volume 11, Issue 2, 2006.

Aksan, Virginia H. Ottoman to Turk: Continuity and Change. *International Journal*, Volume LXI., No. 1. Winter 2005 – 2006.

Al Hakimi, Khalid. Maamri, Lazhar. Sáňka, Vladimír. Co jest islám? Islámská nadace / Núr – Fethi Ben Hassine Mansaria. Praha / Rijád 2001.

Ali, Tariq. *The Clash of Fundamentalisms. Crusaders, Jihads and Modernity.* Verso. London 2003.

Andersen, Lars E. Aagaard, Jan. *The Afghan Connection and the US War Against Terrorism.* University of southern Denmark Press. Odense 2005.

America and the World. Debating the New Shape of the International Politics. W. W. Norton. New York 2002.

Appleby, R. Scott / editor /. *Spokesmen for the Despised. Fundamentalist Leaders of the Middle East.* University of Chicago Press. Chicago 1997.

A Precarious Peace. Making the Dayton agreement work is a high – wire balancing act. *The Economist.* 22nd January 1998.

Arjomand, Said Amir. *The Turban for the Crown. The Islamic Revolution in Iran.* Oxford University Press. Oxford 1989.

Ash, Timothy Garton. *Svobodný svět. Amerika, Evropa a budoucnost Západu.* Paseka. Litomyšl, Praha 2006.

Badawi, Mohammed A. Zaki. *The Reformers of Egypt.* Croom Helm. London 1978.

Barša, Pavel. *Západ a islamismus. Sřet civilizací nebo dialog kultur?* CDK. Brno 2001.

Benard, Cheryl. Khalilzad, Zalmay. *The government of God: Iran's islamic republic.* Columbia University Press. New York 1984.

Bolsinger, Eckard. *Der Karikaturenstreit als Waffe des politischen Islams. Aktuelle Analyse Nr. 150 vom 09. 02. 2006.* www.hausrissen.org.

Bronson, Rachel. *Thicker than Oil. America's Uneasy Partnership with Saudi*

Arabia. Oxford University Press. Oxford 2006.

Brzeziński, Zbigniew K. Volba. Globální nadvláda nebo globální vedení. MF. Praha 2004.

Buckley, Mary. Fawn, Rick / editors /. Global Responses to Terrorism. 9 / 11, Afghanistan and Beyond. Routledge. London 2003.

Budovec z Budova, Václav. Antialkorán. Odeon. Praha 1989.

Bureš, Jaroslav. Islámská charita v době globalizace. Mezinárodní vztahy 3 / 2006.

Calit, Harry S. / editor /. The Philippines: Current Issues and Historical Background. Nova Science Publishers, Inc. New York 2003.

Cavdar, Gamze. Islamist New Thinking in Turkey: A Model for Political Learning? Political Science Quarterly. Fall 2006.

Clarke, Richard A. Strategie války proti terorismu. Alfa Publishing. Praha 2005.

Coker, Christopher. Humane Warfare. Routledge. London 2001.

Čejka, Marek. Co přináší vítězství Hamásu v palestinských volbách. Revue.Politika 1 / 2006.

Čejka, Marek. Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu. MPÚ. Brno 2005.

Čejka, Marek. Současný Blízký Východ. Křesťanská revue 1 / 2007.

Damir – Geilsdorf, Sabine. Sayyid Qutb und seine Rezeption. Ergon Verlag. Wurzburg 2003.

Debiel, Tobias. Dealing with Fragile States. Zentrum fur Entwicklungsforschung – Universitaet Bonn. Bonn 2005.

Deckers, Daniel. Afghanische Rekorde. Frankfurter Allgemeine Zeitung. 29. November 2006.

Diamond, Larry. Squandered Victory. The American Occupation and the Bungled Effort to bring Democracy to Iraq. Times Books, Henry Holt and Company, LLC. New York 2005.

Dijkink, Gertjan. When Religion and Geopolitics Fuse: A Historical Perspective. *Geopolitics*, Volume 11, Issue 2, 2006.

Dzihić, Vedran. Zwischen Dayton und Brussel: Bosnien – Herzegovina zehn Jahre nach Kriegsende – Ein Land auf der Suche nach sich selbst. Sicherheit und Frieden, 24. Jahrgang. Baden – Baden. 2 / 2006.

Ebert, Hans – Georg, Furtig, Henner, Mueller, Hans – Georg. Die islamische Republik Iran. Historische Herkunft – Ökonomische Grundlagen – Staatsrechtliche Struktur. Akademie – Verlag. Berlin 1987.

Eichler, Jan. Globální terorismus jako nepřímá strategie na celosvětové úrovni. *Bezpečnostní témata* 1 / 2001.

El – Hokayem, Emil. Hizballah and Syria: Outgrowing the Proxy Relationship. *The Washington Quarterly*, Spring 2007.

Enayat, Hamid. *Modern Islamic Political Thought*. I. B. Tauris. London 2004.

Esposito, John L. / editor /. *Islam in Asia. Religion, Politics & Society*. Oxford University Press. Oxford 1987.

Esposito, John L. *Unholy War. Terror in the Name of Islam*. Oxford University Press. Oxford 2003.

Ferguson, Niall. *Colossus. Vzestup a pád amerického impéria*. Dokořán. Praha 2005.

Fontan, Victoria. Polarization Between Occupier and Occupied in Post – Saddam Iraq: Colonial Humiliation and the Formation of Political Violence. *Terrorism and Political Violence*, Volume 18, Number 2, 2006.

Fuller, Graham E. The Hizballah – Iran Connection: Model for Sunni Resistance. *The Washington Quarterly*, Winter 2006 – 2007.

Furtig, Henner. *Iran's Rivalry with Saudi Arabia between the Gulf Wars*. Garnet Publishing. Reading 2002.

Gallová, Carlotta. De Waal, Thomas. *Čečensko. Vítězství a prohry*. Themis. Praha

2000.

Gelpi, Christopher. Feaver, Peter D. Reifler, Jason. Success Matters: Casualty, Sensitivity and the War in Iraq. *International Security*, Vol. 30. No. 3. Winter 2005 / 2006.

Gerges, Fawaz A. *America and Political Islam. Clash of Cultures or Clash of Interests?* Cambridge University Press. Cambridge 1998.

Gerges, Fawaz A. *The far enemy. Why Jihad went global.* Cambridge University Press. Cambridge 2005.

Gheissari, Ali. Nasr, Vali. *Democracy in Iran. History and the Quest for Liberty.* Oxford University Press. Oxford 2006.

Glenny, Misha. *Balkán 1804 – 1999. Nacionalismus, válka a velmoci.* BBart. Praha 2003.

Glenny, Misha. *The Fall of Yugoslavia: the third Balkan war.* Penguin Books. London 1993.

Haghighi, Alireza N., Tahmasebi, Victoria. The „velvet revolution“ of Iranian puritan hardliners. *International Journal*. Volume LXI., No. 4, Autumn 2006.

Hallenberg, Jan. Karlsson, Hakan / editors /. *The Iraq War. European Politics in Politics, Strategy and Operation.* Routledge. Abingdon, Oxon 2006.

Heger, Lubomír. Dobrý voják, krutý vojevůdce. Velitele jugoslávské armády Ratka Mladiće si prostí Srbové vážili a odmítali uvěřit, že se podílel na válečných zvěrstvech. *Mladá fronta DNES*. 23. únor 2006.

Hesová, Zora. Na cestě k rozpadu? Irák je po volbách nejednotnější než dříve. *Revue.Politika* 1 / 2006.

Hirschmann, Kai. Der „Dschihadismus“: Gewaltideologie einer politischen Sekte. *Sicherheit und Frieden*, 24. Jahrgang. Baden – Baden. 3 / 2006.

Horák, Slavomír. *Afghánský konflikt.* Public History. Praha 2005.

Hoveyda, Fereydoun. *The Broken Crescent. The “Threat” of Militant Islamic*

Fundamentalism. Praeger. Westport – Connecticut 1998.

Hrbek, Ivan / překladatel /. Korán. Odeon. Praha 1991.

Hrubý, Daniel. Až na krev. Palestinský terorismus sní o islámském státě. Reflex 49 / 1994.

Huntington, Samuel P. Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu. Rybka Publishers. Praha 2001.

Huntington, Samuel P. Who Are We? The Challenges To America's National Identity. Simon & Schuster. New York 2004.

Izetbegović, Alija. Islám mezi Východem a Západem. TWR. Praha / rok vydání neudán /.

Jendroszczyk, Piotr. Papież zaskoczył wszystkich Turków. Rzeczpospolita. 02. 12. 2006.

Jenkins, Philip. Demographics, Religion and the Future of Europe. Orbis. Volume 50. Number 3. Summer 2006.

Jessee, Devin D. Tactical Means, Strategical Ends: Al Qaeda's Use of Denial and Deception. Terrorism and Political Violence, Volume 18, Number 3, Fall 2006.

Juergensmeyer, Mark. Terror in the Mind of God. The Global Rise of Religious Violence. University of California Press. Los Angeles 2001.

Kaldor, Mary. New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era. Polity Press. Cambridge 2001.

Kaplan, Robert David. Balkan Ghosts. A Journey Through History. Vintage Books. New York 1996.

Kaplan, Robert David. The Coming Normalcy? The Atlantic Monthly. April 2006.

Kaplan, Robert David. The Ends of the Earth. Vintage Books. New York 1996.

Kaplan, Robert David. Warrior Politics. Why Leadership Demands a Pagan Ethos. Vintage Books. New York 2002.

Kapusiński, Ryszard. Schach – in – Schach. Zwischen staatlicher Macht und

religiöser Herrschaft. Fischer. Frankfurt am Main 1988.

Kechichian, Joseph A. / editor /. Iran, Iraq and the Arab Gulf States. Palgrave. Basingstoke 2001.

Kepel, Gilles / editor /. Al – Qaida. Texte des Terrors. Piper. Munchen 2006.

Kepel, Gilles. Jihad. The Trail of Political Islam. Belknap Press. Cambridge – Massachusetts 2002.

Kepel, Gilles. Der Prophet und der Pharao. Das Beispiel Aegypten: Die Entwicklung des muslimischen Extremismus. Piper. Munchen 1995.

Khammenei, Ali Seyyed. The Cultural Viewpoints of the Leader of the Islamic Revolution of Iran Ayatollah Seyed – Ali Khamennei. Al Hoda. Tehran 2000.

Khoury, Adel Theodor. Der Islam und die westliche Welt. Religiöse und politische Grundfragen. Primus. Darmstadt 2001.

Khoury, Adel Theodor. Mit Muslimen in Frieden leben. Friedenspotentiale des Islam. Echter. Würzburg 2002.

Kissinger, Henry. Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi. Prostor. Praha 1999.

Kissinger, Henry. What do we do with Iran? Khaleej Times Online. Friday, 17 November 2006.

Kjellén, Rudolf Johan. Grundriss zu einem System der Politik. S. Hirzel Verlag. Leipzig 1920.

Klitsch, Nicole. Politische Strategien der MILF zwischen Djihadismus und Verhandlungstisch. Suedostasien Aktuell 4 / 2006.

Konji, Tariq. „No Go“ Rule for Bachelor Labourers. The Gulf Daily News, Vol. XXVIII., No. 309, Monday 23 January 2006.

Kožík, František. Cesta Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic a na Pecce z království Českého do Benátek, země Judské a dále do Egypta, odtud do země Svaté a potom na horu Oreb, Sinai, sv. Kateřiny v pusté Arábii. Panorama. Praha

1988.

Kropáček, Luboš. Islámský fundamentalismus. Vyšehrad. Praha 1994.

Kropáček, Luboš. Islám a Západ. Historická paměť a současná krize. Vyšehrad. Praha 2002.

Laqueur, Walter Zeev. Die globale Bedrohung. Neue Gefahren des Terrorismus. Propylaen. Berlin 1998.

Laqueur, Walter Zeev. Krieg dem Westen. Terrorismus im 21. Jahrhundert. Propylaen. Berlin 2003.

Lieven, Anatol. Chechenya. Tombstone of Russian Power. Yale University Press. New Haven 1998.

Machiavelli, Niccoló. The Discourses. Penguin Books. London 1998.

Maley, William / editor /. Fundamentalism Reborn? Afghanistan and the Taliban. New York University Press. New York 1998.

Man, W. K. Che. Muslim Separatism. The Moros of southern Philippines and the Malays of southern Thailand. Oxford University Press. Oxford 1990.

Mansfield, Peter. Nasser's Egypt. Penguin Books. Harmondsworth 1965.

Marsden, Peter. The Taliban: War and Religion in Afghanistan. Zed Books. London 2002.

Marten, Kimberly. Warlordism in Comparative Perspective. International Security, Vol. 31. No. 3. Winter 2006 / 2007.

Menashri, David. Post – Revolutionary Politics in Iran. Religion, Society and Power. Frank Cass. London 2001.

Mendel, Miloš. Islámská výzva. Z dějin a současnosti politického islámu. Atlantis. Brno 1994.

Mendel, Miloš. Náboženství v boji o Palestinu. Judaismus, islám a křesťanství jako ideologie etnického konfliktu. Atlantis. Brno 2000.

Mendel, Miloš. Židé a Arabové: dialog idejí a zbraní. Rovina. Prachatice 1992.

Metzger, Albrecht. Der Himmel ist für Gott, der Staat für uns. Lamuv. Göttingen 2000.

Moltke, Helmuth, von. Unter dem Halbmond. Erlebnisse in der alten Türkei. Horst Erdmann Verlag. Basel 1979.

Morarjee, Rachel. Tiesenhausen, Friederike, von. Bundeswehr steht doch in Suedafghanistan. Fernmeldesoldaten trotz gegenteiliger Beteuerung nach Kandahar entsandt. Sechs Suspendierungen im Totenkopfskandal. Financial Times Deutschland. 2. November 2006.

Moser, Brigitte. Weithmann, Michael W. Die Türkei: Nation zwischen Europa und dem Nahen Osten. Friedrich Pustet Verlag. Regensburg 2002.

Muller, Zdeněk. Nic než Korán. Lidové noviny – příloha. 5. květen 2006.

Murtaza, Muhammad Sameer. Die Salafiya. Die Reformer des Islam. Eine Darstellung der Biographien und des Denkens von Gamal al – Din al – Afghani, Muhammad Abduh, Muhammad Ras´hid Rida und Hassan al – Banna, sowie der Muslimbruderschaft in ihrer formativen Phase 1928 – 1932. Institut zur Erforschung der islamischen Religion. Bad Kreuznach 2005.

Nasr, Vali. Regional Implications of Shi´a Revival in Iraq. The Washington Quarterly, Summer 2004.

Oezbudun, Ergun / editor /. Erguder, Ustun. Kalaycioglu, Ersin. Turan, Ilter. Perspectives on Democracy in Turkey. Turkish Political Science Association. Ankara 1988.

Oezveren, Eyup. Modernity with an elusive liberal accent. The twentieth – century Turkish experience. Institut für Interkulturelle und Internationale Studien, Universitaet Bremen, Technical University, Ankara. Ankara 2000.

Palmer, Judith H. Hezbollah. The Changing Face of Terrorism. I. B. Tauris. London 2004.

Osica, Olaf. Irak – co dalej? Polski Przegląd Dyplomatyczny, nr I (29), styczeń –

luty 2006.

Perthes, Volker. Geheime Garten. Die neue arabische Welt. Siedler. Berlin 2002.

Perthes, Volker. Staat und Gesellschaft in Syrien. Schriften des Deutschen Orient – Instituts. Hamburg 1990.

Raděj, Tomáš. Jemen – Arabia felix na rozcestí. Mezinárodní politika 5 / 2003.

Raděj, Tomáš. Súdán: mír na obzoru? Mezinárodní politika 3 / 2004.

Ramadan, Tariq. Western Muslims and the Future of Islam. Oxford University Press. Oxford 2005.

Rashid, Ahmed. Taliban, Militant Islam, Oil & Fundamentalism in Central Asia. Yale University Press. New Haven 2000.

Ridgeon, Lloyd / editor /. Religion and Politics in Modern Iran. A Reader. I. B. Tauris. London 2005.

Robbe, Martin. Dschihad – Heiliger Krieg. Der Islam in Konfliktsituationen der Gegenwart. Militärverlag der DDR. Berlin 1989.

Robejšek, Petr. Selbstmordterrorismus als entfremdete Waffe. Aktuelle Studie vom 26. 07. 2005. www.hausrissen.org.

Roberts, Hugh. The Battlefield Algeria. Studies in a Broken Polity. Verso. London 2003.

Rotberg, Robert I. The New Nature of Nation – State Failure. The Washington Quarterly, Summer 2002.

Roy, Olivier. Wiedergeboren, um zu toten. Die Zeit. 21. Juli 2005.

Rubin, Barry M. Cauldron of Turmoil. America in the Middle East. Harcourt – Brace – Jovanovich. New York 1992.

Rubin, Barry M. Carkoglu, Ali / editors /. Religion and politics in Turkey. Routledge. London 2006.

Rubin, Barry M. The long war for freedom: the Arab struggle for democracy in the Middle East. Wiley. Hoboken 2006.

Rueb, Matthias. Wir haben noch keinen umfassenden Plan. Frankfurter Allgemeine Zeitung. 28. November 2006.

Sartori, Giovanni. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Dokořán. Praha 2005.

Seufert, Gunter. Café Istanbul. Alltag, Religion und Politik in der modernen Türkei. Beck. Munchen 1999.

Seufert, Gunter, Kubaseck, Christopher. Die Türkei. Politik, Geschichte, Kultur. Beck. Munchen 2004.

Shagar, Shamit. The One Per Cent World: Managing the Myth of Muslim Religious Extremism. The Political Quarterly, Volume 77, Number 3, July – September 2006.

Shepard, William E. Sayyid Qutb and Islamic Activism: a Translation and Critical Analysis of Social Justice in Islam. Brill. Leiden 1996.

Scheuer, Michael. Imperial Hubris. Brassey's, Inc. Washington, DC 2004.

Schulze, Reinhard. Dějiny islámského světa ve 20. století. Atlantis. Brno 2007.

Schmitt, Carl. Die Diktatur. Von den Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf. Munchen 1921.

Schmitt, Carl. Theorie des Partisanen. Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen. Berlin 1995.

Scholl – Latour, Peter. Allah ist mit den Standhaften. Begegnungen mit der islamischen Revolution. Deutsche Verlag Anstalt. Stuttgart 1983.

Scholl – Latour, Peter. Allahs Schatten über Atatürk: die Türkei in der Zerreissprobe, zwischen Kurdistan und Kosovo. Siedler. Berlin 1999.

Scholl – Latour, Peter. Im Fadenkreuz der Mächte. Gespenster am Balkan. Bertelsmann. Munchen 1994.

Scholl – Latour, Peter. Lügen im Heiligen Land: Machtproben zwischen Euphrat und Nil. Siedler. Berlin 1998.

Schweizer, Gerhard. Iran. Drehscheibe zwischen Ost und West. Klett – Cotta. Stuttgart 1996.

Schweizer, Gerhard. Syrien. Religion und Politik im Nahen Osten. Klett – Cotta. Stuttgart 1998.

Sluglett, Peter, Sluglett – Farouk, Marion. Irák od roku 1958. Volvox Globator. Praha 2003.

Smith, Robert. Clashes Spark to Relocate Expats. The Gulf Daily News, Vol. XXVII., No. 131, Thursday 29 July 2004.

Souaidia, Habib. Schmutziger Krieg in Algerien. Bericht eines Ex – Offizieres der Spezialeinheiten der Armee / 1992 – 2000 /. Chronos. Zurich 2001.

Souleimanov, Emil. Geopolitické souvislosti války v Iráku. Bezpečnostní témata 2 / 2003.

Steinbach, Udo. Türkei. Stationen der Innenpolitik seit 1945. Informationen zur politischen Bildung, 277. 4. Quartal 2002.

Steinberg, Guido. Saudi Arabien. Politik, Geschichte, Religion. Beck. Munchen 2004.

Šedivý, Jiří. Běda tobě, Západe! Lidové noviny. 16. červenec 2002.

Šedivý, Jiří. Irácká krize a bída diplomacie. Bezpečnostní témata 1 / 2003.

Štampach, Ivan Odilo. Stejně a jiné. Náboženská pluralita a její (ne) zvládnání. Teologie a Společnost, ročník IV. (XII.), 4 / 2006.

Terhalle, Maximilian. Stagnation im Mittleren Osten? Politisierte Religion als Reformmotor. Zeitschrift für Politikwissenschaft, 16. Jahrgang, 3 / 2006.

Tibi, Bassam. Conflict and War in the Middle East. From Interstate War to New Security. Macmillan Press. London 1998.

Tibi, Bassam. Die fundamentalistische Herausforderung: der Islam und die Weltpolitik. Beck. Munchen 2003.

Tibi, Bassam. Die neue Weltordnung. Propylaen. Berlin 1999.

Tibi, Bassam. Der wahre Imam. Der Islam von Mohammed bis zur Gegenwart. Piper. Munchen 1996.

Todorova, Maria. Imagining the Balkans. Oxford University Press. Oxford 1997.

Toholj, Miroslav. "Holy Warriors" and the War in Bosnia and Herzegovina. Belgrade 2001.

Tudjman, Franjo. Dějinný úděl národů. HF Studio. Praha 1997.

Župek, Pavel. Výklad Koránu a jeho doslovné chápání v historické perspektivě. Teologie a Společnost, ročník IV. (XII.), 4 / 2006.

Tureček, Břetislav. Moc může HAMAS změnit. Právo. 27. leden 2006.

Tureček, Břetislav. V Libanonu po stopách Hizballáhu. Právo. 27. říjen 2006.

Tureček, Břetislav. V říši Achmadínedžáda a islámu. Právo. 3 – 4. červen 2006.

Veselý, Josef. Mír nemůžete nikomu vnutit. Mladý svět, XXXVI. 18. únor 1994.

Walker, Tony. Radical Muslims Want Saddam as Caliph. Financial Times. 10th January 1991.

Warner, Carolyn M., Wenner, Manfred W. Religion and the Political Organization of Muslims in Europa. Perspectives on Politics, Volume 4., Number 3. September 2006.

Whittaker, David J. / editor /. The Terrorism Reader. Routledge. London 2001.

Wickham, Carrie R. Mobilizing Islam: Religion, Activism and Political Change in Egypt. Columbia University Press. New York 2002.

Wiktorowicz, Quintan. Kaltenthaler, Karl. The Rationality of Radical Islam. Political Science Quarterly / Summer 2006.

Williams, John. Roach, Tim. Security, Territorial Borders and British Iraq Policy: Buying a Blair Way to Heaven? Geopolitics, Volume 11, Issue 1, 2006.

Zakaria, Fareed. Budoucnost svobody. Neliberální demokracie v USA i ve světě. Academia. Praha 2005.

Závěšický, Jan. Boj proti terorismu v současném Tunisku a Maroku. Mezinárodní

politika 3 / 2005.

Elektronické a ostatní zdroje.

Al Banná, Hassan. A Letter to a Muslim Student. In www.ikhwanweb.com / web egyptského Muslimského bratrstva /.

Barša, Pavel. Inbar, Efraim. Izrael a Palestina / diskuse /. AMO. UK, FSV, Praha. 15. prosinec 2003.

Barša, Pavel. Kummermann, Daniel. Levá, Kateřina. HAMAS bez svých vůdců a Šaronovy plány / diskuse /. AMO. UK, FSV, Praha. 3. květen 2004.

Dvořák, Martin. Česká zkušenost z Iráku / diskuse /. POLIS. UK, FF, Praha. 26. únor 2004.

Halík, Tomáš. Maslowski, Nicolas. Sáňka, Vladimír. Sedláčková, Markéta / diskuse /. “Šátkový” zákon. AMO. UK, IES FSV, Praha. 4. březen 2004.

Jacobson, Michael / diskuse /. Learning about al – Qaeda through the Experience of 9th September 2001. UK, FSV, American Information Centre. Praha – Jinonice. 4. duben 2005.

Kepel, Gilles. Pánek, Šimon. Islamismus / diskuse /. Francouzský institut v Praze.

10. říjen 2005.

Tomeš, Jiří. Geopolitika – nástroj a proces politicky organizovaného prostoru. In www.kap.zcu.

www.aawsat.com – Asharq al – Awsat.

www.aei.org – The American Enterprise Institute / AEI /, neokonzervativní web.

www.afnorth.nato.int – web velitelství ISAF.

www.ahram.org.eg – Ahram Center for Political and Strategic Studies, Egypt.

www.akparti.org.tr – web AKP.

www.alhawali.com – web saúdskoarabského duchovního Hawaliho.

www.aljazeera.net – web katarského zpravodajství al – Džazíra.

www.arabnews.com – The Arab News, saúdský tisk / Džidida /.

www.bangsamoro.com – web podporující MILF.

www.bayynat.org.lb – web Sayyida Husayna Muhammada Fadlalláha.

www.bbc.co.uk – web BBC.

www.blaetter.de – Blaetter fur deutsche und internationale Politik.

www.bmf.eu.com – British Muslim Forum, umírněná britská muslimská skupina.

www.cankaya.gov.tr – web tureckého prezidenta.

www.centerforsecuritypolicy.org – Center for Security Policy.

www.cfr.org – Council on Foreign Relations.

www.chathamhouse.org.uk – Royal Institute of International Affairs, London / “Chatham House” /.

www.chicagotribune.com – Chicago Tribune.

www.cia.gov / World Factbook – faktografie hlavní zpravodajské sítě USA působící v zahraničí.

www.claremont.org – The Claremont Institute. For the Study of Statesmanship and the Political Philosophy, konzervativní web.

www.commentarymagazine.com – The Commentary Magazine, neokonzervativní

web.

www.crisisgroup.org – The Crisis Group, web sledující střetové prostory.

www.csis.org – Centre for Strategic and International Studies.

www.csmonitor.com – Christian Science Monitor, americký protestantský / spolupracující s First Church of Christ, Boston / web, nehlásící se k současné zahraniční politice USA.

www.derstandard.at – Der Standard.

www.diepresse.at – Die Presse.

www.elmundo.es – El Mundo.

www.economist.com – The Economist.

www.eicids.org – Ibn Khaldun Center for Development Studies, Egypt.

www.eurasianet.org – Eurasia Net, sleduje vývoj v Střední Asii.

www.faz.net – Frankfurter Allgemeine Zeitung.

www.foreignaffairs.org – Foreign Affairs, web sledující zahraniční politiku.

www.foreignpolicy.com – Foreign Policy, web sledující zahraniční politiku.

www.freemuslims.com – muslimský web, liberálně založený.

www.frontpagemag.com – FrontPage Magazine, konzervativní web.

www.gazettes-online.co.uk – London Gazette.

www.german-foreign-policy.com – web sledující působení německé zahraniční politiky.

www.globalgeopolitics.net – Global Geopolitics.

www.globalsecurity.org – web zaměřující se na bezpečnostní oblast v celosvětovém rozsahu.

www.guardian.co.uk – The Guardian.

www.gulf-daily-news.com – The Gulf Daily News.

www.hamshahri.org / images – iránský tisk, pořádající soutěž o karikatury nacistického vyvraždění Židů.

www.harakamasria.org – web egyptské protivládní / avšak spíše umírněné / skupiny.

www.hausrissen.org – Haus Rissen, Hamburg.

www.homeoffice.co.uk – Home Office, ministerstvo vnitra Velké Británie.

www.ict.org.il – Terrorism & Counter – Terrorism Centre.

www.igmg.de – Islamische Gemeinschaft Milli Gorus.

www.iht.com – International Herald Tribune.

www.iiss.org – International Institute of Strategic Studies.

www.ikstudiecenter.dk – Islamic – Christian Study Center, Kodaň.

www.im.nrw.de – web ministerstva vnitra v Severním Porýní – Vestfálsku.

www.indonesia.gov.id – web indonéské vlády.

www.internationalepolitik.de – německý web, sleduje mezinárodní a německou politiku.

www.intelligence.org.il – Intelligence and Terrorism Information Centre.

www.iranfocus.com – Iran Focus News.

www.islamawareness.net – muslimský web, velmi pestré zaměření.

www.islamdenouncesterrorism.com – muslimský web, vyslovující se proti terorismu.

www.islamonline.net – muslimský web, účast liberálních reformátorů a umírněných islamistů.

www.jamestown.org – Jamestown Foundation, konzervativní nadace soustředující se na sledování zahraniční politiky v USA / zaměřeno hlavně na Střední Asii /, působiště Zbigniewa K. Brzezińského a Michaela Scheuera.

www.jmcc.org – Jerusalem Media & Communication Centre, web palestinských novinářů zaměřující se na izraelsko – palestinský střet.

www.jpost.com – The Jerusalem Post.

www.khamenei.ir – web ajatolláha Chameneího, vůdce iránské revoluce.

www.kingabdullah.jo – web jordánského krále Abdulláha.

www.kommersant.com – Kommersant.

www.luwaran.com – web podporující MILF.

www.mabonline.net – Muslim Association of Britain.

www.maududi.org – web obsahující Maududiho životopis.

www.mcb.org.uk – Muslim Council of Britain.

www.meforum.org – The Middle East Forum.

www.meib.org – The Middle East Intelligence Bulletin.

www.mellat.majlis.ir – web iránského parlamentu.

www.memri.org – The Middle East Research Institute, proizraelsky založený.

www.merip.org – The Middle East Research and Information Project.

www.mfa.gov.tr – web tureckého ministerstva zahraničí.

www.moqawama.net – web Hizballáhu.

www.muslimcollege.ac.uk – The Muslim College, působiště prof. Mohammeda Zaki Badawiho.

www.nationalinterest.org – The National Interest, neokonzervativní web, zaměřený na zahraniční politiku.

www.newstatesman.com – The New Statesman.

www.newyorker.com – The New Yorker.

www.nytimes.com – The New York Times.

www.people-press.org – Pew Research Center for the People and the Press.

www.president.ir – web iránského prezidenta Achmadínedžáda.

www.psqonline.org – The Political Science Quarterly.

www.religioscope.info – web zaměřující se na různá náboženství.

www.roozonline.com – Rooz Online, iránský tisk.

www.rzeczpospolita.pl – Rzeczpospolita.

www.sam.gov.tr – Center for Strategic Research, součást ministerstva zahraničí

Turecka.

www.sistani.org – web ajatolláha Sistáního.

www.siteinstitute.org – The Search for International Terrorist Entities.

www.state.gov – web ministerstva zahraničí USA.

www.strat.cz – Centrum strategických studií, Brno.

www.strategicstudies.org – International Strategic Studies Association.

www.stratfor.com – Security Consulting Intelligence Agency – Strategic Forecasting.

www.sudanupdate.org – Sudan Update, web o Súdánu obecně.

www.sunnahonline.com – web věnující se náboženským záležitostem islámu, s odkazy na některé Hawaliho texty.

www.swp-berlin.org – Stiftung Wissenschaft und Politik. Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit.

www.taemag.com – součást AEI / hlavně vnitropolitické, obchodní a kulturní zprávy /.

www.tariqramadan.com – web Tariqa Ramadána.

www.telegraph.co.uk – The Daily Telegraph.

www.thenation.com – The Nation, nejstarší ze současných amerických novin / nepřetržitě od r. 1865 /.

www.thenationalreview.com – The National Review.

www.theweeklystandard.com – The Weekly Standard, neokonzervativní web.

www.time.com – Time Magazine.

www.timesonline.co.uk – The Times.

www.tkb.org – Terrorism Knowledge Base.

www.todayszaman.com – Zaman / turecký web – anglická verze /.

www.turabi.com – web Hassana al – Turábího.

www.umma.org – The Umma Party, Sudan.

www.washingtoninstitute.org – The Washington Institute for Near East Policy,
proizraelsky založený.

www.washingtonpost.com – The Washington Post.

www.washtimes.com – The Washington Times.

www.whitehouse.gov – web Bílého domu.

www.wsj.com – The Wall Street Journal.

www.zeit.de – Die Zeit.